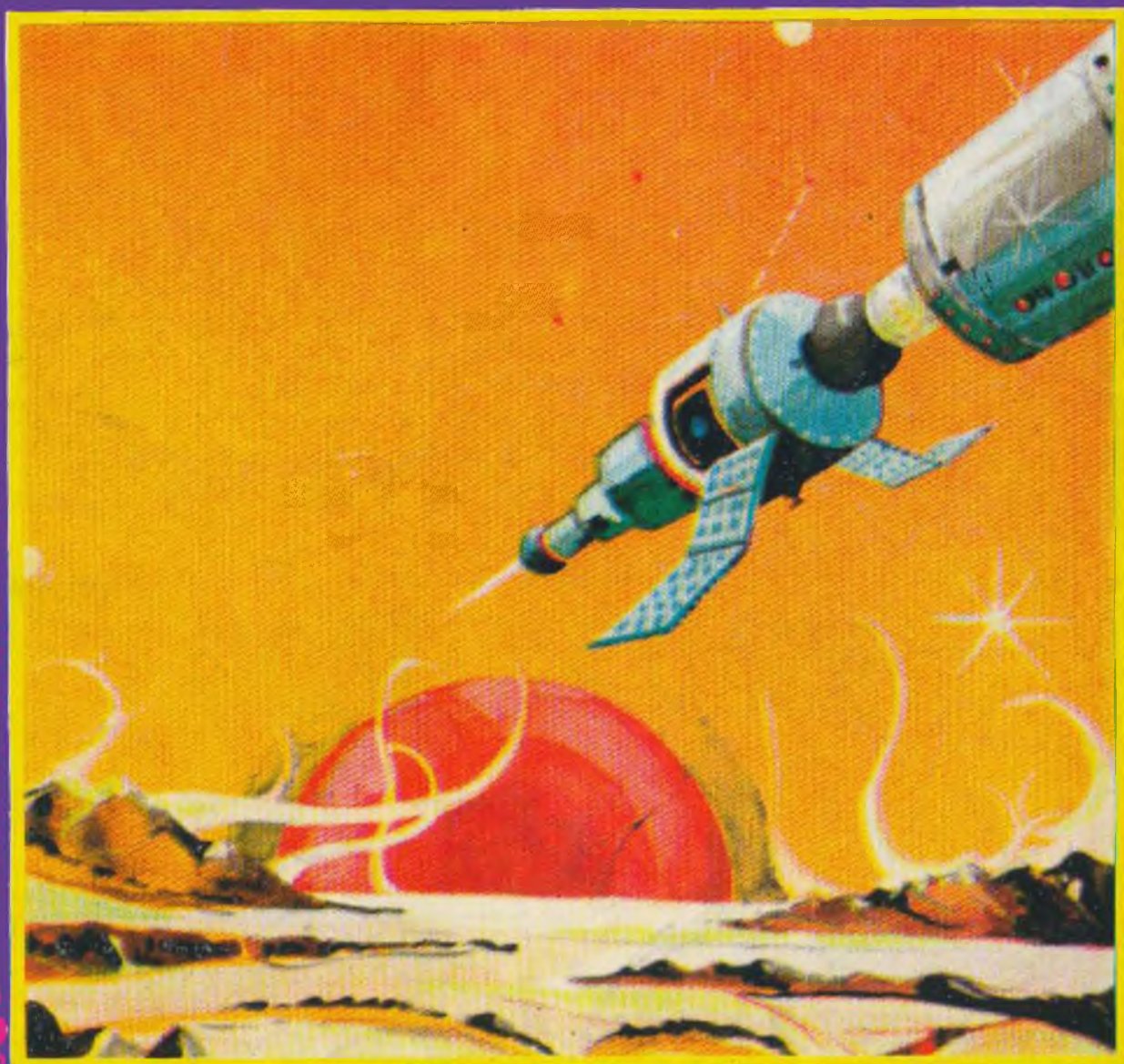

SCIENCE FICTION

BROJ 24 • 450 DINARA

Lin Karter

POD ZELENOM ZVEZDOM

NAUČNA FANTASTIKA

24

1987

Lin Karter

**POD ZELENOM
ZVEZDOM**

G. Gor

GOSTI SA UAZE

X-100

Naslov originala
Lin Carter
UNDER THE GREEN STAR
Copyright c , 1972, by Lin Carter

Odgovorni urednik
MILORAD PREDOJEVIĆ

Urednik izdanja
VLADIMIR STEVANOV

Recenzent
ALEKSANDAR NEJGEBAUER

Naslovna strana
DUŠAN BELČA

Izdaje i štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, Bulevar 23. oktobra 31, Novi Sad, telefon (021) 621-555 ● žiro-račun 65700-603-6350 ● Direktor NIŠRO »Dnevnik«, **Jovan Smederevac** ● Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: **Ilja Vojnović** ● Glavni i odgovorni urednik: **Todor Đurčić** ● Tehnički urednik: **Juliš Arvanitidis** ● Sekretar Redakcije: **Zdenka Karabasil** ● Korektor: **Sava Malešević**

Tiraž: 25.000 primeraka

Lin Karter

POD ZELENUM ZVEZDOM

I

KNJIGA SA TIBETA

Dok sedim i pišem ove redove prožima me čudan osećaj nerealnog.

Kroz prozor moje sobe, na zatvorenom balkonu mogu da vidim zelena polja, visoko hikori drveće, planinske vence, borove i žute topole. A iza tih polja i brda leži svet bez sna, načičkan gradovima što vrve od običnih ljudi koji vode svakodnevi život — život bez dodira misterije i čudesa.

Šta je stvarno — fantastična avantura koju nameravam da ispričam, ili svet iza mog prozora? Jesam li sanjao da sam stajao tamo gde nijedan čovek moje rase nije nogom kročio, ili ovaj svet poreza, šou-biznisa, TV programa i nije ništa drugo nego san? Da li su oba sveta stvarna?

Ili možda nijedan?

Možda bih priču mogao da počnem vremenom svoje najranije mladosti kada sam, čitajući knjige, prvi put bio zainteresovan za okolinu. Ali ne, počecu sa prvim trenutkom kada sam uzeo u ruke čudesnu knjigu iz srca Azije.

Onaj ko je pre mnogo vekova ukočenim rukopisom ispisao ove požutele, iskrzane stranice nazvao je knjigu **Kan Čan Ga**. Hiljadama godina ležala je u skupocenoj kutiji od zlata u najtajnijoj arhivi Svetog Potale — hrama Dalaj Lame. A pre

toga — niko sa sigurnošću ne može reći. Predanje kaže da je pronađena u praistorijskoj steni u podnožju Trans Himalaja, vekovima pre nego što je prvi bog-kralj vladao sa Lotusovog trona — ali to niko do sada nije utvrdio. Bilo je carstava pre Egipta i gradova starijih od Ura. Mudraci su šaputali o izgubljenim zemljama i zaboravljenim gradovima mnogo pre nego što je Platon sanjao o Atlantidi i zapisao te snove koji još uvek uzbuđuju maštu čoveka.

Naslov **Kan Čan Ga** nije tibetanski, niti je to iskrivljeni rukopis kojim su stranice ispunjene. Predanje kaže da je knjiga pisana starim »ujgurskim« jezikom koji je zaboravljen pre nego što je Narmer spojio dve države pod jednu krunu i zavladao kao pravi faraon. U tekstu se naglašava da je jednom davno postojalo Ujgursko carstvo, usred pustinje Gobi u Centralnoj Aziji ali još u vreme kad je ona bila cvetna bašta, mnogo pre promene polova.

Knjiga me je koštala dvesta hiljada dolara i sedam godina traganja. Kad je grad Lase pao pod najezdom hordi iz Crvene Kine i kada je Dalaj Lama prognan u Indiju, **Kan Čan Ga** i još mnogo drugog neprocenjivog blaga bili su skriveni. U tim užasnim danima pometnje kada su prostranstva Tibeta bila prošarana plamenom i obojena krvlju mudraca, knjiga se izgubila. Prenosio ju je Pan Čan Lama na zapad ali u snežnim olujama i lavinama mnogi su izgubili život, izginuli ili nestali bez

traga. Knjiga je ipak ostala sačuvana, skrivena u kriptama gde ju je jedan moj agent pronašao.

Sada je ona u mojim rukama... knjiga za koju su mnogi najpoznatiji mudraci govorili da je »ključ oslobođenja duše«.

Moj otac je dobro i mudro investirao u trgovinu i ostavio mi je dovoljno da se mogu baviti okultnim naukama koliko želim.

Imam trideset godina, visok sam, širokih ramena i čvrsto građen. Imam plavu kosu, sive oči i smatraju me privlačnim. Ali sve to nikada nije moglo da izbriše činjenicu da sam od šeste godine bio vezan za invalidska kolica.

To što sam bio invalid sigurno je uticalo da se okrenem proučavanju ovih nauka koje su za mene predstavljale magnet od rane mladosti. Imao sam najboljeg učitelja sanskrita, latinskog, starogrčkog i hebrejskog jezika. Drevna istočnjačka nauka zvana »ekan kar« — putovanje duše, projekcija takozvanog astro-tela, fascinirala me je. U tom traganju za tajnama ove izgubljene umetnosti i zaboravljene nauke otišao sam daleko. Hiljade knjiga nagoveštavale su tajnu ali je nijedna nije otkrila.

U najčudesnijoj od svih knjiga **Bardo Todol** prvi put sam saznao o knjizi na ujgurskom jeziku. **Bardo Todol** se može opisati kao geografski prikaz putovanja duše posle smrti kao i pre rođenja, ona šapuće o **Kan Čan Ga**. Svici pergamenta iz jednog manastira u provinciji Sinkjang u Kini, koji su dospeli do Hong Konga rekli su mi više. Stotine agenata pretraživali su Orijent za mene i najzad, otkrili knjigu. Sedmi od »živućih bogova« Tibeta, Gupča Lama, lično je preveo knjigu sa ujugura za mene, tražeći obećanje

da će knjiga biti vraćena Dalaj Lami jednom kada budem posedovao mudrost za kojom sam tragao. Sada je to učinjeno.

Čitao sam prevod tog rukopisa sa uzbuđenjem koje čitalac ovih redova teško može da zamisli. Ukoliko tajna leži u ovim stranicama tada bih ja, koji nisam napravio nijedan korak već dvadeset četiri godine, mogao proputovati zemlju kao misao. Nevidljiv, mogao bih se šetati bazarima Ranguna, biti kraj Sfinge na mesečini, istraživati misteriozne ruševine Tuhuanaka usred Anda.

Malo-pomalo, tajna je iskrsavala preda mnom iz čudnog rukopisa. Čovek je više od tela, svesti i duše, pisao je bezimeni pisac iz Gobija. Njegova priroda je sedmostruka: životinjsko meso — materija samog tela; vitalna životna snaga koja pokreće to telo; ego, koji je značajno »ja« svakog čoveka; pamćenje koje sadrži sve što čovek vidi, oseti, zna; eterično telo; astro telo; sedmo i poslednje je sama duša koja je besmrtna i koja je plamen bez pepela.

Ovih sedam segmenata čine zajedno čoveka. U dubokom snu ili hipnotičkom stanju astro—telo ponekad... luta... prouzrokujući čudne snove dalekih mesta i vizija udaljenih prijatelja. Ali samo čvrsta disciplina može da spoji eterično telo i dušu čoveka sa njegovim egom. To je tajna za kojom sam tako dugo tragao. I, najzad, vidim njeno rešenje.

Noćima sam ležao u postelji zagledan u zvezde. Ako bih uspeo da zagospodarim čudesnom umetnošću putovanja duše, ne bih više bio vezan za zemlju, zaključan u bespomoćnom telu invalida. Bio bih »slobodan«... slobodan kao što je malo ljudi ikada bilo... oh, kako sam bio gladan te slobode!

Danima sam vežbao punu koncentraciju, »prekidanja veza«. Nekoliko svetih mudraca Tibeta, samo nekoliko njih je uspjelo da zagospodari »ekan karom«. Neću da zamaram čitaoca opisivanjem mojih vežbi niti trenucima slabosti i očajanja koji su me ponekad obuzimali. Bila su to velika iskušenja. Ali, najzad, stigao je dan kada sam bio potpuno spreman za eksperiment.

Toga dana zaključao sam se i obavestio pazikuću da ne sme da me uznemirava ni pod kojim okolnostima i ni u kom slučaju. Spustio sam se na meku, udobnu sofú, izbacio iz glave sve trivijalne misli i zatvorio oči koncentrišući se na tamu. Bio sam sasvim nesvestan svih zvukova oko sebe. Zatim sam počeo da dovedim sebe u najdublji trans. Počeo sam da gubim svaku svest o svom telu; svi spoljni osećaji su bleđeli; više nisam osećao ni otkucaje svoga srca niti pritisak svog tela na mekoj sofí. Sva moja pažnja bila je okrenuta unutra.

Tada sam stvorio sliku prostanstva tame. Video sam je kao crna, kružna usta tunela i dole, u tom beskonačnom tunelu, zamislio sam sebe kako putujem sve dok me nepojmljiva tama nije progutala. Išao sam sve dublje dok ispred sebe nisam ugledao tračak svetlosti, kao zvezdu na grudima noći. Pojurio sam, povećavajući brzinu sve dok nisam izleteo iz tame.

Iz tame sam se pojavio u zamagljenom rubinskom svetlu. Za trenutak nisam mogao da se snađem. Izgledalo je kao da sam zatvoren u nekoj kutiji, prilično velike dubljine.

Tada se slika izbrisala i u šoku od iznenađenja prepoznao sam mesto na kome sam se nalazio. Bio sam u istoj sobi u kojoj sam sebe doveo u trans ali... **lebdeći, blizu tavanice!**

Mnogi časovi su prošli od ranog popodneva do sada kad je sunce već zalazilo. Zraci su se probijali kroz prozor na zapadnom zidu. Gledajući dole sa te visine video sam — **sebe!**

Ležao sam ukočeno na sofí, ruku prekrštenih na grudima. Lice mi je bilo kao od voska, nekako strano. Pomislio sam kako nikada do sada nisam video sebe onako kako me vide drugi, nego samo u ogledalu, samo u odrazu. Na prvi pogled, to je izgledalo kao beznačajna razlika ali moje je lice bilo tako... **prazno**, prazno i bezizražajno.

Da li je to bilo zato što sam se nalazio u dubokom transu i što su svi moji facijalni mišići bili opušteni i nisu mom licu davali nikakav izraz? Ili je tu čudnu bezizražajnost moja pojava dugovala činjenici da je moje telo tada bilo nenastanjeno?

Na to pitanje tada nisam mogao da odgovorim a ne mogu ni sada. Sa zanimanjem sam pogledao sebe nematerijalnim očima svoje duše. Sada, kada sam počeo da se navikavam na to svoje stanje osećao sam odbojnost prema svom telu u svakom pogledu. Čovek od mesa bio je prisiljen da bude svestan svoga tela na mnogo načina: osećajući vetar na licu, zube pod jezikom, suvo grlo ili trn u oku. Ništa od svega toga nisam primećivao u svom stanju duha. Bilo je to kao da uopšte nisam posedovao svoje telo.

Naravno, to je bilo stvarno.

Oslobodio sam samoga sebe svoga tela.

Bio sam — **slobodan!**

II IZA MESECA

»**O**tplovio« sam do prozora. Mislim da je to najprikladnija reč ko-

jom bih mogao da opišem način svog kretanja. Pomislio sam kako bih mogao da izađem napolje i pogledam malo okolo i u tom trenutku sam se tamo i našao, a da nisam osetio nikakvo kretanje!

Pogledao sam oko sebe. Sunce je bilo sasvim zašlo. Iznenada sam poželeo da budem iznad imanja i ponovo sam se neosetno premestio, ovog puta dvadesetak metara iznad travnjaka, koji se nazirao u tami. Da sam tu bio kao telesno biće, osetio bih povetarac ali u ovom bestelesnom stanju nisam osećao ništa. Visio sam u vazduhu i gledao, ali je to izgledalo kao »san« o letenju, pre nego kao stvarno, fizičko iskustvo.

To nenadano saznanje me je općinilo: mogao sam da idem bilo kuda i radim bilo šta! Podigao sam se do velike visine lakoćom misli. Pejzaž Konektikata se širio ispod mene: polja, šume i razbacane farme sa svojim zemljištem. Krovovi najbližeg naselja, Haritona, sa ove visine videli su se jasno. Mogao sam da vidim osvetljeni beli toranj crkve, žuta svetla bioskopske reklame, crveni neonski znak bara i gril—restorana, kao i svetla koja su se kretala autoputem koji je vodio za Nju Heven.

A na ovoj visini — u telu! Osetio bih intenzivnu hladnoću i jak vetar, ali ja nisam osećao ništa. Niti sam mogao da čujem zvuk, čak ni otkucaje svog srca pa ni bubnjanje u ušima ili zvuk morske školjke, zvuk najbliži tišini.

A zašto sam mogao da vidim a ne i da čujem? Istina, bio sam nematerijalan kao i sama misao i zvučni talasi su prolazili kroz mene bez ikakvog zadržavanja. Ali zar ne bi trebalo da je isto i sa svetlosnim talasima?

Svetlo koje sam video bilo je istinsko svetlo ovog sveta a ne neko imaginarno koje sam mogao da zamišljam. Zašto sam mogao da vidim svetlost a ne i da čujem zvuk? Drevne stranice **Kan Čan Ga** nisu mi ništa o tome rekle i do današnjeg dana nisam ništa o tome saznao. Ostaje mi da poverim mudrijem od sebe da to objasni.

Pogledao sam dole. Nazirao sam drveće koje ograničava moje imanje. U tim šumicama igrao sam se kao dete pre nego što sam oboleo. Poželeo sam da odem ponovo na to mesto i uspelo mi je, ponovo, bez ikakvog osećaja kretanja. Tama ispod borova bila je gusta ali mesec je upravo počeo da izlazi i slaba sreb rnasta svetlost obasjala je okolinu. Grmovi su bili veći nego u mom pamćenju ali to je trebalo da bude mesto koje sam zapamtio. Debeli rakun je prao svoju hranu u vodi. Posmatrao sam to sa zadovoljstvom. Da sam bio fizički prisutan, ta mala simpatična životinja bi se verovatno uplašila i nestala u travi. Međutim, pošto je zastao i pogledao okolo sjajnim očima, nastavio je da jede ne pokazujući ničim da me je primetio.

Kao i ovaj mali, punački stanovnik šume, i ja sam bio slobodan. Mogao sam da odem kud mi se prohte i nije postojao zid niti druga prepreka koja je mogla da me zaustavi. U velikoj kući iza mene ležalo je moje telo u dubokom snu. Otkucaji srca bili su sasvim usporeni, temperatura tela je pala. To što sam ostavio svoje telo u takvom stanju, neće mu ništa naškoditi. U to me je uverila stara tibetanska knjiga. Posle časova ili čak dana, provedenih u ovom stanju, mogao sam bez posledica da se vratim u svoje telo. U stanju dubokog

transa, u kakvom je sada, lahor života je tek tinjao.

Mesec se sada uspinjao. Izgledao je kao štit od čistog srebra koji se probija kroz granje. Pomislio sam kako bih mogao da idem i na Mesec ako to želim! Pa naravno! Zašto da idem tamo gde su mogli i ostali ljudi? Zagledao sam se iza Meseca i ugledao crveno svetlo Marsa. Mars! Centar ljudske mašte — vekovima. Mogao sam da otputujem tamo ako poželim i to neopisivom brzinom same misli! Od kakvog značaja je bila razdaljina: jedan ili osam miliona kilometara nisu predstavljali ništa za slobodan duh!

I tada, na krilima misli, podigao sam se u visinu. Krenuo sam tamo gde još niko iz mog sveta nije bio.

U trenutku, zakoračio sam u tamni pokrivač svemira. Zemlja ispod mene ostala je hiljade i hiljade kilometara daleko. Iznenada sam se našao u crvenoj sferi — u čitavom vidokrugu. »Otplovio« sam dole i stigao na prostranu crvenu peščanu ravnicu na kojoj je bilo mnogo račvastih stena.

Pogledao sam oko sebe i učinilo mi se da je crveni horizont mnogo manji nego onaj na Zemlji. Gledao sam kroz magličasto svetlo marsovskog dana. Sa ove udaljenosti Sunce je izgledalo kao izuzetno jaka zvezda koja je osvetljavala niske drevne brežuljke. Pogledom sam potražio famozne mesece—blizance. Bili su mnogo manji nego što sam mislio da su. Veoma zamagljeni, gotovo nevidljivi. Pogledao sam iza njih, prema Zemlji koja je imala izgled plavičaste zvezde sa svojim srebrnim saputnikom. Ponovo sam pogledao crveni pesak ispod sebe.

Hteo sam da ga dodirnem, ali nisam posedovao čula.

Zaplovio sam beskrajnom ravnicom tražeći nešto, bilo legendarne kanale ili kratere koje je NASA videla sa Marinera.

Nisam video ni jedno ni drugo. Umesto toga, video sam... **grad**. Obuzelo me je uzbuđenje i krenuo sam tamo.

Ležao je u zaklonu od brežuljaka, ali crveni pesak je ipak prodirao kroz taj zaklon i bilo ga je svuda po ulicama. Gledao sam okolo u čudu. Bilo je tu tornjeva i visokih građevina, širokih avenija i dugačkih osenčenih arkada. Kao duh, klizio sam kroz napušteni grad pitajući se kakva su ga to bića pre nekoliko miliona godina nastanjivala. Na jednom malom skveru najzad sam našao nešto što je moglo da mi odgovori na to pitanje. Žačudeno sam gledao u gracioznu figuru boje alabastera koja je verovatno ukazivala na to kako su izgledali stanovnici ove drevne metropole na obali odavno nepostojećeg mora.

Figura je bila humanoidna, izuzetno visoka. Dva od njegovih nekoliko pipaka bili su podignuti ka nebu a izraz lica iznad gracioznog vrata kao da je bio uperen nedostižnim zvezdama. U podnožju statue bio je natpis na meni nepoznatom jeziku prepun krugova i ljupkih zavijutaka.

Uznemireno sam se okrenuo. Ovaj grad je bio nekropola. Ovde je carovala Smrt i samo su senke klizile njegovim ulicama. Lutao sam, lebdeći oko kuća i raznih građevina. Nalazio sam freske koje su prikazivale krupna bezlična bića u fantastičnim baštama. Iza svega toga, na steni koju su nekad zapljuski-vali talasi zaboravljenog mora, pogledao sam ka zvezdama što su blis-

tale kao šaka prosutih dijamantata na crnom somotu, daleko jasnije i svetlije nego kad se gledaju kroz atmosferu moga sveta. Pošto sam uspeo da predem ambis između sveto-va, pomislio sam da ni zvezde nisu van moga domašaja niti treba da se plašim tog prostranstva. Neću se izgubiti i moći ću uvek da nađem put do Zemlje.

Dok sam lutao pogledom po nebu, moju pažnju je privukla zvezda neobičnog svetla, zelene boje. Sjala je svojom smaragdnom svetlošću, postojano, iz dalekih visina i kao da me je pozivala sebi.

Ne mogu da kažem zašto me je privukla baš ova od milion drugih zvezda iz marsovske noći. Možda je to bilo zbog njene neobične zelene svetlosti jer ne mogu da se setim da sam ikada ranije video zvezdu tako čudesne boje.

I pomislih, što da ne? Obična razdaljina za jedan bestelesni duh, pa ma kolika ona bila, bila je beznačajna. Mogao sam da kormilarim celim kosmosom.

I tako sam se podigao i prepustio grad prošlosti njegovim senkama. Zaplovio sam beskrajnim univerzom.

*

Svaki pojam o vremenu napustio me je. U ovom stanju i vreme i svemir, i razdaljina i trajanje bili su bez pravog značenja. Otkrio sam da je svest o protoku vremena samo navika telesnih bića. Zato i ne mogu da kažem da je moj let na Zelenu Zvezdu bio brz ili je imao neko trajanje. Ponovo nisam bio svestan nikakvog kretanja. Zamagljeni crveni disk Marsa smanjio se i nestao ispod mene. Možda je protekao samo jedan trenutak a možda i ceo eon pre ne-

go što sam iskrsnuo iz tame pred Zelenom Zvezdom.

Jedan dugi trenutak samo sam lebdeo, zaslepljen svetlošću koja me je okruživala. A tada se iz tame pojavio svet, planeta kao ona sa koje sam i sam potekao, koju sam napustio pre jednog trenutka ili jednog eona.

Na iznenadni poriv, usmerio sam svoj let ka magličastoj srebrnoj kugli čija je površina bila omotana lakom izmaglicom. Uleteo sam kroz atmosferu na površinu novog i neznanog sveta i u avanturu neobičniju i zagonetniju od svih o kojima sam mogao i da slutim i ja i svi drugi ljudi sa moje planete.

III

SVET ZELENE ZVEZDE

Našao sam se u čudnoj okolini. Zamislite svet čije je nebo, prekriveno izmaglicom kroz koju se nazire sunce kao krug smaragdne svetlosti.

Svet ogromnog drveća koje se nalazilo svuda oko mene, drveća nezamislive debljine i visine. Pored njih bi i titansko »Crveno drvo« iz Kalifornije izgledalo kao kakav grm. Svako drvo stremilo je u visinu magličastog svetlucavog neba najmanje po dva kilometra. Nedaleko od mene nalazilo se jedno takvo drvo više od mnogih zemaljskih planina. Nisam mogao da vidim stablo koje je bilo zaklonjeno mnoštvom grana neverovatnog obima. Na te grane bi se mogao smestiti autoput sa šest traka, a svaka grana je obilovala listovima žute boje, većim od čoveka. Svuda okolo mogao sam da vidim na daljinu od bar jednog kilometra, ali kud god bih pogledao,

pejzaž se završavao u masi žutog lišća. Osećao sam se kao mrav među sekvojama ili kao komarac koji lebdi među tornjevima Menhetna.

Zraci Zelene Zvezde prodirali su kroz granje ovog drveća i filtrirani lišćem pretvarali se u zamagljeno zeleno svetlo.

U ovom polumraku počeo sam da primećujem više oblike života. Na nekih petsto metara od mesta na kome sam se nalazio, primetio sam skerletno crvenog reptila. Taj crveni gušter bio je duplo veći od bengalskog tigra. Imao je rebraste krljušti na leđima a noge su mu se završavale pijavkama koje su ga čvrsto držale na grani velikoj kao Brodvej.

U magnovenju opazio sam nekakvo kretanje ispod sebe, kao blesak dijamanta ili zlata, i u sledećem trenutku moju pažnju privuče fantastičan prizor čudesnog vilinskog konja i njegovog jahača.

Konj je izgledao kao krilati zmaj. Četiri duga, široka, ovalna svetlucava krila bleskala su kroz vazduh, krila kao staklasti opal!

Sav je sijao u vatrenom svetlu. Oči su mu bile bleštavo sjajne, u obliku kišnih kapi, a na glavi je imao nešto kao antenu. Njegovo telo dugo, cilindrično, sa blistavim srebrnim pegama, kao da je bilo posuto tirkiznim prahom. Izgledao je kao vilinski konj nekog zamišljenog viteza iz najsmelije mašte. Sijao je kroz magličasto svetlo na nekom posebnom zadatku!

Kada sam se malo pribrao, ugledao sam na leđima ovog čarobnog lepotana sedlo u obliku torpeda, a u sedlu vilinskog viteza kakvog niste mogli zamisliti ni u najdivnijim bajkama. Izgledao je graciozno i vitko kao baletan, kretao se gotovo ženstveno. Oko pojasa imao je spleten

struk gajtana od nekakve, verovatno kože, u svim bojama duginog spektra. Ovaj čudni vitez nosio je na glavi šlem od sjajnog stakla, slično drevnim japanskim ratnicima. Na vrhu šlema lepršala je bela perjanica. Ispod šlema jasno se videlo srcooliko lice sa krupnim crnim očima. Koža mu je bila boje stare slonovače a usne jarko — ružičaste. Rame na su bila čvrsta kao i duge graciozne noge. Imao je rukavice protkane zlatnim nitima a na nogama čizme od skerletne kože sa visokim petama i mamuzama od dragulja. Sa leđa mu se spuštao crveni plašt a o pojasu je nosio mač, na vrhu malo zakrivljen, koji je izgledao kao da je od stakla.

Zbunjeno sam posmatrao taj očaravajući prizor dok se prekrasni vitez odjednom nije vinuo i u zraku svetlosti nestao. Iza njega naišao je još jedan takav jahač, ali u sivim i kobaltno — plavim tonovima. Perjanica mu je bila zlatna a nosio je nešto slično koplju od oštrog stakla. Na tom koplju vijorila se zastava sa devet crnih zvezda. I on je veoma čudno i brzo nestao, a onda sam primetio da su se ratnici prebacili na jednu debelu granu iza mene. Bilo je očito da su oni bili izvidnica jer su nakon njih došla još trojica sa crnim zvezdama na grudima. Lica su im bila zaklonjena srebrnim vizirima i delovali su kao neka počasna garda.

Tada su se pojavila kola u obliku školjke vukla su ih četiri vilinska konja. U toj otvorenoj kočiji na raznobojnim, svilenim jastucima bio je vođa koji je imao krunu od crnog kristala. Oči su mu bleštale zelenim, hladnim sjajem i delovale inteligentno. Držao je u levoj ruci skip-tar od istog crnog kristala od koga je bila i kruna. Poleteo sam za nji-

ma po debeloj grani. Na delu gde se grana račvala, ugledao sam najsaj-niji i najkrhkiji grad od desetine hiljada dragulja!

Prvo sam pogledao u moćne bedeme Faolona Velikog, Draguljnog Grada Boginje — Kraljice, prestonice vazdušnog kraljevstva Laonesa gde je trebalo da nađem svoje srce i svoju jedinstvenu, čudnu sudbinu!

Sledio sam tu počasnu povorku do mesta za sletanje ispred kapija Draguljnog Grada. Kočija se lagano spustila. Mala četa vitezova izašla je da dočeka kralja u izuzetnoj ceremoniji. Počasna straža je bila u bojama zlata i smaragda i sledila je kočiju kroz topazno — tirkizna vrata a ja sam bio zapanjen tom lepotom.

Došli smo do palate sa širokim stepeništem i vitezovi su se odvojili a mnogo vilinskog naroda posmatralo je ovaj prizor u tišini. Stanovništvo je izgledalo tužno, kao da su dočekali imperatora koji će da ih porobi. Krunisani vitez je krenuo u palatu kroz visoka gotska vrata, sva od dragulja i zlata, a ja sam pošao za njim diveći se njegovom dostojanstvenom hodu. Sva pratnja ušla je u prijemni hol, popločan žadom i natkriven rubinskim staklom. Sve je odisalo nezamislivom raskoši. Jedna grupa dvorana pridružila se pratnji. Gledali su krunisanog vilenjaka koji je arogantno prošao ne obazirući se ni na šta. Niko se nije pomerio niti ga je pozdravio dok je prolazio. Primetio sam, ipak, bolan izraz u očima žena i razočarenje na licima.

Zainteresovan ovom misterioznom situacijom nestrpljivo sam čekao nastavak drame koja se odigravala preda mnom.

U dnu ove, rubinskom svetlošću obasjane dvorane, nalazio se tron, veoma elegantnog oblika, sa kitnjastim i krhkim ukrasima. Tron je bio prazan. Stražari su stajali u polukrugu oko njega dok su im dragulji sa šlemova svetlucali. Jedan od komornika dao je neprimetan znak glavom i onda se desilo . . .

Kroz najbliža vrata zalelujala je figura žene čija gracioznost i elegancija pokreta mogu samo da se dožive ali ne i istinski dočaraju. Gordo je prošla pored plemića sa crnom krunom i elegantno se smestila na zlatnom tronu.

To je bilo prvi put da vidim potresnu lepotu Niame, Niame od Faolona, Boginje — Kraljice Draguljnog Grada!

Niama — Kraljica Zelene Zvezde! I kraljica mog srca, od prvog trenutka kad sam je ugledao pa do kraja života!

IV

PRINCEZA DRAGULJNOG GRADA

Ne bih nikada mogao da je dostojno opišem onakvu kakva je bila tog trenutka obasjana rubinskom svetlošću. Sve reči koje mi naviru i kojim bih hteo da opišem njenu lepotu, ljupkost i ženstvenost, suviše su blede.

Bila je mlada devojka gotovo dete. Tada mi je izgledala kao da ima četrnaest godina. Imala je vitak i graciozan izgled igralice, sa beskrajno dugim nogama. Posedovala je neodoljivu ljupkost devojčice koja je bila u kontrastu sa njenim ponosnim kraljevskim držanjem. Nosila je odoru od pliša, teškog pliša protkanog srebrnim nitima. Pliš je imao nijanse damaskih ruža. Izrez

na haljini ostavljao je razgolićena njena krhka ramena i pune, čvrste grudi. Koža joj je imala boju najfinije očuvane stare slonovače.

Haljina joj je pristajala kao druga koža. Bila je tesno pripijena uz bokove i obline prekrasne Niame. Ispod haljine sa izrezima sa strane, mogle su se naslutiti duge, glatke i čvrste noge kao i mala elegantna stopala princeze — mandarinke sa cipelicama od zlatnog filigrana. Njene ruke su bile gole i bez nakita. U svoj toj raskoši i mnoštvu nakita koji su nosili drugi prisutni, samo ona nije imala dragulja, čak ni prsten. Nije joj bio potreban plamen minerala jer ga je imala dovoljno u svojoj sopstvenoj raskoši i ljupkosti.

Lice joj je bilo pravilnog oblika, pomalo srcoliko. Ispod delikatnih lukova obrva imala je neverovatno duboke, plamene crne oči. Tamne trepavice povećavale su dubinu njenih očiju, ali njena kosa! Duga i talasasta bila je bela. Fantastična kombinacija kristalisanog šećera i čistog srebra. Usne su joj bile jarko ružičaste, pune, senzualne i meke.

Zaslepljujuća beše lepota Niame kada sam je ugledao tada, prvi put, obasjanu prekrasnom rubinskom svetlošću.

Čuo se udarac u gong, nakon koga su prisutni počeli živo da raspravljaju. Pošto je moje stanje duha isključivalo čulo sluha, nisam mogao da znam o čemu su vodili razgovor i bilo mi je žao što su mi uskraćena čula.

Visoki, arogantni čovek okrutnog lica i sjajnih očiju čije je ime, kako sam kasnije saznao bilo Akmim, postavljao je princezi neku vrstu ultimatuma. Dok je govorio, pravio je kratke i odsečne gestove rukama i ponašao se kao superiorniji.

Da su njegovi zahtevi bili neprihvatljivi, videlo se po izrazima lica prisutnih i po zarumenjenim obrazima Niame. Bilo je sarkazma u njegovom stavu kada je završio razgovor očito očekujući odgovor od princeze.

Što se mene tiče, nisam shvatao mnogo od razgovora ali sam dobio želju da ga izbacim iz dvorane i verujem da bi me ispratio opšti aplauz. Smrknuta Niama je oklevala pre nego što je odgovorila Akmimu. Shvatio sam da će odgovor, jednom dati, biti kasnije neopoziv.

Tada je nešto privuklo moju pažnju i odvuklo me od ove napete scene. Na drugoj strani dvorane uzdizalo se postolje sa nečim što je izgledalo kao sarkofag. Bio je od stakla i ukrašen arabeskama i slovima na jeziku koji je meni bio nepoznat. U kovčegu je ležalo telo koje je izgledalo veoma živo. Mogli biste se zakleti da spava i svakog časa može da ustane. Nije nimalo ličio na vitke i feminizirane muškarce Faolona. Imao je široka ramena, krupne ruke i snažne zglobove. Za razliku od njihovih vilinskih lica, njegovo je bilo čvrsto, široke brade i kao opaljeno tropskim suncem i vetrovima.

Pretpostavio sam da je to verovatno neki moćni ratnik. Bio je nag i ruke su mu ležale prekrštene na grudima gde su držale masivni balčak ogromnog mača od plavog čelika. U dršci mača se presijavao skaletni kristal.

Nešto me je kod tog čoveka privuklo i pozeleo sam da pridem bliže sarkofagu i bolje pogledam. Ne mogu da objasnim očaranost koja me je obuzela pri pogledu na tog ratnika. Kao da je njegov izgled i ranije bio u mom pamćenju. Cinilo mi se da ga odnekud poznajem. . .

Spustio sam se niže i tada se dogodilo čudo: moj duh je naglo krenuo dole ka telu i ušao u njega!!!

I ponovo zaživeo u ljudskom mesu!

Prelazak iz stanja duha u materijalni život bio je iznenadan. U stanju duha nisam imao telesnih čula, a sada mi je puls grmeo u ušima, srce poskočilo u grudima i pluća se širila grčevito hvatajući vazduh!

Pomerio sam se. Podigao sam se sa postolja, rukom odgurnuo poklopac sarkofaga koji je pao i raspršio se u hiljade parčića koji su odjeknuli dvoranom! Eksplozija rasprsnutog stakla ispunila je dvoranu zvonjavom eha! Stotine zapanjenih očiju gledale su me kako izlazim iz sarkofaga i iz smrti! Čudo mog oživljavanja izviklo je uzdahe divljenja iz stotine grla!

Ali niko od svih nije bio zapanjeniji razvojem događaja od mene samog!

Ja nisam hteo da sidem u tu uspanu formu. Kada sam prišao blizu bio sam uhvaćen, privučen nekom silom, jednostavno sam bio usisan u to telo, sasvim bespomoćan.

Niama je gledala u mene sa nevericom a zapanjenost je bila ispisana na njenom lepom licu.

Sa mesta na kome je ispred trona stajao, Akmim me je gledao kao prividenje. Osetio sam da ga je moja pojava šokirala, uništila svu njegovu aroganciju i izbacila ga sasvim iz koloseka. Jedan trenutak je samo stajao i izgledao je nekako glupo. Znao je to i prebledeo je dok mu je donja usna podrhtavala.

Jedan dugi trenutak svi prisutni su stajali sleđeni kao u šoku. Niko nije prozborio ni reč niti se pomakao. Zatim me je jedan stari mudrac iz kruga svite koja je stajala u polukrugu iza Niame, oslovio. Iz to-

na kojim mi se obratio zaključio sam da me je nešto upitao. Problem je bio u tome što mi je pitanje postavio na jeziku koji je meni bio sasvim nepoznat. Jezik je bio melodičan i ličio na smešu havajskog, francuskog i starog kastiljanskog.

Pitanje mu je bilo upućeno dubokim, jasnim tonom, razumljivim za sve koji su bili u dvorani. Kakve god prirode da je bilo to pitanje, po neopisivoj tišini koja je vladala u dvorani i očima netremice uprtim u mene, zaključio sam da je ono od sudbonosne važnosti. Svi koji su tu stajali, napeto su očekivali moj odgovor. Od trenutka kada sam napustio sarkofag, stajao sam bespomoćno i nepomično, čvrsto stežući mač u jednoj ruci. Nisam hteo da uđem u ovo telo i od trenutka kada sam oživeo u njemu, svaki deo toga tela počeo je da me boli. Koliko dugo je ovo telo ležalo u transu, nisam znao, ali osećaj da me probada hiljadu čioda po celom telu koje je trnulo dalo mi je do znanja da se ovo telo budi iz veoma dugog sna i da se prisiljava da se ponovo probudi, a to je za mene bila tortura koju teško mogu da opišem.

U svojoj agoniji, jedva sam čuo mudračevo pitanje, ubrzo sam shvatio da je veoma važno, kao i moj odgovor. Čistom slučajnošću, bez ikakvog razmišljanja, učinio sam pravu stvar.

Klimnuo sam glavom.

U sledećem trenutku mogao sam da vidim kako sreća prelazi preko lica u dvorani. Neopisivo olakšanje i zadovoljstvo blesnuli su i na licu Niame — Presvetle.

Krupan, tvrdokornog lica i dostojanstvenog držanja, kapetan garde, koji je stajao blizu trona svoje princeze, okrenuo se ka meni i pogledao me je rečitim pogledom punim div-

ljenja. Zatim je isukao mač iz korica i podigao ga u znak pozdrava.

Stotine mačeva blesnulo je iz korica u vazduh, kao široka ogledala u bogatom sjaju slave.

Iz stotina grla izašla je jedna reč: Čong! Čong! Čong! ČONG!

I znao sam da to nije reč već ime.

V

MUDROST KIM-NOMA

Na komandu moje kraljevske sluškinje, odabrana svita je spremila prostorije za mene i uz pratnju garde ratnika sproveden sam tamo, Gardu je predvodio kapetan koji me je prvi pozdravio. Njegovo ime je bilo Fanton.

Kako sam prvo razumeo, moje je ime bilo Kir-Čong jer su me tako oslovljavali svi, uključujući Fantona i njegove ratnike. Kasnije, kada sam naučio jezik Laonesa, kako je narod Faolona nazivao svoju rasu shvatio sam da je prefiks **kir** počasna titula koja bi se mogla prevesti kao **lord** ili **ser**. Što se samog imena Čong tiče, to je bio deminutiv, upotrebljavan iz poštovanja. Kao što su se Henriju obraćali sa Hari.

Moje puno ime je izgleda bilo Čongafon Tai Vena Vena. Poređenje sa Henrijem V ili Ričardom Lavljeg srca nije daleko od istine. Čong je bio junak stare slave i počinilac legandarnih dela. Nema sumnje da sam ja smatran za tog moćnog čoveka, ponovo rođenog u svom telu koje je bilo perfektno sačuvano. Jednom davno, prorečeno je da ću se jednog dana vratiti, kada bude potrebno da vodim ratnike Faolona, Draguljnog Grada u pobede i trijumfe i da ih spasem od užasne sudbine koja bi ih mogla zadesiti.

Siguran sam da je moje totalno neznanje o Laonesu, njihovoj istoriji i jeziku bilo pažljivo čuvana tajna od dvorana i naroda. Najčudnija stvar u mojoj »amneziji«¹ bila je da se nisam sećao nijedne reči tamošnjeg jezika. To je bio prvi stepen mog obrazovanja. Moj učitelj u svemu bio je mudrac koji me je onog dana oslovio u dvorani. Njegovo ime je bilo Kin-Nom i bio je jedan od princezinih glavnih savetnika. Ne bih mogao da nađem odgovarajuće ime za službu koju je obavljao. On nije bio premijer ili prvi ministar ili sekretar vlade ili političar bilo koje vrste, jer su takve dužnosti bile sasvim nepoznate na Laonesu, gde je svu vlast i autoritet imao jedan monarh. On je jednostavno bio čovek pun znanja i mudrosti i veoma star. Nazovite ga filozofom, i nećete biti daleko od istine.

Kin-Nom me je po nekoliko sati dnevno učio laoneskom jeziku a njegov način učenja bio je veoma praktičan. Prvu lekciju je počeo tako što je privukao moju pažnju na svoj podignuti kažiprst i jasnim tonom izgovorio reč **fos**, koju sam glasno ponovio i odmah shvatio da se ova lekcija odnosi na jezik, a reč znači »prst«.

Dalje je pružajući prste svoje stisnute šake, jedan po jedan izgovorio reč **fosa**, za koju sam tačno shvatio da znači množinu. Zatim me je naučio kako se kaže svaki deo tela i izgovarao je svaku laonesku reč jasno je naglašavajući. Ta prva lekcija trajala je celo popodne, i kada sam na ovaj način upoznao petnaestak reči, podsetio me je na ono što sam naučio pokazujući na delove tela a ja sam izgovarao reči napravivši nekoliko grešaka.

Od tada smo se sastajali svakog dana odmah nakon podnevnog ob-

roka. Svaku lekciju počinjao bi tako što me je preslušavao ono što smo poslednje učili a onda bismo prelazili na novu grupu reči. Ove prve lekcije bile su prilično lake. Delove tela, boje, nazive za materijale kao, recimo, stena, drvo, metal, savladao sam sa iznenađujućom lakoćom. Izgledalo mi je kao da se prisećam jezika koji sam nekada govorio a ne kao da učim sasvim novi jezik. Lekcije su postepeno postajale teže, kako smo prelazili na glagole, priloge i t d.

Oduvek sam imao smisla za jezike i u ranoj mladosti savladao sam kod privatnih učitelja ne samo nemački, latinski, tibetanski, hebrejski, već i starogrčki i sanskrit. Ali nikad ranije nisam imao tako jake razloge da što brže naučim jezik.

Bilo kako bilo, radeći iz dana u dan, savladao sam ovaj jezik neverovatnom brzinom. Moj učitelj je izgledao sasvim zadovoljan napretkom mog učenja, a i sam sam bio zadovoljan.

Kin—Nom je bio ponosan čovek, aristokratskog držanja, ali i velike starosti. Izgledalo mi je kao da ima oko šezdeset godina, ali to nisam tačno znao. Iz nekih razloga, koje nisam do kraja shvatio, ta tema je bila na Laonesu tabu.

Bio je prilično visok za svoju rasu, nešto niži od metar i osamdeset centimetara. Imao je duge ruke, lepe izražajne oči i koščato lice boje starog pergamenta. Verujem da je bio sed kao što su bili mnogi drugi žitelji Laonesa, ali obično je nosio sedmorogi šešir od brokata, pa nisam mogao da budem siguran u to. Boje njegove odeće uglavnom su bile siva, indigo—plava i neka zagonetna zelena nijansa.

Dok mi je Kin—Nom držao časove iz jezika Laonesa, nikako nismo prelazili na druge teme ili lekcije. Dolazio je graciozno u moju sobu, zauzimao mesto na jednoj stolici i počinjao sa učenjem. Kada sam malo bolje naučio jezik, pokušao sam da zapodenem razgovor sa njim, jer sam želeo odgovore na mnoga pitanja, ali on je pažljivo i ućtivo izbegavao takve razgovore. Sumnjao sam da mu je naređeno da ne odgovara na moja pitanja, ili je to činio iz nekih svojih razloga.

Kako sam uznapredovao u savladavanju jezika i pošto sam se osposobio da ga solidno upotrebljavam, pokušao sam da razgovaram sa ratnikom koji me je stalno pratio, a bio je to Fanton, čvrst ratnik od četrdesetak godina, kratke kose i nije posedovao feminiziranost svojstvenu mnogim muskarcima Laonesa.

— Fantone — upitao sam ga jednom kad smo bili sami — za koga me smatra tvoj narod?

— Moćni Čong je došao ponovo, gospodar — odgovorio je.

— Da li vaša religija veruje u oživljavanje mrtvih ljudi?

Pitanje ga je izgleda zbunilo. Pretpostavljao sam da je moj slučaj predsedan i da laoneska religija nema učenja o ponovnom rođenju. Činjenica je bila da sam ja moćni Čong i da je mom vaskrsavanju prisustvovalo mnoštvo svedoka.

— Zar sve vas koji mislite da sam ja moćni Čong ne čudi to što moram ponovo da učim jezik kao da ga nikada ranije nisam govorio?

Ponovo mi nije ništa odgovorio. Pošteni i odani Fanton nije bio baš dubokouman.

Povremeno sam obedovao u dvorskim prostorijama u društvu mlade princeze u velikoj plesnoj sa-

li njene palate. Ovi ceremonijalni banketi priređivani su periodično. Pozivani su pripadnici iz raznih rangova aristokratije po sistemu rotacije. Ti banketi su bili kao priča bez kraja i pomalo su me umarali. Kada sam išao na jedan od tih banketa u društvu sa mudracem Kin—Nomom, otkrio sam nešto što je na mene ostavilo veoma jak utisak.

Penjali smo se stepeništem od alabastera i bili smo blizu ulaza u počasni koridor kada sam kratko zastao, uhvativši pogledom izuzetan spomenik. Spomenik je bio nedaleko od stepeništa. Bila je to kolosalna statua mladića—heroja koji je zaklanjao svoje grudi štitom prepunim strelica dižući lice ka nebu, sa podignutom rukom u kojoj je držao slomljeni mač.

Materijal od kojeg je laoneski Mikelandelo napravio ovog kolosa bio je kristal čistoće dijamanta sa mnogobrojnim odsjajima. Međutim, kasnije sam otkrio da je njegov sadržaj organski i da je supstanca veoma retka i skupocena.

Statua je bila visoka preko 15 metara!

Otvorenih usta gledao sam u statuu u neverici, pogođen ne samo skupocenošću materijala, nego i briljantnim radom umetnika.

Pošto sam zastao i stari Kin—Nom je zastao i pogledao me, a u njegovom izrazu je bila doza humora.

— Prepozna je li moj gospodar ovu figuru?

— Ne — priznao sam, što mora da je zabavljalo starog filozofa, iako je bio suviše pametan da to pokaže.

— To si ti, moj gospodaru, u četrnaestom od svojih dela u vremenu kada si pokorio Itidu od Diofarne.

Znao sam dovoljno o jeziku ovog sveta sa Zelene Zvezde da bih mogao da prepoznam značenje reči

Itid. Bilo je to čudovište toliko opasno da je postalo mitološko. Nije bilo dvoumljenja da ti reptili, iako su jako retki, ipak postoje!

Nastavili smo da koračamo polako u tišini. Što se mene tiče, ja sam se pomalo tresao. Čovek ne otkriva svakog dana da je ukrotitelj zmajeva!

Počeo sam da razmišljam o svom životu legendarnog heroja koji je na čudesan način vraćen u život. Sasvim je lepo biti reinkarnacija čuvenog ukrotitelja zmajeva, ali šta ako me moj narod pozove da ponovo počinim neko od tih slavnih dela?

VI

AKMIMOVA SENKA

Banket na koji smo pozvani te večeri bio je jedna od čestih ceremonija koje su se održavale na dvoru Draguljnog Grada. Princezin život je bio pretrpan obavezama i mnogobrojnim dužnostima protokolarne prirode. U svakom slučaju, meni su ti silni banketi bili dosadni. Obroci koji su se završavali duboko u noć bili su sastavljeni od trideset do četrdeset jela. Bili su isprekidani slatkorečivim govorima, plesom i poetskim recitalima.

Izgleda da ovi banketi nisu imali praktičnu svrhu. Niko nije znao zašto ili kako je ovaj običaj nastao, ali on je bio prisutan i imao je tradiciju od nekoliko vekova i niko nije ni smatrao da on treba da se ukine.

Srećom, u početku mog obrazovanja, dok još nisam dobro znao jezik, niko nije tražio od mene da se i sam uključim u recitale i slatkorečive govore. Svi su učtivo ignorisali moje prisustvo na ovim banketima, jer su smatrali da je potreban izvestan pe-

riod za prilagođavanje na nekog ko se vratio sa Sveta Iznad, kako su Laonešani nazivali svoje nebo ili raj. Tako sam ja bio samo posmatrač i pokušavao sam da što više saznam o svetu u kome sam se obreo.

U njihovom društvenom sistemu postojalo je više slojeva aristokratije. Jedan sloj su sačinjavali članovi drevnih porodica koje su oduvek posedovale prava na izvesne teritorije. Pripadnici tog sloja bili su poznati kao **Turkuzi**. Njihov najstariji član i najbolji govornik bila je Kira Vaonika du Kaikos, što bi se moglo prevesti kao Ledi Vaonika od Kaikosa, a bila je nešto kao vojvotkinja.

Drugi sloj bio je sastavljen od porodica heroja koji su tim statusom nagrađeni za zaslugu prema prestolu. Mojom reinkarnacijom u lorda Čonga i sam sam pripadao tom sloju aristokratije. Taj sloj su sačinjavali aristokrati pod imenom **efeti**

Sada sam pripadao najvišem rangu među efetima. Dok se ja nisam pojavio, moje mesto je zauzimao baron Ajohon.

Postojao je i treći sloj aristokratije. Razlika između tog sloja i prva dva bila je neznatna, ali toliko suptilna da nikako nisam mogao da dokučim u čemu se sastoji. U ovom sloju, koji se nazivao **iohua**, postojale su nekakve počasne titule, kao na primer, lord Kasodijan od devet palica slonovače ili Visoki Gvardijan od srebrne Šanove knjige ili Veliki Stjuart od Skerletne boce.

Čudna tradicija Laonesa! Nikada nisam video lorda sa palicom bilo koje vrste, a posebno ne od slonovače. Veliki Stjuart je imao vidnu sklonost prema vinskoj flaši, ali ga nikad nisam video sa nekom skerletnom. Jedino zbog čega je bilo vred-

no prisustvovati ovim banketima bila je šansa da vidim Niamu. Tada su svi Laonešani sedeli na nekakvim taburetima, a princeza i ja smo jednom prilikom sedeli u čelu stola na stolicama sa visokim naslonom, što je delovalo posebno svečano.

Kako je samo bila ljupka! Imao sam malo kontakata sa ženama dok sam živeo na Zemlji i smatrao sam da kao bogalj mogu biti samo objekat sažaljenja za svaku lepu i atraktivnu ženu. To mi je bilo mrsko i zato sam ih svesno izbegavao mada sam imao želje i osećanja kao i svi ostali zdravi i normalni muškarci. A sada je jedna prekrasna žena bila tako blizu meni i njeni kratki pogledi ispod svilenih trepavica nisu mi promicali. Kako je to bilo čudno i divno u isto vreme. Osećao sam da joj sa dopadam. Bilo je divno osećati se visokim i jakim, herojem, počinocem besmrtnih dela i sve to videti u očima one koja je sedela tako blizu.

Ali, ja nisam bio mistični Herkul, kako su svi oni mislili, već stranac, litalica, uhvaćen u telo koje nikada nije bilo moje. Nekako sam znao da stari mudrac Kim—Nom sumnja u moje oživljavanje. Postavljao mi je pitanja koja su se ticala mog ranijeg života, a na koja ja nisam mogao da odgovorim. Ponekad sam mislio da li bi bilo bolje da završim život u ovom telu i vratim se onom ranijem?

Ali, zašto da se vratim u telo invalida i ostavim ovaj veličanstveni grad dragulja i vitezova na letećim konjima, grad u ogromnim krošnjama drveća? Zašto da se vratim svojim knjigama i snovima i kolicima bez kojih nisam mogao da napravim nijedan korak?

Tako sam ostao... i izgubio svoje srce.

Često sam se pitao kakva je bila ona situacija kada sam ponovo oživeo u ovom telu i zbog čega je vladala napetost u rubinskoj dvorani. Stari filozof je izbegavao odgovore na moja pitanja, jednostavno ih ignorisući i nastavljao sa jezičkim lekcijama. Kapetan Fonton, koji je bio moj glavni izvor informacija, nije bio voljan da odgovara na takva pitanja. Kasnije sam shvatio da jedan pripadnik ratničkog sloja ne treba da raspravlja o takvim stvarima.

Deo po deo sastavljao sam mozaik. U tome su mi pomogli oni koji su razgovarali misleći da ih ja ne slušam.

Čovek u žutoj odori je izgleda bio Akmim, princ susedne države koju su sačinjavala tri grada, a zvala se Arda. Njegov je ultimatum bila prosidba.

Tradicija ovog naroda nalagala je da monarh ima celokupnu vlast i hiljadama godina on je bio muškog pola. Vladavina žene nije bila nešto što je bilo zabranjeno zakonom, ali je bilo nešto novo i do tada nevideno. Već dugo vremena vladao je hladni rat između dve države. Nije bilo pravih ratova. Tako nešto se dešavalo veoma retko na Zelenoj Zvezdi. To se manifestovalo kao stalna napetost među rivalima. Narod Faolona bio je u dilemi. Na jednoj strani, svako kršenje običaja i tradicije, a tu bi spadala i vladavina princeze, bilo bi nedopustivo, a na drugoj strani, nisu želeli da padnu pod vlast tiranina Akmima, princa Arde.

Niama je stavila na vagu običaje i naviku da muškarac vlada, sa jedne strane i odbojnost koju je osećao narod Faolona prema ovom vladaru

sa druge i odabrala — da sama vlada.

Na dan moje reinkarnacije Akmim je došao sa ultimatumom. Govorio je da bogovi Sveta Iznad sigurno neće imati razumevanja za takvo kršenje običaja i da samo oni znaju šta će zadesiti narod Faolona ukoliko princeza ne prihvati njegov predlog.

Tada je upitao princezu da li zna za neki znak sa neba koji bi joj pružio pravo da čini to što čini.

U tom sudbonosnom trenutku ja sam izašao iz sarkofaga.

Sada mi je bilo jasno zašto je Akmim onako izgledao u tom trenutku. Bio je prožet užasom i nevericom. Nije postojao dramatičniji i uverljiviji znak od moga oživljavanja, tada kada se hiljadu krhotina stakla rasulo po podu svečane dvorane.

Tako je Akmimov pokušaj da nametne svoju vladavinu Laonesu propao i to u poslednjem trenutku kada mu se činilo da nema više nikakvih prepreka.

VII

PLES ZAIFA

Došlo je vreme kada sam konačno potpuno ovladao ljupkim i melodičnim jezikom Laonesa. Istini za volju, brzina i lakoća kojom sam uspeo u tome i samog me je iznenadila, pomalo i plašila. Nije to bilo kao učenje novog jezika, proces upoznavanja i pamćenja reči već osećaj **pri-sećanja** nečeg što sam nekada davno znao.

Da li je verovatna ta priča Laonesa da sam ja njihov vaskrsli heroj? Ko je bio taj moćni Čong i kako to da je njegovo telo bilo tako oču-

vano i da je bilo u stanju da ponovo oživi kada se moj duh pojavio?

Sada, kada sam znao jezik Laonesa, stari mudrac Kim—Nom bio je primoran da razgovara sa mnom. Stari simpatični filozof čak je odgovorima udostojio neka od mojih pitanja. Nasmešio se i rekao mi mekim i tihim glasom.

— Moj gospodar se sigurno priseća da nikada nije umro niti pao kao magija moćnog čarobnjaka?

— Ne sećam se ničega iz mog prvobitnog života, Kim—Nome. Ti koji si me sve ovo vreme tako strpljivo učio sigurno to znaš. Šta želiš da kažeš time da ja nikada nisam umro? Kakva magija i kakav čarobnjak?

Tada je odnekud izvukao poveći svitak pergamenta.

— Šta je to, Kim—Nome? — upitao sam nestrpljivo.

— Priča o tvojih trideset dela, moj gospodaru! Trideseto i poslednje bilo je što si pokorio svet čarobnjaka zvanog Kriafaon, gospodara duhova. On je oterao duh iz tvog tela u bespuća iza same Zelene Zvezde. Ti si ga usmrtio u istom trenutku, a već u narednom pao si u hiljadugodišnji san. Naši preci su te doneli ovamo i smestili tvoje telo u kristalni sarkofag da sačeka dan kada će se tvoj duh vratiti iz sveta iza zvezda...

Dok je Kim—Nom pričao, sav sam se naježio. Neverovatno je koliko je bio blizu stvarnih činjenica jer je moj duh zaista došao iz sveta iza zvezda. Sa površine Marsa ugledao sam svetlost Zelene Zvezde koja me je fascinirala i kao da me je pozivala. Da li je moguće da sam je se sećao i poznavao iz nekog drugog života?

Da li je moguće da sam ja zaista Čong ili sam nekada bio on, mnogo

života pre ovoga? Da li ljudski duh putuje beskrajni put života i smrti kao što budisti misle, a Lame sa Tibeta veruju? Ali, ako je tako, zašto se ne sećam ničeg iz toga života kada sam bio moćni Čong, heroj Faelona? Da li sećanja jednog života izblede zbog nagomilavanja iskustava sledećeg života?

Zaključci koji su sledili iz ovakvih pretpostavki menjali su sliku sveta u mojoj glavi. Izbacio sam to iz misli menjajući temu.

— Kako vi, koji živite pod nebom koje je stalno prepuno magle, znate nešto o zvezdama?

— U oblacima koji nas dele od neba postoje pukotine i procepi, kakvi verovatno postoje i u pamćenju mog gospodara, kroz koje možda dolaze prisećanja na prethodni život...

Bila je tu još jedna prijetnost koja je proisticala iz mog znanja jezika. Sada sam mogao da budem mnogo bliži Niami. Nismo se sretali samo na svečanim i formalnim banketima nego smo nekoliko puta razgovarali u njenim prostorijama za prijem. Na sreću, Kim—Nom ju je upozorio da je moje sećanje samo u fragmentima jer su životi koje sam proživio lutajući univerzumom pro-uzrokovali delimičnu amneziju. Bio sam im zahvalan za tu taktičnost.

Prvi put sam bio primljen pod poluformalnim okolnostima u privatnim odajama princeze. Dakle, to nije bilo neformalno časkanje, ali ni zvanični državni prijem. Radoznala, kao i svaka druga devojka, htela je što pre da razgovara sa mnom.

Nosila je jednostavnu odoru od nekog svetlog materijala koji me je podsećao na somot i sedela, podvijenih nogu kao neko dete na uzdigi-

nutoj stolici. Ja sam bio u paradnoj ratničkoj uniformi u kojoj se nisam baš najkomotnije osećao a da ne govorim kako je na mene delovalo samo njeno prisustvo, toliko dugo željeno. Osećao sam se mnogo komotnije sledećeg dana kada sam se, u ratničkom odelu, pridružio princezi u jahanju.

Princeza je bila u raskošnoj kočiji koju su vukle fantastične životinje zvane **dua**. Ova čudna stvorenja imala su duga tela i bila veličine zemaljskih krokodila. Bile su topazno plave boje a tela su im se prelivala na svetlosti. Krila su bila boje zalažećeg sunca. Izgledalo je da ne mogu da ponesu svu težinu kočija, ali to je bila zabluda. Kretale su se lagano i klizile kao labudovi po mirnoj vodi jezera. Vitezovi iz pratnje bili su takođe u sedlima ispred krila, odmah iza glave. Na moje olakšanje, bili smo pričvršćeni za sedišta pojasevima i bilo je nemoguće ispasti iz njih.

Ja sam se već bio navikao na svoje telo. U tome su mi mnogo pomogle vežbe u savlađivanju veština: borbe mačem, kopljem, lukom i strelom. Bio sam fasciniran time kako sam lako ovladao svim tim boričkim veštinama. Kao da sam se svega tog samo prisećao, kao da je ta veština jednom davno bila ukorenjena u mom znanju i pamćenju. Bio je to čudan osećaj da su se moji mišići ponašali tačno onako kako je bilo poželjno u borbi, kao da sam već posedovao veliko iskustvo.

Ovaj izlet nije bio običan. Bila je to posebna prilika koja se ponavljala jednom godišnje. Ogromni krilati zmajevi zvani **zaifi** imali su svoje doba parenja i tada su izvodili čudesne plesove. Kraljicu zaifa smo vodili u kavezu. Na Niamin znak bila je puštena iz kaveza gde ju je če-

kalo mnoštvo mužjaka. Bili su vidno manji od ženke i tada je počeo ritual nadmetanja. Postepeno su se dizali sve više i više i samo jedan od svih mužjaka uspeo je da se vine dovoljno visoko, gde je bila ženka, i ostane s njom. Počinjao je ljubavni zagrljaj parenja. Tako spojeni, jedan dugi trenutak su lebdeli u vazduhu a onda su počeli strmoglavo da padaju u zanosu, ne razdvajajući se. Nijama je fascinirano posmatrala prizor. Ja sam lebdeo tik do njene kočije i isto tako fascinirano posmatrao nju. Kada me je pogledala, do tada nepoznato osećanje potreslo je najtananije niti moje duše i u tom trenutku znala je da je duboko volim. Polako i stidljivo okrenula je glavu i spustila svoje svilene trepavice.

VIII

MAČ PROTIV ZMAJA

Nešto kasnije, sleteli smo na široku granu najbližeg drveta, jer tu je trebalo da se održi kraljevski piknik. Najveće grane ovog ogromnog drveća bile su šire od dvanaestolijskog auto — puta, ali grana na kojoj smo se mi tada nalazili bila je manja, recimo širina jedne obične ulice.

Dok su se due odmarale privezane, sluge su počele da otpakuju i spremaju hranu. Sedeli smo u malim grupama od po dvoje ili troje. Pored mene je bio sveštenik visokog ranga, po imenu Avaiona, koji se meni lično nije preterano dopadao. Princezi je pravio društvo jedan mladi vitez koji nije imao feminizirano lice kao većina laoneških vitezova. Bili su sami i napola skriveni

iza hrpe krupnog lišća. Ja sam mogao ne samo da ih vidim ljubomrnim okom nego i da čujem njen razdragani kikut. Sveštenik me je stalno nešto zapitkivao a ja sam zaneseno gledajući Niamu samo klimao glavom i neodređeno odgovarao. Odjednom se prolomio vrisak!

Bio je to Niamin glas!

Još jednom, istrenirani refleksi moga ratničkog tela reagovali su automatski. Bio sam na nogama i dograbio svoj mač. U nekoliko skokova našao sam se pored nje.

Niama je stajala ukočeno dok je njen pratilac klečao mašući bespomoćno rukama kao da je tako hteo da otera strašnu životinju zvanu itid koja je stajala na tri para nogu sa kandžama. Čeljusti su joj bile razjapljene ispred nemoćnih žrtvi. U vazduhu se osećao neprijatan i težak zadah. Nikog nije bilo blizu da pomogne sem mene. Podigao sam mač, jer sam to hteo da učinim!

Mač koji sam imao, bio je gotovo igračka, izrađena od kristala, ali nije bio ni blizu onog mača koji sam imao u rukama kada sam oživeo. Skočio sam između zveri i Niame i zabio mač čudovištu između očiju. Neman je iznenađeno riknula.

Odskočio sam u stranu a neman je škljocnula zubima na mestu gde sam maločas stajao. Skačući kao igrač ponovo sam rasparao rame čudovišta i video odvratnu žutu krv. Čudovište je bilo razjareno. Zakaćilo me je svojim pandžama, pokidalo deo moje odore i zaparalo kožu. Borilo se po čistom instiktu. Zapljusnula me je uljana žuta krv iz njegove rane. Izvilo se na dve zadnje noge, a ja sam probao da mu zadam još jedan udarac, međutim promašio sam.

Uhvatilo me je jednom od srednjih nogu. Osećao sam strahovit stisak

koji me je poneo u vazduh. Čudovište je dahtalo i blenulo u mene žuto zakrvavljenim ludačkim očima. Što je bilo najgore, ja sam ispustio mač. U sledećem trenutku, ove užasne čeljusti zatvorile su se oko mene. Da li ću ponovo da odletim u tamu?

Tada se jedno sjajno zeleno oko pretvorilo u žutu mrlju.

Jedna crna strela iznenada je pogodila čudovište u oko. Ono je zavrištalo zbog nepodnošljivog bola i užasne čeljusti su se otvorile prema meni, u agoniji. Kandže su se stegle oko moga pojasa istiskujući život iz mene ali tada, iznenada, zver me je ispustila!

Otkotrljao sam se i ostao ležeći da posmatram užasni prizor. Dok sam se borio za vazduh, ugledao sam svog odanog Fantona nasred grane kako podiže luk da izbac i drugu strelu na umiruću neman.

Druga strela ju je izgleda, ponovo pogodila u mozak jer je neman izgubila ravnotežu.

Ah, Fantone! U svojoj nameri da me spaseš užasne smrti, prouzrokovao si drugo, ništa manje zlo.

Kada je umiruća zver počela da pada, poslednjim delićem snage zamahnula je svojim ogromnim repom i to baš tamo gde je bila princeza, nepomična, paralizovana strahom.

Rep je zakaćio Niamu i ona je poletela u ambis sa grane uz oštar vrisak koji je raspolovio moje srce.

Za trenutak, gledao sam razrogačenih očiju, ali kada sam shvatio kako je gubim iz vida, izgubio sam kontrolu nad sobom. Jedan brzi ble sak njenog bledog lica i uplašeni pogled bili su poslednje šta sam video. Jedan kratki vrisak beznada i žena u koju sam bio zaljubljen, otišla je od mene. Kriknuo sam njeno ime i bacio se.

Počeo sam da padam kao kamen u zamagljeni, duboki ambis.

IX

U MREŽI

Verovatno je svako imao noćnu moru u kojoj beskrajno propada. Obično se takav san prekine u momentu pred sam pad. Sada sam ja preživio taj san strave i užasa. Padanje, padanje, padanje . . . dole i dole. Grane su promicale pored mene, mrlje zlatno — žutog lišća klizile su a ja sam jurio u magličasti bezdan ispod mene.

Dole ispod sebe mogao sam da vidim svoju princezu, koja je izgledala kao cvet koji pada u vetar. Njena tunika, crvene boje sa žutim prelivima, lepršala je oko nje. Borio sam se za vazduh jer je ubrzanje bilo toliko da mi je otežavalo disanje. Čitao sam o ljudima koji su pali sa velike visine i znao sam da im je smrt bila brza i milosrdna. Nisu mogli da dožive bol kada im telo udari o tlo, ali grana sa koje sam ja pao bila je sigurno udaljena od tla tri kilometra.

Oči su mi zasuzile. Zatreptao sam. U sledećem trenutku udario sam o nešto elastično i uskoro izgubio svest.

Kada sam došao svesti, osećao sam bol u svakom deliću tela, strahoviti pritisak u glavi i vrelinu na licu. Teško sam disao dok mi je srce snažno kucalo. Otvorio sam oči i pogledao dole u ambis, ambis bez kraja. Na momenat izgubio sam osećaj za ravnotežu i orijentaciju. Malo stvari moglo bi da bude gore nego da se probudiš iz more viseći iznad bezdana.

Uz najveći napor uspeo sam da se priblerem i prisilim da ponovo otvorim oči. Pogledao sam ponovo dole. Korenje šume bilo je kilometar i po od mene. Retki zraci svetlosti su dopirali kroz gusto lišće i slabo osvetljavali tamu ispod mene. Ali nigde dole nisam primetio telo svoje voljene. Znači bilo je neke nade da je spasena.

U šta li sam to bio uhvaćen? Nešto me je čvrsto držalo. Nešto što je zaustavilo moj pad. Bilo je čudo što sam još uvek živ. Uz veliki napor pogledao sam oko sebe i na svoje veliko iznenađenje ustanovio sam da sam uhvaćen u ogromnoj lepljivoj paukovoju mreži. Ona mora da bila široka oko devet kilometara, jer najmanje toliki je bio razmak od drveta sa kojeg sam skočio do sledećeg, ali ipak je to bila mreža. Naježio sam se pomislivši kakav i koliki bi morao da bude pauk koji je ispleo toliku mrežu. Pokušajte da zamislite paukovu mrežu koja je duža od mosta Golden Gejt. Bledo — žute niti ove mreže bile su lepljive i debele oko deset centimetara.

Niti su očigledno bile elastične i to je bio »poklon«¹ sudbine koji je zaustavio moj pad bez lomljenja kostiju. Na trenutak sam osetio olakšanje zbog osećaja da sam siguran, ali sam odmah počeo histerično da se smejem. Siguran, zar se može tako nešto reći za nekog ko visi, uhvaćen u mrežu, kilometar i po visoko od tla? Zatim sam, gledajući okolo, ugledao na dvadesetak metara od sebe nepokretnu Niamu. Srce mi je ludčki zaigralo.

Njena duga svileni kosa obavijena oko nagih ramena, lepršala je na povetarcu. Izgledala mi je beživotno dok nisam uočio da joj se grudi polako dižu i spuštaju i da je samo u nesvesti. Tada sam osetio vibracije

što su zatresle mrežu. Paukovi sa ovog čudnog sveta su poznati pod imenom **ksof**. To sam doznao kasnije. Naš pad u mrežu sasvim sigurno je privukao pažnju čudovišta. Samo su bogovi Sveta Iznad znali koliko je blizu taj čudni pauk. Napravio sam napor da se oslobodim mreže. Ako bismo uspjeli da stignemo do najbliže grane, možda bismo izbegli i susret sa čudovištem. Oslobodio sam se relativno lako jer sam bio umazan žutom krvlju reptila sa kojim sam se borio. U tom trenutku Niami je došla svesti i pogledala me naizgled pribrano. Činilo mi se da sa mukom potiskuje strah, kao da je htela da ga ne primetim. Osećao sam da je čudovište svakim trenutkom sve bliže i bliže . . .

Odlučio sam da se hrabro i bez strida borim za život jedine žene koju sam ikada voleo i znao sam da drugo ništa ne mogu da učinim. Bio sam spreman da stavim život na kocku da bih spasao njen. Pogledao sam Niamu.

— Ne boj se — rekao sam. — Još uvek imamo šanse.

Pogledala me je za trenutak. Njene tamne oči iznenada su zasjale nekim novim sjajem.

— Ne plašim se jer ti si sa mnom — rekla je.

Nisam znao šta da joj odgovorim na ovo njeno priznanje koliko veruje u mene i pomolio sam se bogovima da ta njena vera ne bude uzaludna.

— Šta sad da radimo? — upitala je.

To je bilo pitanje. Nisam imao nameru da sedim skrštenih ruku i čekam čudovište, ali bio sam nenaoružan i mogao sa samo svojom snagom da mu se suprotstavim. Izgledalo je da nam je jedina nada bila

da se dočepamo najbliže grane pre nego što nas pauk sustigne. Na sreću, to je izgledalo manje teško nego što zvuči, jer su niti koje su držale mrežu za grane bile nekoliko puta deblje od onih od kojih je bila ispletena sama mreža. Osim toga, Lao-nešani su bili imuni na visinu i nisu patili od vrtoglavice. Tu osobinu sam i ja dobio zajedno sa Čongovim telom. Tako smo počeli da prelazimo veliku nit, krećući se onoliko brzo koliko smo mogli, ali ne i koliko smo želeli.

Posle nekoliko metara, naše nade su bile poljuljane. Čuo sam jeziv šum. Kada sam se okrenuo, susreo sam se sa jezivim očima čudovišta!

X

U VLASTI KSOFA

Čak i sada spopada me užas kada se setim tog događaja. Stajali smo nepomični na više od hiljadu metara visine i u samrtnom strahu gledali kako se pauk približava. Da sam mogao da biram, radije bih bio u kavezu sa lavom, naoružan samo perorezom. Sada sam zaista žalio zbog gubitka mača.

Što se tiče stvora sa kojim sam se suočio, teško da bih rečima mogao da opišem tu zastrašujuću pojavu. Zamislite pauka koji je veličine slova i možete samo naslutiti kako je izgledao stvor koji se nagnuo nad nama.

Telo mu je bilo cilindrično. Sijalo se kao da je bilo premazano uljem. Imao je četiri para nogu, kao i pauci sa Zemlje.

Trgnuo sam se i odgurnuo Niamu malo dalje. Čudovište me je šćepalo za levu ruku i počelo da me vuče. Pokušao sam da se otrgnem, ali je

stisak njegovih debelih, hitinskih klešta bio suviše jak. U panici, nisam odmah shvatio da mi je druga ruka slobodna, a onda sam njom zamahnuo iz sve snage i razbio mu jedno oko. Iz oka je počela da curi sluzava, bezbojna tečnost a pauk je ispustio stravičan krik bola koji je ličio na zov ranjene životinje zatrpane u klancu. Shvatio sam da je razjaren ali i da više nije koncentrisan samo na jelo nego je i on morao da se brani. Zamahnuo sam nogom i uvežbanim zahvatom razbio mu munjevitom brzinom i drugo oko.

Konačno me je ispustio. Dohvatio sam se debele grane kojom smo Niama i ja počeli da bežimo i svom snagom potrčao prema njoj, ka grani na kojoj se nalazila. Niama je bez daha posmatrala borbu. Shvatila je koliko sam iscrpljen. Mora da sam bio bled, jer me Niama prihvatila u naručje i obrisala mi znoj sa čela.

Pred nama je bila noć koju je trebalo nekako da provedemo na drvetu. Vlažna, ali topla noć. Bili smo sami i trebalo je da se snademo i prebrodimo je mirno. Našli smo skrovište mesto na jednom delu drveta gde je lišće bilo gušće i počeli da pripremamo ležaj. Na nogama sam imao ukrase od metala, nešto poput mamuza, i vrlo spretno sam uspeo da napravim zgodno sečivo. Nasekao sam suvih grančica da založim vatru ali je trebalo i nečim da je upalim. Niama je imala dijamantski broš i kopču pomoću koje smo napravili kresivo i posle nekoliko pokušaja uspeali smo da izazovemo varnicu.

Ona je bila bleđa i pomalo se tresla kao u groznici. Toplota i svetlost vatre obasjavali su njeno blede lice na kome je igra senki stvarala pre-

krasne titraje. Bila je ozbiljna i umorna. Nismo razgovarali. Dan prepun uzbuđenja govorio je sam za sebe i ono što je bilo iza nas moglo je biti priča za ceo nečiji život. Bio sam pored svega srećan što je živa i što mogu da gledam mirno njeno lepo lice. Kada smo konačno legli, pokrili smo se suvim lišćem koje je bilo mek i prijatan pokrivač.

Ja gotovo da nisam ni spavao. Bio sam opčinjen njenim izrazom lica, kao kod usnulog deteta, bio sam ponosan što mogu da je čuvam i pazim da odspava mirno, da joj se ništa ne dogodi. Bila je to najsretnija noć u mom životu.

XI

SKERLETNA STRELA

Titraji slabe jutarnje svetlosti na mom licu prekinuli su mi san.

Gotovo istog trenutka i Niama je otvorila oči. Bilo je rano, to sam mogao da osetim po oštroj svežini jutra i izmaglici koja je ličila na najranije zemaljsko svitanje.

Jutro je bilo predivno. Sveža, zelena boja drveta sa žutim lišćem, okupana zelenom svetlošću, očarala me je.

Polako smo krenuli bez određenog cilja u želji da nađemo nešto za jelo. Osećao sam jaku glad, ali nisam mogao a da ne primetim cveće u najčudnijim bojama svuda oko nas. Lutajući po ogromnoj grani, natrapali smo iznenada na stvorenje koje je stajalo uz put. Niama mi je objasnila da je to mirna i dobro-

čudna životinja čije je meso izuzetno ukusno kada se skuva. Bila je veličine zemaljske ovce. Imala je malu glavu a telo joj je bilo u oklopu sličnom kornjačinim, samo što je ovaj bio sasvim gladak i sjajan, kao pre-liven svetlucavom fluorescentnom zelenkastom bojom.

Lako sam ga savladao nožem koji sam bio napravio i izvadio sam meso iz oklopa. Nijama je naložila vatru rekavši da bismo mogli da upotrebimo oklop kao posudu za kuvanje.

Moram da priznam da je to jelo bilo izuzetno ukusno. Meso me je podsećalo na teletinu a Nijama je bila prilično vešta kuvarica za jednu princezu koja se tim stvarima ne bavi. Odmorili smo se nakon jela i krenuli dalje. Svaka stvar je oduševljavala samu Nijamu gotovo više nego mene. Ona je retko izlazila iz dvora i malo je znala o životu u divljini i njenim stanovnicima.

Malo kasnije, ugledali smo ogroman prekrasan cvet ružičastih latica. Bio je visok oko dva metra, a laticice su se širile u rasponu od tri metra. Izgledao je kao umetničko delo vajano mesecima. Nije ličio na nešto stvarno, najmanje na pravi cvet.

Nijama nije mogla da odoli i prva je prišla želeći da iz blizine razgleda njegovu lepotu. Ja sam krenuo za njom opčinjen. Bila je kao Palčica u Sunčanoj zemlji. Ali tada se desilo nešto strašno.

Iz cveta je munjevito sunuo pipak i omotao se oko Niaminog zglavka. Pa još jedan i još jedan...

Ja sam bio sasvim smeten i njen vrisak prenuo me je iz trenutne oduzetosti.

Munjevito sam skočio i zasekao pipak oko ruke. Iz njega se oslobodio slatkasti narkotični miris koji se

uvukao u moje nozdrve. Nisam obraćao pažnju na ostale pipke koji su se omotali oko mojih nogu, hteo sam što pre da oslobodim Nijamu...

Kada sam otrgnuo pipak, na njenim obnaženim ramenima primetio sam tačkice krvi. Shvatio sam da na pipcima postoje pijavke kroz koje taj stvor siše krv.

Počeo sam besomučno da udaram i sečem, mada sam bio već prilično omamljen snažnim opojnim mirisom.

Bila je to poluživotinja, polubiljka, sa primamljivom mimikrijom.

Video sam da je Nijama već sasvim omamljena pala među laticice, a ja sam poslednjim snagama pokušavao da se iščupam iz mnoštva odvratnih pipaka. Shvatio sam da neću uspeli u tome jer, ma koliko se trudio, njihov broj se stalno udvostručavao. Izranjali su nanovo novi i novi, i ja sam polako gubio svest. Gledao sam s naporom kao kroz maglu. Tešio sam se da Nijama bar neće mnogo patiti pred smrt i bilo mi je lakše što moram da umrem s njom zajedno. Učinilo mi se da do mene dopire neki šum.

Naćulio sam uši i zatrepao iznemoglo pokušavajući da vidim nešto...

Iznenada nešto mi je fijuknulo pored glave i kada sam natčovečanskim naporom podigao glavu video sam...

Bila je to jedna skerletna strela!

XII

ODMETNICI

Slika je bleдела pred mojim očima, osećao sam da ću uskoro izgubiti svest. Treptaj oka i još jedna strela,

a za njom još jedna — zabili su se u čudovišno stvorenje.

Cvet je vrisnuo. Visok, nezemaljski zvuk besa i bola, tako rezak i oštar da sam osetio bol u ušima. Laticice cveta su se zatresle, pipci su zadrhtali, a zatim se smirili i pustili Niamu i mene. Osetih da sam slobodan, mada sam bio napola drogiran od narkotičnog parfema koji sam udahnuo. Nagnuo sam se Niami i podigao njeno telo iz, do maločas smrtnog, zagrljaja ovog stvora.

Mnoštvo ljudi se iznenada stvorilo oko nas. Na prostoru osvetljenom zlatno—zelenom svetlošću, bilo ih je zaista mnogo. Bili su viši i grublje su izgledali od žitelja Faolona. Nosili su jednostavne tunike i pelerine u tamnim bojama zemlje, sivoj, tamno—maslinastoj. Imali su na glavama perjanice, a na nogama kratke čizme od mekane kože. Bili su izuzetno čvrsto građeni, sjajne kože i svetlih očiju. Izgledali su kao borci Robina Huda iz Šervudske šume. Imali su dugačke lukove i tobolce sa skerletnim strelama. Većina njih imala je i bodeže od kristala i koplja. Pojavili su se odjednom oko nas iskrsnuvši iz senke drveća kao doneseni magijom.

Bez reči su mi pomogli da prenesem Niamu nedaleko odatle, dok je nekolicina dokrajčila cvet svojim kristalnim bodežima i mačevima. Bio sam na izmaku snaga i samo što nisam pao posrćući. Jedan od visokih šumskih stanovnika nežno je preuzeo Niamino telo iz mojih ruku. Drugi me je pridržao kada sam pao na kolena. Treći je prineo nekakvu posudu sa tečnošću čudne boje do mojih usta i naterao me da popijem—gutljaj gorkog, ali osvežavajućeg vina. Još uvek preslab da govorim, zatrepao sam kada se preda mnom pojavila figura devojke bronzane

puti i smeđih očiju, odevena u kožnu tuniku. I ona je na glavi imala perjanicu.

Devojka među ovim šumskim odmetnicima i to devojka zapanjujuće lepote.

Mora da se zbunjenost ocrtavala na mom licu jer se nasmejala zvonkim i melodičnim glasom. Imala je dečaćko lice koje je odisalo zdravljem. Video sam široke i pune usne i sjajne oči što su bleskale ispod lepo oblikovanih obrva. Grudi su joj bile krupne, a stas vitak. Nisam više mogao da izdržim, moja svest je odlutala u tamu.

Kada sam se probudio, prijatan miris pečenog mesa golicao me je u nosu, a u ušima su mi odjekivali glasovi i smeh muškaraca i zvuci neke čudne muzike. Ležao sam u mekoj toplini upijajući miris tople hrane sanjivo, ne razmišljajući ni o čemu sve dok neko, ko je bio veoma blizu mene, nije rekao.

— Probudio se. Pozovi Sionu.

Otvorio sam oči i pogledao oko sebe. Sve je bilo u izmaglici, senkama, prošarano drhtavim treptajima vatre i za momenat sam pomislio da je noć. Ali, ne. To nije bilo moguće. Naš susret sa vampirskom biljkom bio je rano jutros i nemoguće je da sam toliko spavao i da sam se probudio tek posle zalaska sunca.

Oko mene su bili ružni i hrapavi zidovi koji su se spajali u svod. Pećina? To zasigurno nije. Tada sam shvatio da smo u prostriji koja je izdubljena u drvetu. U sredini te velike prostorije gorela je vatra koja je bacala monstruoze senke po zidovima.

Oko dvadesetak ljudi i mladića bili su ispruženi tu i tamo. Neki su pili iz drvenih čaša, a drugi su svirali na instrumentima koji su ličili na

mandolinu. Nad vatrom se okretalo među a ražnju.

K... nene je sedela Niama nemo gledajući u vatru. Bila je bleđa i de-
lovala iscrpljeno. Sasvim sigurno je
bila slaba zbog gubitka krvi, ali je
bila živa.

— Niama, ko su ovi ljudi koji su
nas spasili? — upitao sam tihim, du-
bokim glasom.

— Odmetnici i šumski banditi —
rekla je — oni koji su pobjegli od
pravedne kazne. Oh, plašim se da
smo upali u još veću nevolju sada
kada smo u njihovim rukama.

— Zašto tako misliš? Oni su prija-
teljski raspoloženi, inače nas sigurno
ne bi spasili od onog cveta.

— Oni nemaju drugi zakon sem
svoga sopstvenog. Plašim se da ima-
ju neki svoj razlog zbog kojeg su
nas spasili. Možda zbog otkupa... ili
još gore.

— Zar ropstvo? — zapanjio sam
se. Zatresla je glavom.

— Oni žive u slobodnoj zajednici,
van zakona. Jednaki su jedan pre-
ma drugom, a svi su podređeni jed-
nom koji zapoveda. U ovom slučaju,
to je ona čudna žena Siona, ili že-
na—lovac kako je već zovu!

— Oh! — oborila je oči. Pogledao
sam gore, u nasmejano lice čudne
devojke—odmetnika. Stajala je de-
čaćki raširenih nogu i glave nakriv-
ljene na jednu stranu posmatrajući
nas svetlim očima dok su joj vitki
prsti dobovali po dršci bodeža.

— Da gospodice. »Žena—lovac«,
tako me zovu moji ljudi.

Rekla je to čistim i zvonkim gla-
som koji je odjekivao u prostoriji.

— A kako da ja nazovem vas koje
sam spasla od cveta—krvopije, ple-
nom?

Njen podsmešljivi pogled pao je
na mene i lice joj je odmah poprими-

lo izraz divljenja dok je posmatrala
moje grudi i snažna ramena.

— A šta si ti, zgodni mladiću?
Imaš stas gladijatora, a ruke vesla-
ča. Ah! Mislim da znam. Ti si borac,
zar ne?

Nasmejala se otkrivajući nisku
sitnih zubi koji su bljesnuli upadljivi-
vo naspram njene bronzane puti.

— Mi smo samo putnici koji ne že-
le nikome da smetaju — rekla je Ni-
ama odmerenim i kontrolisanim
glasom.

— Možda — odvratila je Siona —
ali morate priznati da tako nenaor-
užani usred divlje šume izgledate
kao neko ko bi mnogo više želeo da
se nalazi u gradu. Tvoj saputnik
ima izgled čoveka iz šume ali ne i ti,
lepa damo. Te vitke noge su pre na-
vikle na somotske suknje i svilene
kauče nego na potucanje po veli-
kom drveću. Uostalom, kuda ste se
uputili tako nenaoružani?

— U grad Faolon — promrmrljala
je Niama. Ja sam držao jezik za zu-
bima osećajući da će se ona bolje
snaći u ovoj situaciji od mene.

— Faolon? Bogami, izabrali ste
vrlo čudan put i teško da biste tamo
stigli bez jednog dua. Uostalom, mo-
ra da vas je neka gadna nevolja na-
terala da peške tražite put do Dra-
guljnog Grada kroz ovu šumu punu
opasnosti.

— Mi smo iz grada Kama Donga.
Nismo u divljini jer smo to mi hteli
već da izbegnemo kaznu. Krenuli
smo u Draguljni Grad jer smo čuli
da tamošnja kraljica ne uskraćuje
pomoć onima kojima je potrebna.

Žena—lovac se zgranula.

— Pomoć, je li? Pa, može biti, ali
mi odmetnici nismo nikada dobili
neku pomoć od one koja je na tronu
Faolona. Štaviše i njeni vitezovi nas
love kao da smo zveri a ne ljudi.

Na ove Sionine reči Niama se ug-

rizla za usnu, pocrvenela i sagnula glavu. Međutim, izgledalo je da to divlja devojka nije primetila.

— Ali, ipak, tvoja priča me zanima devojko. Kazna, reče li da ste umakli ispred neke kazne? Pričaj mi o tome, kakvu vrstu kazne praktikuju u Kama Dongu za pristale dame i njihove šampione?

— Mi smo deca suparničkih kuća — rekla je čvrsto — i hteli smo da se venčamo protiv volje svojih roditelja. Ja potičem iz drevne porodice turkuza, a moj voljeni je moćni ratnik iz sloja kaveng-ja i njegova ljubav je prema običajima nedostojna moga ranga.

Sada je red da ja pocrvenim, ali amazonka ponovo nije primetila moju reakciju. Priča, koju je princeza izmislila da bi opravdala naše prisustvo, očigledno je ostavila veoma dobar utisak. Već sam ranije nešto rekao o sistemu hijerarhije između slojeva aristokratije u civilizaciji Laonesa. Za Sionu je bilo logično da ćerka jednog turkuza ne može da se venča sa nekim iz ratničke kaste kaveng-ja. Ona u stvari nije ništa ni pitala. Samo me je pogledala i rekla:

— Mogu da razumem što si odbila da se pokoriš volji tvojih roditelja, devojko. Kada bih ja imala dragog sa takvim ramenima učinila bih isto.

Niama je samo slegnula ramenima.

— Pa, ovde ste dobrodošli jer ova banda zaista nudi pomoć beskućnicima i prognanim. Zauzmite mesto kraj vatre, popijte nešto i pojedite. Sa zalaskom sunca krenućemo ka mestu koje je mnogo sigurnije od ovog. Možete da pođete sa nama, ako tako želite, jer naš put vodi u pravcu grada koji je vaš cilj a imamo i zaifa viška jer smo izgubili tri

člana naše družine tokom ove lovačke ekspedicije. Dobro se odmorite, put je dug i veoma naporan.

Sa ovim rečima, devojka se okrenula na peti i otišla. Niama je odahnula i slabašno mi se nasmešila. Za nas je bilo opasno da pričamo jer nismo znali čije uši su bile u blizini pa sam zato pitanja koja sam hteo da joj postavim odložio za neko bolje vreme. Mislio sam da je samo instinkt naterao Niamu da sakrije naš pravi identitet od Sione. Pridružili smo se krugu oko vatre i obedovali meso, crni hleb, sveže voće i crveno vino. Šumski stanovnici su nas primili, pažljivo izbegavajući pitanja. Pretpostavljao sam da nije neuobičajeno da im se stranci pridružuju pri obedima.

Uzimajući u obzir gostoprimstvo koje je odmah pruženo i, uopšte, njihov stav prema nama, čudio sam se što Niama krije svoje lice u senci i govori što manje može, ali nisam mogao da je pitam za razloge.

XIII

ODMETNIČKA JAZBINA

Kada smo najzad napustili naše privremeno boravište, nebo je već bilo obojeno tamnim bojama zlatno-zelenog sunca koje je celu šumu učinilo drugačijom. Nezemaljski zraci svetlosti sunca boje žada probijali su se kroz ogromne grane.

Smestili su nas u grupu čiji je vođa bio Jurgon. On je, izgleda, bio jedan od Sioninih zamenika. Kod ovih razbojnika je bilo mnogo toga što je zasluživalo moje divljenje. U Niaminoj palati bilo je samo nekoliko ljudi koji bi se mogli suprotstaviti ovim snažnim, tihim i sposobnim lovcima jer osim mog odanog Fan-

tona i nekolicine drugih ratnika, muškarci Laonesa bili su niži, krhki i posedovali su delikatnu, gotovo ženstvenu lepotu. Ali odmetnici Sionine bande bili su skroz-naskroz muškarci i znali su za reč disciplina. U kratkom roku, zaifi su bili osedlani i spremni.

Siona je podigla svoj lovački rog i zatrubiла čistim, snažnim tonom znak za polazak. Grupa po grupa, u savršenom redu, odmetnici su se podigli u vazduh. Krila su letela, zaifi su formirali dvostruki red iza Sione i poleteli u visinu. Noć je padala brzo. Pitao sam se da li je mudro putovati noću jer mi je to izgledalo mnogo opasnije nego putovati danju. Upitao sam Jurgona o tome, jer je on jahao sa moje desne strane, ali on je samo slegnuo ramenima.

— Opasnost je mala, Šampione. Zveri izbegavaju zaife jer je njihovo meso lošeg kvaliteta. Osim toga, ne postoji ni velika opasnost da skrenemo sa naše putanje. Vidiš li ono svetlo?

Pokazao je ravno ispred na neku zelenkastu svetlu mrlju toliko bledu da je nikada ne bih primetio da mi je on nije pokazao. Klimnuo sam glavom i upitao ga šta je to.

— Ta svetlost potiče od **fuova** — rekao je. Po danu oni nisu vidljivi ali noću odaju fluorescentnu svetlost i služe nam kao putokaz kroz ogromno drveće.

Kasnije sam saznao da su fuovi vrsta gigantskih insekata koji podsećaju na škorpije.

— U redu — rekao sam, — ali ja i dalje ne vidim zašto odmetnici putuju noću a ne danju — jer vam ionako ne pretila neka opasnost od zveri.

Kratko se nasmejao i za momenat je njegovo simpatično lice imalo grub izraz.

— Najopasnija od svih zveri je sam čovek — rekao je — i od čoveka potiče najveći deo naših nevolja. Mi iz šume, što više volimo drveće od lagodnosti gradova, smatramo se za neprijatelja svakog građanina. Štaviše, ruka svakog čoveka je protiv nas. Vitezovi Faolona, recimo, love nas kao zveri i, kada mogu, zarobljavaju nas. Ali kada padne mrak, gradski ljudi se plaše da lete van granica grada jer bi se izgubili u tami noći.

Bilo mi je drago što je bilo toliko tamno da Jurgon nije mogao da vidi izraz moga lica i reakciju na njegove reči. Tada sam znao zbog čega je princeza krila svoj identitet što je bolje mogla.

Nastavili smo da letimo pun sat ili još više. Ne treba naglašavati koliko sam se izgubljeno osećao u toj tami. Primetio sam da let postaje sve sporiji i još teži jer su grane postajale sve češća prepreka. Naletali smo na sve više lišća koje je ometao put. Najzad smo stigli do tajnog grada odmetnika ako »grad« nije suviše snažna reč da se opiše gomila krovinjara osvetljenih mnogim vatrama. Primetio sam da tu grane rastu na veoma čudan način. Kasnije sam doznao da odmetnici savijaju i skraćuju grane dok su još mlade, vezuju ih i tako usmeravaju njihov rast i pretvaraju ih u odličan zaklon koji je štitio grad od pogleda i činio ga praktično nevidljivim i po danu.

Sleteli smo u centar odmetničkog naselja. Siona nas je povelа u centralnu zgradu koja je bila mnogo veća od ostalih. Ova centralna struktura bila je bar tri sprata visoka i izgrađena uz samo stablo prateći njegove krivine a osim toga, kao i sve ostale građevine u naselju, spolja je bila dobro kamuflirana liš-

ćem tako da bi čak i pri dnevnom svetlu konstrukcija teško mogla da bude identifikovana kao delo ljudske ruke. Sionini ljudi su bili majstori za kamuflažu što je bilo prirodno. Njihov opstanak zavisio je uglavnom od toga da li će biti primećeni a oni su od toga načinili pravu umetnost.

Vrata su se otvorila na Sionin signal i mi smo ušli. Bila je to velika topla prostorija čija je tavanica bila izgubljena u drhtavim senkama. Široko ognjište bilo je smešteno u sredini prostorije, a oko njega nalazili su se postavljeni komadi stene koji su verovatno trebalo da služe kao zaštita od požara. Bili su tu i niski stolovi sa dugačkim klupama, nepravilno postavljeni oko ognjišta. U prostoriji je bilo oko dvadeset pet ljudi kada je lovačka družina ušla. Neki od njih bili su muškarci ali su većinu činile žene i nekoliko dece. Odmetničke žene su bile krupne, svetlooke, crvenih usana, obučene u suknje od domaćeg sukna. Videle su se raznobojne trake obavijene oko njihovih glava, a zlatne vrpce krasile su im uši i vrat. Podsećale su me na ciganke. Što se muškaraca tiče, to su bili stariji odmetnici. Oni mladi bili su ili ranjenici ili invalidi. Jedan mladić oko očiju je imao povez kojim je, verovatno, pokrivao svoje slepilo. Bio sam sasvim siguran da je to bila posledica života koji su odmetnici vodili. To je bio život prepun rizika i strahote koje ne bi mogle da se pripišu u iskustvo ijednog stanovnika grada. Odmetnici su bili proganjani od strane vojnika svakog grada i zato su bili prisiljeni da se bore ne samo protiv teškoća prirode — života u šumi, bezbroj čudovišta i sličnih opasnosti — već i protiv svoje ljudske braće.

Lovci povratnici bili su bodreni

glasnim klicanjem. Vatra je podsticana sve dok narandžasti plameno-vi nisu počeli da se dižu visoko. Žene su pozdravljale svoje muževe uzvicima, smehom i toplim zagrljajima.

Niama i ja nismo bili ni od koga srdačno pozdravljeni, ali nismo bili ni ignorisani. Napravili su nam mesta za stolom i za nas je takođe doneseno vino. Otpio sam veliki gutljaj očekujući meki ukus na koji sam bio navikao provodeći vreme na dvoru Faolona u Draguljnom Gradu. Umesto toga osetio sam jako grebanje u grlu koje mi je nateralo suze u oči. Odmetnici su posedali na klupe grleći svoje žene, dok su deca trčala po mešine sa rakijom. Jedna je žena uzela nekakav žičani instrument i muzika je preplavila dvoranu. Mlade žene su skočile i zaigrale u brzom ritmu. Izvikivane su zdravice i svuda okolo su se videla nasmejana lica. Miris rakije, snažni ritam muzike, okretne prilike koje su klizile u divljem plesu, vrućina koja je dopirala sa ognjišta, sve me je to iznenada učinilo vrlo umornim. Jurgon, koji je stalno motrio na nas, verovatno je to primetio i zato se brzo stvorio kraj nas.

— Izgleda da biste vas dvoje najradije otišli na spavanje. Podite sa mnom — rekao je i nasmešio se. Poveo nas je između igrača do našeg odeljka. Tu smo se susreli sa prvom teškoćom zajedničkog života. Odeljak je imao samo jedan krevet.

Niama je pocrvenela i njene oči su izbegle moj pogled. Jurgunovom pažljivom oku ovo nije promaklo. Zakačio je palčeve za pojas i rekao zabacivši glavu.

— Takva stidljivost kod ljubavnika mora da je retka — nasmejao se. — Hajde, ovde nemamo sveštenika,

neka ovaj put čednost bude zamenjena ljubavnim žarom.

Sa osmehom se okrenuo i ostavio nas bespomoćne. Pošto smo morali da spavamo, nismo imali drugog izbora do da se smestimo u ovaj krevet. Niama se popela na ležaj a ja sam se smestio iza nje, na samu ivicu kreveta, što sam mogao bliže vratima.

Pažljivo smo izbegavali da se dođirnemo. Naravno, nismo se svlačili već smo spavali u odeći. Tako sam ležao u tami slušajući muziku i veselje u velikoj prostoriji gotovo bolno svestan Niaminog tela i ritma njenog disanja. Te noći nisam najbolje spavao.

XIV

NEPRIJATELJ

Naglo pomeranje zastora na ulazu me je probudilo sledećeg jutra. Bio sam svestan toplote na ramenu i jednoj strani tela. Neznatno sam okrenuo glavu i pogledao Niamu koja se opušteno oslanjala na mene. Te noći se okrenula u snu i ležala je u mom naručju. Obraz joj je bio na mojim grudima, kao na jastuku, jednu ruku je bezbrižno prebacila oko mog vrata, a svoju vitku nogu preko mojih nogu. Srce je počelo tako snažno da lupa u mojim grudima da sam pomislio kako će ga Niama čuti i probuditi se. Uživao sam u predivnom osećanju, koje je pružala njena blizina i pritisak njenog tela na mom.

Nekakav šum me je prenuo iz sanjarenja. Bio je to podsmešljivi kikut nekog ko se sakrio iza ulaznog zastora i virio unutra. Ugledao sam ga i odmah prepoznao. Bio je to jedan od lovaca koji su nas izvukli iz

smrtonosnog zagrljaja biljke mesoždera, a setio sam se i njegovog imena — Slajgon. Bio je to onizak čovek, povijenih leđa i dugačkih majmunskih ruku. Sa jednom njegovom nogom nešto nije bilo u redu pa je hramao, i nešto u njegovom hodu me je podsećalo na krabu. Imao je grubo i vrlo ružno lice, na kome su se isticale užarene podmukle oči. Među krupnim i muževnim Sioninim ljudima bio je lako uočljiv i to je bio razlog što sam ga zapamtio iako do tada nismo razmenili ni jedne reči.

Sada je stajao na ulazu u naš odeljak i bezobrazno prelazio pogledom po Niaminim ljupkim oblinama. Nesumnjivo je bio poslan da nas probudi za jutarnji obrok. Međutim, nikako mi se nije svideo način na koji je izvršavao svoju dužnost pa sam ga udario.

To je bio sasvim instinktivan pokret, koji sam načinio bez razmišljanja. U stvari, ja sam samo hteo da mu pokažem da se udalji, ali pošto mi ruke u tom trenutku nisu bile slobodne, udario sam ga nogom i snažnim udarcem poslao među stolove u velikoj prostoriji gde je pao uz veliku buku. Istog momenta skočio je na noge, a u ruci mu je blesnuo nož. Bljuvao je psovke i sav se tresao kao mačka koju su iznenada bacili u hladnu vodu. U sledećem trenutku je krenuo ka meni, a ja sam već bio na nogama, spreman da ga dočekam. Još jednom je istrenirano telo gospodara Čonga bilo u elementu i ja sam osećao šta treba da radim.

Levom rukom sam izbio nož iz njegove šake i produženom kretanjem iste ruke kratko ga udario u grudi zaustavivši ga tako u mestu. Zatim sam desnom rukom plasirao odmeren udarac u plexus. Isterao

sam mu sav vazduh iz pluća i začulo se glasno šištanje kroz njegove stisnute zube. Lice mu je prebledelo i pao je na kolena. Gotovo u istom trenutku mali nož koji je ispustio kada sam ga udario po ruci, našao se u mojoj šaci. Ponovo sam mogao da se divim okretnosti i izuzetnim refleksima tela koje mi je pripadalo.

Tada je, iznenada, između nas stupio Jurgon. Jednom rukom je podigao Slajgona i pokazao mu da se udalji, a zatim se okrenuo ka meni, ozbiljno me pogledao, ako zanemarimo osmeh koji mu je lebdeo na uglovima usana, pa rekao:

— Bez tuče, vas dvojica — odrezao je. — Još jedan sukob i bićete obojica išibani. Je li jasno?

— Savršeno! — klimnuo sam glavom. — Ali neka se zna da će svako ko se usudi da špijunira moju ženu i mene dobiti čizmu u lice. Nadam se da je i to jasno.

— U redu, Šampione! — nasmešio se Jurgon. — Slajgone, pacove nije dan, drži se dalje od naših gostiju od sada pa nadalje, jer ćeš inače i od mene dobiti čizmu u lice, jel' jasno?

Mali bednik je samo ćutke klimnuo glavom. Dobacio sam mu nož, okrenuo se na petama i krenuo ka Niami koja je zbunjeno stajala na do vratku ništa ne shvatajući.

Smatrao sam da je ovim incident završen i da na to mogu da zaboravim ali mali nitkov se okrenuo i kratko me pogledao sitnim očima. Bio je to pogled čiste mržnje i bilo bi nepromišljeno sa moje strane kada bih sve to olako zaboravio.

Siona, koja je spavala sa neudatim ženama u drugom delu nastambe, nije ništa čula o ovom incidentu i niko je nije time gnjavio. Kada se pojavila za doručkom, primetila je

da je naša odeća u jadnom stanju i naredila jednom lovcu da nam donese nešto prikladnije. Nakon doručka, taj nas je lovac poveo do nekog skladišta gde nam je dao odgovarajuće odelo. Uzgred, taj momak se zvao Kaorn i izgledalo je da nema više od sedamnaest godina.

Još ni u jednoj situaciji nisam uspeo da otkrijem tajnu odnosa Laonešana prema vremenu. Izgleda da se niko nije mnogo obazirao na proticanje vremena. Čak ni u svakodnevnom vremenu nisu se mogle čuti reči kao što su čas, minut, dan... Mi na Zemlji smo imali uobičajeno određivanje vremena i često smo ga spominjali. Sve naše aktivnosti su povezane sa vremenom ili se na nje ga odnose. Ovaj čudni narod u svom govoru gotovo nije imao takvih termina niti je razmišljao na taj način, mada ta činjenica nije bila upadljiva i prošlo je dosta vremena pre nego što sam postao svestan toga. Kada se to desilo, pokušao sam to sebi da objasnim dvema činjenicama. Prva je ta da su Laonešani preindustrijska civilizacija koja nije dostigla odgovarajući tehnički nivo da bi izumela satove. Bez postojanja satova nisu postojale ni jedinice mere koje bi označavale vreme.

Druga činjenica je jednostavna nevidljivost sunca. I sunce i zvezde su veliki deo vremena zaklonjene iza magle koja je gotovo stalno na nebu. Na Zemlji, naprotiv, sunce je vidljivo u toku dana i lako se prati njegov put od izlaska do zalaska.

Osim što nisu imali jedinice mere vremena kao što je čas ili minut, u njihovom jeziku nisu postojali pojmovi za godišnja doba ili prolazne godine. Na žalost, period mog boravka bio je prekratak da bih mogao da primetim prolazak godišnjih doba. Osa pod kojom je planeta bila

nagnuta nije bila pod velikim uglom i tako nisu postojale ni velike razlike između godišnjih doba. Činilo mi se da oni stalno žive u nekom kasnom letu, na prelasku u jesen. U svakom slučaju, za vreme dok sam živeo među njima nisam primetio da imaju kakvu zamenu za jedinicu proticanja vremena. Mislim da sam već ranije spomenuo kako je bilo teško odrediti starost neke osobe. Mudrac Kim-Nom bio je primer za to. Sasvim sigurno, bio je čovek koji je davno prošao svoju zrelost, njegove oči i odmeren ton odavali su veliko iskustvo i duboku mudrost. Ali nisam nikako mogao da mu tačno odredim godine. Njegovo lice bilo je bez mnogo bora, korak lak, a telo mu je sačuvalo gipkost mladića.

To što Laonešani nisu imali jasnu koncepciju vremena i što nikada nisu mislili o tome, možda je zato što ne vide svoje sunce gotovo nikad i što se ogromno drveće gotovo uopšte ne menja tokom godišnjih doba i možda i zato vreme ne utiče mnogo na njihovo starenje. Da li je moguće da osoba koja ne obraća pažnju na proticanje vremena može da sačuva zdravlje i prednost mladosti čak i u svom trećem dobu?

Ne znam i ne mogu da tvrdim. To je pitanje za filozofa a ja sam bio čovek od akcije a ne filozof.

Mladi Kaorn nas je obukao u odeću slična onim kakva su imali ostali lovci i njihove žene. Ja sam dobio tuniku od meke kože i pojas od materijala koji je ličio na antilop-kožu. Dobio sam i kratke čizme i kapu. Pantalone su bile od iste kože od koje i tunika. Kada se Niama pojavila, izgledala je kao leđi Marijana Robina Huda. Bila je predivna u kožnom kompletu, ali meni se jezik svezao i

previše sam se zbunio da bih joj to i rekao. Kaorn je bio nasmešen i iz očiju mu je sjalo dečjačko divljenje.

Zatim smo se pridružili ostalima i, pošto sam pogledao okolo, u uglu velike sale ugledao sam Slajgona koji se pretvarao da me ne primećuje. Ja sam već bio spreman da mu pružim ruku i sve zaboravim, ali on mi je uputio pogled pun prezira i mržnje i okrenuo leđa. To je bilo više nego dovoljno da me odvрати od moje namere. Međutim, imao sam pomalo nelagodan osećaj da sam sebi stvorio neprijatelja.

Neprijatelja koji neće zaboraviti, niti oprostiti.

XV

SIONINA TAJNA

Naš položaj među odmetnicima nikada nije bio dokraja određen. Nismo bili zatvorenici, jer smo imali slobodu kretanja i jedino nam je ukazano na neka pravila ponašanja. Međutim, nismo bili ni gosti, jer se od nas tražilo da uzmemo udela u zajedničkom radu. Niama je sa ostalim ženama radila kućne poslove, a ja sam stražario i sa ostalim odmetnicima redovno išao na vežbe u rukovanju oružjem.

U svakom slučaju, najpametnije nam je bilo da radimo ono što se od nas zahteva, bez pitanja, protesta ili privlačenja pažnje na sebe. O nastavljanju našeg puta ka Faolonu nije moglo biti ni govora, jer bez pomoći odmetnika sami nikada ne bismo uspeli. Jednostavno, nismo znali gde se nalazimo i na koju stranu bi trebalo da krenemo da bismo stigli do Draguljnog Grada. Da smo znali te činjenice, vrlo lako bismo

mogli da pobeegnemo jer nad nama nije bilo nikakvog nadzora.

I tako smo nastavili da živimo među odmetnicima. Za Niamu su to, sasvim sigurno, bili naporni dani ali nijednom se nije požalila ni zbog čega.

Ja nisam smatrao da su poslovi koje je Niama obavljala ponižavajući, jer su to radile i sve ostale žene. Međutim, ona se od njih razlikovala po svom kraljevskom držanju, manirima i urođenoj gracioznosti. Ostale žene su to osetile.

U svakom slučaju, i ja sam na kraju primetio da Niamu tretiraju drugačije od drugih žena, uprkos činjenici da se od nje nije mogla čuti nikakva žalba. Na primer, nije više sedela sa mnom za vreme obroka, već je umesto toga služila. U početku nisam obraćao pažnju na to, jer sam pretpostavljao da se žene stalno menjaju na takvim poslovima. Ali kada se to nastavilo, postalo je očigledno da nije slučajno.

Toga sam postao svestan kad sam primetio da Niama tokom obroka posebno čeka na Sionu i da se Ženolovac više nego jednom izvikala na nju zbog neke nespretnosti, stvarne ili izmišljene. To je činila pred svima, glasno, sa namerom da što više ponizi Niamu, čak i pred ostalim ženama.

Jedne večeri Niama je imala tešku dužnost održavanja vatre na kojoj se kuvalo meso. To su obično radile one žene koje učine nekakav prestup, pa je to neka vrsta kazne. Nešto kasnije, dok je Sioni donosila vino, Niama je posrnula, zasigurno zbog umora i polila je po ruci. Vrisnuvši gadnu psovku, Siona je skočila na noge i snažno ošamarila Niamu, tako da je pala. Kristalni vinski pehar joj je ispao iz ruke i razbio se u hiljadu parčića, što je još više raz-

besnelo Sionu. Istrgla je iza pojasa savijeni kožni bič i njime ošinula krhka ramena bespomoćne Niame.

Skočio sam na noge i gotovo prevrnuo klupu. Jednim skokom sam stigao do Sione i, ne razmišljajući o mogućim posledicama, snažno sam je šćepao za zglavak, kratko trgnuo njime i tako joj izbio bič iz ruke.

Devojka je stajala, zacrvenjenih obraza i širom otvorenih očiju što su iskrile besom, dok su joj se grudi ubrzano dizale i spuštale. Kraj njenih nogu bila je uplašena Niama, usred kristalne srče i lokve vina. Na njenim ramenima bio je krvavi otisak Sioninog biča. Jedan dugi trenutak samo smo se gledali, dok je ostatak odmetnika gledao u nas u potpunoj tišini, a zatim sam je polako pustio. Teško sam disao, prepun gneva i u tom trenutku nisam bio u stanju da govorim. Ali Siona je progovorila tihim, drhtavim, pretećim glasom:

— Ako još jednom staviš svoje šape na mene, ti smrdljivi **ulfio**, daću da te zajedno sa ovom malom prljavom kućkom išibaju do kostiju.

Možda će vas zanimati da saznate da je ulfio stanovnik šume odvratnog izgleda. Otprilike, to je laoneški ekvivalent za pacova, a upotrebljava se u pogrđnom smislu.

Ništa nisam rekao, samo sam je mirno gledao ruku prekrštenih na grudima. Niama je ćutke ustala i pognute glave otišla u kuhinju odakle se vratila sa nekakvom krpom u nameri da obriše prosuto vino. Još uvek ljutita, Siona je napravila pokret kao da će udariti Niamu. Uhvatio sam je za lakat i sprečio. Amazonka se uhvatila jednom rukom za stolicu i prostrelila me pogledom kao bodežom.

— Usudio si se da me dodirneš — vrisnula je.

— Ja sam ovde gost, baš kao i moja žena. Međutim, ako se još jednom usudiš da nasrneš na nju iz bilo kog razloga ne samo da ću te dodirnuti nego ću te i išibati tim tvojim bičem kao što si i ti nju maločas.

Sionin bes se video na njenom lepom licu. Njene predivne oči pretvorile su se u plamen, lice joj je pobledelo, snažno se ugrizla za usnu, a zatim me udarila preko usta. Nije to bio tek šamar nemoćne devojke već snažan udarac u kome je bila sva snaga njene mlade ruke i da to nisam očekivao verovatno bih pao na sto. Tada to nisam ni primetio, ali Sionino prstenje raseklo mi je usnu i krv je krenula niz moje lice.

— Ti... ti... ulfio! — dahtala je.

— Ulfio ili ne, ja sam ovde gost i ako je ovo primer tvog gostoprimitstva, mislim da bismo radije ostali u zagrljaju onog đavolskog cveta, nego ovde sa vama, iako ste nas možda spasli.

Osetio sam hladan dodir sečiva na grudima i iznenada postao svestan opasnosti u kojoj smo se nalazili tog trenutka Niamu i ja. Ova predivna žena koja me je presecala pogledom bila je apsolutni gospodar bande odmetnika i naši životi su visili o koncu. Siona je bila sasvim spremna da nas bičuje ili izbaci u divljinu iz koje nas je spasla što bi bila, nesumnjivo, naša propast.

Međutim, pod onim okolnostima nisam mogao drugačije da postupim jer sam morao da odbranim svoju čast, kao ratnika i kao čoveka. Jurgon je pročistio grlo pre nego što je Siona imala priliku da progovori. Stajao je iza mog ramena a vrh njegovog kratkog mača koji me je podsećao na starorimski gladijus pritisakao mi je rebra.

— Gost je gost, u redu — objavio je jasnim glasom tako da su mogli

da ga čuju svi prisutni — jedno izvičenje bi možda moglo da sredi stvari.

Siona je stisnula usne i iznenada i neočekivano oči su joj se napunile suzama a lice oblila crvena boja. Bez reči uhvatila je moj pogled a zatim se okrenula i izašla. Te večeri se više nije ni pojavila.

Napetost je polako popustila. Nekoliko je ljudi nešto promrmljalo tihim glasom a čuli su se i uzdasi olakšanja. Jurgon se nasmešio sklanjajući mač i napravio pokret kao da briše znoj sa čela.

— Maločas si bio vrlo blizu smrti, prijatelju — rekao je sa osmehom.

— U to ne sumnjam — odgovorio sam. — Potruđiću se da se tako nešto ne ponovi.

Klimnuo je glavom i potapšao me po ramenu.

— To bi ti bilo mudro — složio se.

Zatim smo se vratili da dovršimo prekinuti obrok. Meso se ohladilo, vino je bilo otužnog ukusa, ali ja sam ionako bio izgubio apetit. Pio sam i žvakao automatski stalno se pitajući za razlog Sioninog neobjašnjivog prezira prema mojoj voljenoj.

Tajna njenog ponašanja nije se odmah otkrila. Bar ne meni. Izgledalo mi je da svi prisutni znaju Sioninu tajnu, svi osim mene.

XVI

NOŽ U MRAKU

Slajgon je, naravno, bio svedok dramatične scene tokom večere. Nije mi promakao njegov pogled po kome sam video da je taj bednik uživao u mojoj nevolji. Ja sam, naravno, ignorisao njegovo ponašanje. Za Niamu i mene ne bi bilo dobro da i dalje sebi pravimo neprili-

ke. Tako sam i odlučio da ga se klonim što više mogu a i on se tako ponašao.

Te noći upitao sam Niamu šta misli o incidentu ali ona je odgovorila nešto neodređeno, očigledno iz nekog posebnog razloga, nije htela o tome da razgovara. Još uvek smo bili prisiljeni da delimo postelju i postojala je neka intimnost između nas, ali ja sam pokušavao da je ne iskoristim rečju, mišlju ili delom. Pošto sam bio zaljubljen do ušiju u princezu Draguljnog Grada, a ona je to verovatno znala, ne bi bilo učtivo od mene da iskoristim položaj u kome smo se našli. Što se tiče Niamе, ona je bila sve više rezervisana iz dana u dan, mada mi je učtivo odgovarala na pitanja.

To možda nije bilo ništa drugo sem da me obeshrabri, ukoliko imam neke namere, ali moram priznati da me je njeno ponašanje malo nerviralo. Na kraju krajeva, ako se jedan džentlmen ponaša galantno, zaslužuje bar malo pažnje za uzvrat. Osećao sam da je Niamina hladnoća prema meni povezana sa Sioninim ponašanjem, ali nisam shvatao kakva bi to veza mogla biti.

— Zašto te, zaboga, ona toliko ne podnosi? — glasno sam se čudio te noći dok smo ležali jedno pored drugog — Ne razumem zašto želi da te ponizi pred očima svih prisutnih na takav način.

— Možda zbog kontrasta — promrmljala je Niamа zagonetno.

— Kontrasta? — bio sam začuđen. Pozvao sam u sećanje sliku događaja od te večeri. Siona u prelepoj odori sa nakitom koji je bleskao oko njenog vrata, u ušima, oko prstiju, sa svilenom kosom, upletenom u divnu frizuru nasuprot Niamі prljavog lica i nepočešljane kose

u radnom odelu koja služi odmetnici, od rada ispucalim rukama.

— Kontrast? Ne razumem šta želiš time da kažeš — priznao sam zbunjenim glasom. Niamа me je pogledala hladno.

— Vidim da ne razumeš — okrenula se na drugu stranu okrećući lice od mene, ostavljajući me potpuno zbunjenog. Bio sam neupućen u način ženskog mišljenja.

Slajgon je, kao što sam već spomenuo, nastojao da izbegava moje društvo što je više moguće, ali mu to nije uspevalo uvek jer je njegov posao bio vezan za moj. Jedan incident se desio samo noć kasnije.

Slajgon je bio član Jurgonove grupe kojoj sam i sam pripadao mada nisam bio član bande. Te noći Jurgon nas je raspoređivao na stražarska mesta. Na osmatračnicama nije bilo mogućnosti za šetnju. Tamo se ostajalo do izlaska sunca ili do smene straže. To su bile male platforme, napravljene na kraju grana, visoko na drvetu. Bile su pričvršćene za grane kožnim remenjem i živim lišćem zaklonjene od pogleda. Na platformu se moglo popeti samo pomoću užeta a kada bi se stražar smestio unutra, uže se sklanjalo i on je morao da ostane tamo dok ne dode smena. Osmatračnica na kojoj sam bio imala je naziv »straža na crvenoj grani«. Kada je Jurgon pročitao moje ime, primetio sam kako je Slajgon naćulio uši. Nije mi promakao zadovoljan izraz i blesak u pacovskim očima. Tada mi to nije izgledalo važno, ali sam se svega prisetio kasnije.

Te noći, na straži, prigušen zvuk me je trgao iz dremeža u koji sam zapao. Noći su bile neverovatno tamne a baš noću većina užasnih

zveri i drugih opasnosti vrebala je svuda okolo. Međutim, iako su noći bile crne kao mastilo, bile su i zastrašujuće tihe. A eto, sada se javlja i nekakav sasvim neprirodan šum koji je dopro do mojih ušiju i bio sam sasvim budan i na oprezu. Nekakav drhtaj zatresao je granu na kojoj sam bio smešten. Vibracija je bila tako neznatna da je ne bih ni osetio da nisam bio upozoren šumom.

Srce mi je zadrhtalo u grudima dok sam se pitao kakav li se monstrum približava i već sam zamišljao strašni izgled te zveri. Stražari su imali uputstvo da ne daju alarmni signal ukoliko ne otkriju neprijateljsku silu ili dok oni sami nisu napadnuti od zveri. Rukom sam napipao lovački rog koji mi je bio pri ruci ali sam se još uvek kolebao. Čekao sam, osluškujući pažljivo jer nisam hteo da ispadnem budala koja je ni zbog čega podigla uzbunu. Ponovo je grana jedva primetno zadrhtala. Platforma na kojoj sam se nalazio bila je pričvršćena debelim užadima i držala se sasvim čvrsto. Međutim, bilo šta da je dolazilo, pomislio sam da bi bilo pametnije da se sklonim sa platforme. Gotovo da sam nazirao oblike prilike koja se verala uz granu.

Da li mi se učinilo, ili sam zaista video slab sjaj u tami? Ponovilo se. Dvostruki sjaj, kao dva goruća oka u tami.

Ako je to neka užasna zmija ili kakvo slično čudovište, nisam mogao mnogo da učinim protiv njega. Mi, stražari bili smo naoružani dugaćkim nožem široke oštrice, što me je podsećao na onaj koji je napravio čuveni američki pukovnik Džim Bouvi. Svako od nas je imao takvo oružje koje su nazivali stražarskim nožem. Sa sobom smo ta-

kođe imali i kratko koplje ali prvenstvena dužnost stražara je bila da gleda i sluša i da, ako je potrebno, podigne uzbunu a ne da se bori. Setio sam se da bih tu spodobu, koju sam nazirao ispod sebe, mogao da pogodim kopljem koje sam imao. Već je bila blizu i mogao sam da čujem dahtanje.

Brzo, poput misli, zamahnuo sam i hitnuo koplje.

Dve stvari su se desile gotovo istovremeno.

Kada sam se nagnuo da bacim koplje nešto je fijuknulo kraj mog lica. U tami sam uhvatio samo slab odsjaj ali noći ipak nisu toliko tamne da ne bih mogao da prepoznam oštricu noža.

U istom trenutku kada je nož proleteo kraj mene i nestao u tami, moje koplje je pogodilo nešto što je zveknulo upravo ispod platforme. Začuo se stravičan krik i nešto teško počelo je da pada lomeći manje grane. Nešto kasnije pojavio se Jurgon.

— Platforma kod crvene grane, jesi li ti vikao? — pozvao je.

— Nekakav noćni stvor bio je kod moje pozicije — rekao sma — ali sam ga sredio.

— Vrlo dobro, ali sledeći put ako budeš napadnut, upotrebi svoj rog.

— Sumnjam da će se zver vratiti — rekao sam nevino.

Sa izlaskom sunca došla je smeana. Jurgon mi je dobacio uže koje sam uhvatio, pričvrstio za granu i sišao dole. Na kraju reda stražara primetio sam malog Slajgona. Izgledao je jadno jer mi se učinilo da hramlje nešto bolnije nego obično.

— Imaš li šta da raportiraš? — upitao me je Jurgon.

— Ništa — rekao sam, — da li je iko drugi nešto primetio?

— Ne — slegnuo je ramenima —

Slajgon je bio dovoljno nepažljiv da izgubi svoj stražarski nož, ništa više... zašto se smeješ?

Uozbiljio sam se ali nisam odgovorio, samo sam odmahnuo glavom.

XVII

NAGOVEŠTAJ RATA

Pošto stražari ne spavaju u toku svoje stražarske dužnosti, sledećeg dana su pošteđeni obaveza i mogu da spavaju koliko žele. Tako, baš kada se Niama budila, ja sam mogao da idem da spavam. Ispričao sam joj o događaju te noći i kako sam pogodio spodobu koja je pala lomeći grane pod sobom. Onda sam joj takođe ispričao kako se jadni Slajgon namučio hramljući do logora.

Princeza nije smatrala da je priča mnogo zabavna iako se malo nasmejala. Ubrzo se namrštila brižnog izraza lica.

— Zar ne bi trebalo da to kažeš nekome, možda Jurgonu? Ako to prođe neprijavljeno, Slajgon će ponovo pokušati da ugrozi naše živote.

— Ne mislim tako — rekao sam i zatresao glavom. — Mislim da je mali Slajgon dovoljno kažnjen time što je pao. Sumnjam da će dva puta da pokuša isti trik i mislim da malo toga može da uradi protiv nas. Jedino o čemu treba da vodimo računa je da nas ne špijunira. Ne bi smeo da otkrije da sam ja Čong a ti princeza Niama. To bi mogao odlično da upotrebi protiv nas... — naglo sam prekinuo jer sam čuo kako neko diše.

Zar je neko bio kod našeg odeljka? Slušao naše reči??? U deliću

sekunde trgnuo sam zastor u stranu i skočio u dvoranu ali tamo nije bilo nikoga, baš nikoga. U poslednjem trenutku učinilo mi se da vidim nečiju senku kod vrata. Da li je to bilo moje uobraženje ili je ta prilika zaista bila povijena i da li mi se učinilo da me nešto u njenom kretanju podseća na krabu?

Koža na vratu mi se naježila. Da li je to bio Slajgon iza zavesе i da li je taj mali odvratni lopov čuo kada sam izgovorio Niamino i svoje ime? Stajao sam bespomoćno stežući šake i razmišljajući da li da krenem za tom spodobom ili ne. Naišao je moj prijatelj Kaorn pospano zevajući. Zgrabio sam dečakovu ruku.

— Gde je Slajgon? Jesi li ga video? — uzbuđeno sam ga upitao.

— Ja ne — rekao je mladić zbuñeno. — Pretpostavljam da spava kao što bi trebalo da činimo i nas dvojica, ali zašto pitaš?

— Oh, ništa — odvratio sam kratko a zatim sam se vratio do postelje.

Ali, nisam zaspao. Niama je otišla u kuhinju na dužnost. Ja sam se dugo i uznemireno prevrtao u postelji i pitao da li je Slajgon bio iza zavesе i, ako je to bio on, da li je čuo kada sam izgovorio Niamino ime. Na kraju me je umor savladao i ja sam zaspao. Sanjao sam užasne snove.

Sve je izbilo na videlo već te iste večeri, ali se pre toga dogodilo nešto što niko od nas nije mogao da predvidi.

Dok se noćna straža odmarala, Sionina dnevna straža je pročešljala oblast logora i u kasno popodne jedna patrola se vratila sa zapanjujućom porukom. Tokom svog leta primetili su grupu putnika u crno-žutim odorama grada Arde koji su leteli sa zastavom mira. Ovi Akmi-movi glasnici su nosili poruku od

svog gospodara ni manje ni više nego za Sionu lično. Nisu hteli da kažu o kakvoj se poruci radi, rekavši da će to saopštiti lično Sioni, što je značilo da bi ih trebalo dovesti direktno u odmetnički logor.

— Ambasador neprijateljskog kraljevstva želi da nas poseti ovde u Tajnom Gradu? — ponovila je Siona u neverici. — Mora da su ljudi ako misle da ću im dozvoliti da vide put do logora.

— Sa druge strane — počeo je Jurgon, — ne može nam škoditi da saznamo šta žele od nas. Možemo im vezati oči i dovesti ih ovamo zao bilaznim putem.

Siona se zamislila gladeći bradu svojim vitkim prstima.

— Pa, ima nešto u tome što kažeš. Nesumnjivo, ne možemo ništa da izgubimo. Jurgone sredi to. Tvoja je briga da ih dovedeš ovamo na način koji si predložio. Suočićemo se sa tim glasnicima večeras u dvorani.

Niama, koja je stajala do mene, kada je to čula, stisnula mi je ruku. I sam sam se pitao kojim li će tokom sada krenuti naša sudbina?

Pala je noć, gusta kao testo. Nije prošlo ni sat vremena nakon zalaska sunca kada su Akmimovi tajni glasnici dovedeni u grad. Jurgon je rešio da sačeka mrak zbog još veće sigurnosti jer nije nikako verovao Ardenjanima. Odmetnici su smatrani za neprijatelje svakog grada i nije bilo nemoguće da neko od glasnika uspe da vidi put, malo smaknuvši povez sa očiju. Na ovaj način, Jurgon se dvostruko osigurao od iznenađenja.

Bio sam zadovoljan što sam imao slobodan dan zbog straže prethodne noći tako da me Jurgon nije mogao izabrati za pratnju koju su ima-

li glasnici. Mislim da nije postojala velika opasnost od prepoznavanja, mada je na dan mog oživljavanja bilo nekoliko ardenskih glasnika u Akmimovoj pratnji.

Velika dvorana izgledala je neuobičajeno. Vatra je bila ogromna a stolovi su bili uklonjeni tako da su gotovo svi odmetnici mogli da budu u dvorani. Siona je za svaki slučaj naredila da se straže udvostruče i da se zaposednu retko upotrebljavani stražarski položaji. Osim toga, svi u dvorani su imali oružje, spremni da se brane u slučaju da njihova jazbina bude otkrivena i napadnuta.

Siona je sedela na velikoj, uzdignutoj stolici koja je izgledala kao tron. Za ovu posebnu priliku, Siona je obukla ratničko odelo: pancirni zlatni prsnik, kožnu suknju sa metalnom dugmadi, ratničku kapu od kože ljubičaste boje. Za pojasom je imala zlatom ukrašeni bodež a na nadlakticama su joj bile narukvice u obliku zmija. Izgledala je kao prava kraljica i nisam mogao a da joj se ne divim, na Niamino očito negodovanje. Što se tiče Sione, ona nijednom nije pogledala u mom pravcu. Od kako smo se sukobili izbegavala je veliku dvoranu, obedovala je u svojim odajama a mene je ignorisala upornošću koja me je i dalje zbunjivala.

Trubač je svojim rogom označio dolazak ambasadora iz Arde. Vrata su se otvorila i pojavio se Jurgon vodeći glasnike sa povezom na očima. Kada su se vrata zatvorila, povezi su im skinuti. Stajali su u centru prostorije ispred Sione i tu su im bile odvezane ruke. Zbunjeno su žmirkali polako se navikavajući na svetlost. Pogledali su Sionu na tronu i tada su se sagnuli. Kleknuli su jednom nogom i poklo-

nili se u znak pozdrava. Ona im je naredila da ustanu i kažu šta imaju.

— Prelepa i poštovana gospo — počeo je najdeblji od trojice — moj gospodar Veliki Princ šalje ti ovaj poklon kao znak poštovanja tvojoj ljupkosti i sa željama za ostvarivanje zajedničkog cilja i dobitka.

Na njegovu elegantnu kretnju sledeći glasnik je položio kovčeg na jednu stepenicu do trona a onda se povukao. Jurgon je pokretom mača otvorio poklopac. Prostoriju je gotovo obasjao blistavi sjaj hrpe dragulja.

— Zgodno — primetila je Siona hladnim, nezainteresovanim glasom na šta je debeli glasnik zbunjeno zažmirkao.

— U svetu mog gospodara lepota zaslužuje lepe stvari.

— Ardenski tiranin ima mnogo kvaliteta ali velikodušnost nije među njima. Govorio si o zajedničkim ciljevima i zato, verovatno ovo ne treba da smatram poklonom nego platom za izvesnu uslugu. O čemu je reč?

— Lepota, mudrost i inteligencija u jednoj osobi — uzviknuo je debeli glasnik. — Veličanstveno, zaista!

— Dosta sa tim ispraznim laskanjem — odrezala je Siona — ovde ste zbog posla i zanima me o čemu se radi?

— Kako vi kažete, prelepa gospo. Već dugo vladaju zategnuti odnosi između našeg grada i grada Faolona. Sada je Veliki princ došao u situaciju da može sve da reši upotrebom sile, kad je u pitanju Draguljni Grad.

Siona se trgnula a oči su joj zasjale nekim do tada nepoznatim sjajem.

— Znači to je to — promrmljala je — rat! Niama je stajala pored mene u senci i bez reči stegnula mi ruku.

Znao sam da joj je bio zastao dah.

— Rat! — ponovila je šapatom.

XVIII

IGRA SUDBINE

Rat! Tihi žamor je prošao prostorijom. Ruke su se mašile mačeva. Siona je prodorno gledala glasnike iz Arde.

— Dakle, tako. Tvoj gospodar, znajući da imam dobar razlog da mrzim Faolon, jer su prognali mog oca u divljinu, smatra da ću mu se pridružiti sa svojim hrabrim borcima u njegovoj želji da porobi Draguljni Grad.

Nije bilo odgovora. Niama je pored mene drhtala. Sada sam znao zašto je tako brižno krila svoj identitet od Sione. Glasnik je progovorio ponovo.

— Šumski odmetnici koji slede svoju prelepu gospodaricu znaju sve tajne divljine i bili bi okretni i sposobni izviđači u slučaju rata. Oni su nevidljivi i bešumni. Kreću se sasvim neprimećeno kroz veliko drveće...

— Istina! Vrednost mojih odmetnika kao izviđača u ratu je veoma velika — presekla ga je Siona, — ali ne mislim da je ovaj kovčežić koji ste doneli dovoljna nagrada za našu saradnju.

— Kada zauzmemo Draguljni Grad, tamo će biti dovoljno blaga za sve. Ovaj kovčežić je samo mali predujam za ostalo.

— Biće zaista — rekla je Siona zamišljeno, — ali vitezovi Faolona su sposobni i verovatno će biti tvrd orah. Oni slepo prate svoju kraljicu. Štaviše, čula sam da se ratnik svih vremena Veliki Čong vratio među njih. Zanima me kako je tvoj gospo-

dar Akmim toliko siguran da će dobiti rat?

— Sudbina se malo poigrala — nasmeši se ovaj. — Gospodar Čong i princeza Niama su mrtvi. Pali su sa ogromne grane i njihova tela su rastrgle divlje zveri. Na dvoru je stanje haosa jer je tron upražnjen. Sada, sada je vreme za napad i za pobedu.

Sionine oči su bljesnule. Ustala je sa svog trona.

— Šta to govoriš? Zar je omrzuta Niama mrtva? Zar sam lišena osвете na koju sam toliko dugo čekala? Zar moj otac neće biti osvećen? Niama mrtva?

I tada se dogodilo.

Jedan kreštavi glas podigao se do trijumfalnog vriska.

— Ne, gospodarice! Uopšte nije tako. Gospodar Čong i princeza Niama nisu poginuli kada su pali u ambis, štaviše, još uvek su živi i sada su ovde u ovoj dvorani.

Naravno, bio je to Slajgon. Mali, odvratni lopov skočio je pred tron, mašući rukama uperivši prst tamo gde smo stajali Niama i ja.

Svi pogledi su poleteli ka nama. Jurgon je gledao u mene u čudu, a mladi Kaorn je buljio otvorenih usta, zabezeknut i zbunjen.

Što se tiče Sione, ona je bila kao paralizovana. Stajala je, sledena, bledog lica i mrtvih očiju, bez sjaja. A, zatim, polako, lice joj se promenilo u besnu i okrutnu masku. Poželeo sam da nikada više ne vidim takav izraz na ljudskom licu, nikad dok sam živ. Lice se menjalo sve dok na njemu nije nestalo svega ljudskog. Izgledala je kao otelotvorenje besa i mržnje.

Nisam joj dozvolio da progovori, i munjevito sam krenuo prema njoj. Nisam imao šanse da izvedem Niamu odavde. Moja jedina šansa je bi-

la da se dokopam Sione dok je još bila zbunjena. Sa oštricom mača na njenom grlu, možda sam mogao da se izvučem odavde, da je upotrebim kao taoca.

U velikom skoku bio sam pored trona. Oborio sam najbližeg odmetnika ali nisam računao na malog lopova Slajgona koji je iskočio ispred Sione i mene. Sečivo je blesnulo u njegovim rukama. Ukrstili smo oružje. Silina njegovog napada je bila takva da sam se zadivio. Uostalom, znao je svaki trik prljave borbe i upotrebljavao ih je obilno.

Pod uobičajenim okolnostima, čovek naoružan nožem ne bi imao mnogo šanse protiv drugog koji je naoružan mačem. Međutim, mač koji sam imao nije bio pravi. Bio je kratak i nije bilo lako rukovati njime, te je tako prednost imao Slajgon. Osetio sam udarac u grudi. Bio je to momenat bola koji je zamenila hladnoća. Pomislio sam da je to obična posekotina i nastavio da se borim.

Slajgon nije bio samo nepošten borac koji se koristio prljavim trikovima nego je i njegovo malo nakazno telo imalo izuzetnu i neočekivanu snagu. Nisam ni sanjao da su njegove zakržljale noge tako okretne i borio se sa besom trideset davo-
la. U tim trenucima je verovatno izbijao iz njega sav bes i sva mržnja protiv mene. Sve što sam mogao, bilo je da se branim. Sve vreme borbe osećao sam čudnu slabost i s vremena na vreme drhtaje u telu.

Tada je došao trenutak na koji je Slajgon mudro čekao. Stao sam u lokvu prosutog vina, okliznuo se i izgubio ravnotežu. Koristeći trenutak prednosti, jer nisam mogao da se branim, njegova oštrica je sevnu-
la ka mom grlu.

Tada je zagrmeo jasan, ženski

glas, bolje reći krik, ispunjen emocijama — NEEE!

Zatim se vitka figura našla između mene i mog neprijatelja kao leopard koji brani svoju ženku. Slajgon je zastao, oštrica je zadrhtala a lice mu se izmenilo od maske podlog trijumfa do zabezeknutosti. Zatim je posrnuo. Siona je zarila u njegove grudi mali, zlatom ukrašeni bodež koji je nosila oko struka.

Slajgon je skliznuo sa velikom krvavom mrljom na grudima. Lice mu je poprimilo boju prljavog voska. Zadrhtao je i muklo zakrkljao kao ranjena zver. Jednom rukom se uhvatio za ranu a zatim su mu kolena zaklecala i on se skotrljao sa platforme ukočenog pogleda.

Tako je umro varalica Slajgon.

Nije bilo vremena da razmišljam o Sioninom neshvatljivom činu. U trenutku skočio sam na noge, uhvatio je u snažan zagrljaj i stavio joj oštricu pod grlo. Nije ni pokušala da se oslobodi, samo je mirno stajala teško dišući. Okrenuo sam se. Nekoliko odmetnika je krenulo prema meni.

— Ako se mrdnete, Siona je mrtva! — uzviknuo sam. Zastali su gledajući me sumnjičavo. Na licu mi je bila maska odlučnosti a u očima hladnoća mada ni sada ne znam da li bih bio u stanju da izvršim svoju pretnju. Siona mi je, ipak, spasla život iako je njena reakcija bila zagonetna. Osim toga, sumnjam da bih mogao da ubijem ženu, pa čak ni ženu koja je moj smrtni neprijatelj i neprijatelj žene koju sam voleo.

Odmetnici i glasnici su nepokretno stajali. Niama se brzo između njih probila do mene. Bledog lica, ali bez straha. Njene devojačke grudi su se dizale i spuštale u brzom ritmu ali je izgledala pribrano. Sag-

nula se i uzela nož koji je ispustio Slajgon.

Moja čudna slabost je rasla. Ruka mi je bila kao olovo i dok sam je držao na Sioninom vratu, drhtala je. Međutim, nije bilo vremena da razmišljam o sebi. U kratkom roku, bićemo ili spašeni ili mrtvi.

— Idemo napolje — začuo se moj glas u grobnoj tišini.

— Neka niko ne smeta ili će ovaj nož uzeti život vašoj gospodarici. Ukoliko poslušate, biće oslobođena nepovređena.

Niko nije odgovorio. Pogledao sam Niamu i šapnuo joj da se drži mene i da se čuva prevare.

Sioni sam dao znak rukom

— Kreći — rekao sam.

Zakoračili smo sa platforme pored Slajgona koji je ležao u krvi. Pošli smo prema vratima velike dvorane. Ljudi su se sklanjali u stranu. Pogled mi je leteo sa jedne na drugu stranu. Budno sam motrio na svaki pogled ali niko od odmetnika nije se usuđivao da išta učini dok je Sionin život bio u opasnosti.

Napolju je bio mrkli mrak. Našli smo mesto gde su bili zaifi i rekao sam Niami da osedla dva za nas. Bio je to težak zadatak za nju u onoj tami a ona sama nikada ranije nije to radila.

Izgledalo je da nikada neće završiti. Siona još uvek nije progovorila ni reči, samo je mirno stajala. Gledao sam i osluškivao ne bih li osetio neku aktivnost. Bilo je stotinu sitnih zvukova noći. Od šuma lišća do šumova koje su činili zaifi. U mašti sam video stotine odmetnika koji se šunjaju do nas pod pokrivačem noći ali se ništa od toga svega nije desilo.

Znao sam da ako uspemo da poletimo, nema sile koja bi nas zadržala u ovom mraku. Odmetnici bi mogli

da nas traže koliko žele ali mi smo mogli da letimo u bilo kom pravcu. U tami noći lako bismo iščezli, samo ako uspemo da poletimo!

Srce mi je snažno tuklo dok mi je u ustima bio ukus beznada. Stajao sam drhteći i čekajući da Niama osedla zaife.

XIX

IZA CRNE KAPIJE

Iznenada, Siona je progovorila tihim, dubokim glasom bez daha, sasvim bez osećaja.

— Nikada nećete pobeći — rekla je.

— Čovek može pokušati — slegnuo sam ramenima.

— Ne, nikada jer moji ljudi će vas pratiti do kraja sveta da bi vas doveli meni.

— Zbog tvog ličnog zadovoljstva ili da bi nas predala našem neprijatelju, Princu od Arde?

Ništa nije odgovorila samo je brzo disala u tami.

Iznenada onaj čudni osećaj slabosti se pojačao i osetio sam da su mi kolena kao od gume. Nisam shvatao šta mi se to dešava. Siona me je zapanjeno gledala.

— Ti si ranjen! — tiho je kriknula. Zatresao sam glavom pokušavajući da razbistrim pogled.

— Nije to ništa — rekao sam.

— Ne, Slajgon te je sredio!

— Ogrobotina, ništa više. Niama požuri sa zaifima!

— Gotovo su spremni, još samo malo — promrljala je princeza iza nas.

Tada sam shvatio da su svuda oko nas odmetnici, tihi kao vukovi koji vrebaju iz tame. Trgao sam se i

kratkom kretnjom izbio nož iz ruke jednom koji se pojavio. Još jedno sečivo je blesnulo, još i još jedno! Uspeo sam za neko vreme da ih se oslobodim. Čuo sam kako je Niama vrisnula i čuo pad tela na tlo. Jedan odmetnik je pao pored mene sa Niaminim sečivom preko lica. Čuo sam tada nju.

— Čong, spremni su! Dodi brzo, oni su svuda oko nas.

Ali oni su me okružili i mnogi mačevi su blesnuli ka mojim grudima. Odbio sam ih nadljudskim naporom ali je taj napor iscedio i ono malo snage što mi je preostalo.

— Niama! Uzjaši i leti! Pratiću te.

— Ali...

— Leti, ljubavi moja!

Do ušiju mi je dopro šum pokretanja velikih krila. Ogromna silueta izdigla se iznad nas tamnija od tame noći. Bleđo, srololiko lice se okrenulo meni. Bila je spasena. Hvala bogovima koji bdiju nad svetom Zelene Zvezde, ma koji da su. Ona je bila spasena. Nikada je ne bi mogli uhvatiti u toj tami.

Ili sam se barem tome nadao, ali nisam mogao da uradim ništa više od onoga što sam uradio. Slika mi je zaigrala pred očima a srce u grudima kao da je htelo da iskoči i poleti ka njoj. Zatim sam ugledao veliku krvavu mrlju na svojim grudima i krv koja je snažno isticala iz rane, tačno kod srca.

Dobro me je pogodio taj prljavi mali izdajnik. Barem je otišao pre mene niz put koji vodi iza crnih vrata smrti ali i ja ću ubrzo za njim, to sam znao. Rana je bila smrtonosna. Nikakva sila me više nije mogla spasiti.

Začuo sam zvuk ženskog jecaja.

Siona se nagnula nada mnom držeći mi glavu u rukama a lice joj je bilo bolno i obliveno suzama. Sa-

da sam znao zašto se tako čudno ponašala prema meni i zašto je ponižavala Niamu u mom prisustvu. Nikada mi to nije palo na pamet, ali ta devojka me je volela.

Očaj je prostrujao kroz mene. Zar će se ovako završiti? Bogovi me neće valjda ostaviti sad kada me Niam najviše treba i kada armije njenog neprijatelja samo što nisu krenule na nebranjeni Faolon. Ne mogu je ostaviti samu u šumi visokog drveća. . .

Ponovo sam nazreo njeno lice na kome su se isticale tamne oči dok je kružila iznad grane. Mogla je da vidi užasnu lokvu krvi koja mi je isticala iz grudi. Znala je da je udarac jednog kukavice i varalice oborio junaka hiljade legendi i to onda kada joj je najviše bio potreban. O, kakve li ironije.

Mora da su se i bogovi smejali ironiji mog kraja. Poslednjom snagom viknuo sam joj da odleti u noć, da požuri da se sakrije od svojih neprijatelja. Obuzelo me je nekakvo ludilo. Rekao sam joj da ćemo se ponovo sresti, da ću nekako i negde ponovo doći njoj. Kroz maglu i tamu koja mi je padala na oči, pogledao sam je poslednji put. Tamna figura u crnilu noći nestala je.

Niama, Niama! Negde i nekako srešćemo se ponovo. . .

I tada, kao što se svim ljudima dešava, bez obzira koliko im je važno da ostanu u životu, smrt je došla po mene i započeo sam svoje dugo putovanje niz crni put do vrata iza kojih nema povratka.

Tako se završavaju priče većine ljudi. Ali za mene, kapriciozna je sudbina sačuvala drugačiji kraj. Možda je kraj moje priče mnogo okrutniji nego što bi bila obična smrt.

Već sam rekao da je moja priča

najčudnija koju je čovek ikada čuo i da avanture koje sam doživeo nije imao ni jedan čovek pre mene. Može da zvuči i kao obesno hvalisanje, ali to je čista istina.

Nije mi jasno zašto je bog, sudbina ili slučaj ili bilo koja druga bezimena sila koja vlada ljudima sačuvala za mene nezemaljsko čudo. Voleo bih da znam zbog čega sam osuđen na bol koji ne napušta moje srce i zašto ne mogu da odgovorim na pitanje koje me proganja iz noći u noć iz dana u dan i nikada mi ne da mira.

Pitanje na koje nemam odgovor i na koje možda nikada neću odgovoriti.

Ali, dozvolite mi da vam sve ispričam upravo onako kako se dogodilo.

Bila je apsolutna tama i beskrajni san.

I tada, nakon ne znam koliko vremena, uzdigao sam se iz ništavila, za koje sam mislio da je beskrajno. Bila je ruka kraj mojih vlažnih nozdrva i udahnuo sam neki gorko — slani miris, koji kao da je prouzrokovao sevanje u mojoj glavi.

I tada sam ugledao nejasnu sliku čoveka u dugom, belom mantilu, nagnutog iznad mene. Jedva sam nazirao njegovo lice, ozbiljno i zamišljeno i tamnu kosu sa sedim zaliscima.

Slika je sada bila jasnija. Iza visokog čoveka u belom mantilu video sam puniju, majčinsku figuru žene koja je stajala sa maramicom na licu brišući oči. Ta žena mi je izgledala poznata. Iza nje, kroz prozor sam mogao nazreti zelenu svetlost i brežuljke koji su mi takođe bili poznati.

— Mislim da sada dolazi sebi — rekao je visoki čovek u belom mantilu. Jezik kojim je govorio bio je čudan, ali meni nekako blizak i razu-

meo sam ga. U glavi mi je bio košmar. Pokušavao sam da shvatim šta mi se dešava.

— Oh, doktore, hvala nebesima!

To je rekla sredovečna, punija žena. Njene reči, baš kao i njena pojava bili su mi poznati. Izgledalo je kao da njeno lice i glas znam odnekud i iz nekog drugog života.

Drugog života.

I u trenutku, shvatio sam sve. Prepoznao sam nestrpljivi glas moje domaćice i njenu zabrinutu figuru. Iza nje, iza prozora prepoznao sam pejzaž sa brežuljcima. Bili su to bregovi Konektikata. A ja, ja sam još živio.

Ili, živio, ponovo!

Doktor se okrenuo, ostavljajući bočicu sa mirišljavom soli na noćnom stočiću a zatim me svojim čvrstim prstima uhvatio za zglobov osluškujući slab puls.

— Doktore, hoće li živeti? — začuo sam glas svoje domaćice.

— Hoće, ali jedva — odgovorio je brojeći otkucaje moga srca.

— Dobro je što ste me pozvali jer ne bi još mnogo izdržao bez medicinske pomoći. Moramo mu hitno dati kiseonik.

— Ali, šta se to dogodilo?!

Doktor je izgledao zamišljen, stisnutih usana i uzdahnio je pre nego što je progovorio.

— I sam bih to voleo da znam. To je nešto sasvim iznad mog znanja i iskustva. Nekakva vrsta transa ili kome koja nije prouzrokovana drogom niti bolešću. To je sve što mogu da kažem, ali nemamo vremena za priču. Imate li telefon?

— U hodniku.

— Dobro. Pozvaću bolnicu da im javim da pripreme sobu za intenzivnu negu. Pretpostavljam da ovde ima nekog ko bi mogao da mi pomogne da ga prenesem dole.

— Naravno, pozvaću baštovana.

Zatim su me ostavili. Začuo sam korake u hodniku i zvuk brojanika. Ležao sam nepomično oslabljen fizički i duhovno. Ironičan osmeh zaigrao mi je na usnama. Da sam bio u stanju nasmejao bih se. Razumeo sam najzad gorku sudbinu koja mi je bila namenjena. Da, sada je sve bilo jasno, užasno jasno. Smrt tela gospodara Čonga nije značila i smrt mog duha koji se kroz univerzum vratio u svet gde je moje pravo telo ležalo prazno i čekalo da ga primi.

Vremenom ću uspeti da povratim svoju snagu ali će proći mnogo dana i trebaće mi čelična volja da održim svoj život. Bio sam odsutan jako dugo iz svog tela, mnogo duže nego što sam očekivao. Bio sam uhvaćen u čudni splet okolnosti na Zelenoj Zvezdi, u tom prelepom svetu koji mi je sada izgledao kao realistički san.

Za vreme svog oporavka, zapisao sam ovo svoje iskustvo sa sveta Zelenih Zvezda, nateran nekom hitnošću koju ni sam ne mogu da objasnim. Možda zato što sam želeo svega da se sećam. Ovaj dokumenat biće zapečaćen i otvoriće se samo u slučaju moje smrti. Ako ga neko pročita, smatraće ga plodom ekstravagantne mašte. Sada, kada sam stigao do konačnog kraja svoje priče, osećam da ne mogu da je završim onom fatalnom rečiju **kraj**. Dok sam pisao ove redove sve sam ponovo proživljavao ali sada kada je rukopis gotov, šta sad? Uskoro ću, verovatno, biti u stanju da oslobodim svoj duh i uputim se ponovo do zvezda u čudesan svet visokog drveća ali šta je tamo ostalo? Poginuo sam da bih spasao od smrtnog neprijatelja ženu koju volim. Ona je sad verovatno mrtva ili u rukama

svog smrtnog neprijatelja. Da li bih bio u stanju da se sa svim tim suočim pošto sam tamo ostavio i deo sebe?

Listajući staru, meni dragu knjigu, pronašao sam stihove za koje mislim da bi mogli da važe i za mene:

•Iz centra zemlje kroz sedam vrata

Uzdigoh se do Saturnovog trona od zlata.

Razreših uz put mnoge čvorove
Ali ne i čvor ljudske sudbine»

Mudri, stari Omar. Da li je nagađao nešto o stvarima kroz koje sam ja prošao, sanjareći na mesečini u ružičnjaku stare Persije? Ko to može reći, ko to može znati?

Stari, mistični tibetanski mudraci, čiju sam nauku duše upotrebio i oslobodio svoje astralno telo da bih poleteo u svet iznad Meseca, nazivali su vrata koja sam ja prošao **sedmim vratima**! Vrata kroz koja je moj duh proleteo hitajući u susret svetlu slave i heroizma, u avanturu koju ne bi mogli da zamisle ni najekstravagantniji maštari i gde sam se toliko zaljubio da to još uvek **stravično** osećam u drugom svetlu i drugom telu, ljubav koju ni smrt ne može da pobedi.

A da li je mrtva? Da li možda još živi u zamagljenom svetlu pod Zelenom Zvezdom? Da li je uspela da se spase od Sioninih odmetnika koji bi je prodali smrtnom neprijatelju Akmimu od Arde? Da li sama i izgubljena luta kroz ogromnu šumu upadajući svakog trenutka u opasnosti bez zaštite moje jake ruke? Da li je sada možda u tamnici Akmima koji je mačem pokorio njeno kraljevstvo?

Da li je možda uspela da pobegne i nađe put do Faolona? Možda su baš u ovom trenutku horde iz Arde

pokorene . . . A ja sam ovde, ovde i u nemogućnosti da stanem do nje i stavim joj na uslugu svoj mač i svoju snagu, njoj i kraljevstvu koje me slavi kao heroja i kao spasioca.

Možda je zaista tako. Poslednji put kada sam je video letela je u noć na leđima snažnog i odmornog zai-fa. Mogla je biti već daleko od Tajnog Grada pre nego što odmetnici krenu za njom i bilo bi je teško pronaći u crnilu onog sveta.

Da! Sigurno je uspela da pobegne! Ovog trenutka ona je živa . . .

Hoću li to ikada saznati?

Hoćemo li živeti i umreti na različitim svetovima ne saznajući nikada kraj priče?

Da li će iko ikada saznati?

Proći će još mnogo vremena pre nego što moje telo i moj duh budu spremni za putovanje kroz svemir i hoću li ja krenuti ponovo na taj put do Zelene Zvezde?

Mislim da ne, jer kako bih mogao da se vratim i zauzmem mesto pored žene koju volim. Gospodar Čong je mrtav, posečen nožem jedne varalice. Njegovo telo neće ponovo ustati kao prvi put. Kako bih mogao da se vratim i poklonim ljubavi mojoj Niami kao drugi čovek.

To je ono što me zadržava.

Bilo bi nepodnošljivo vratiti se na svet Zelene Zvezde i biti samo duh bez tela. Posmatrati događaje bez mogućnosti sudelovanja. Gledati ljupku princezu i ne moći poljubiti njene usne ni držati tanani struk.

Pa, ipak, za mene ni ovo nije ništa manje mučenje jer **ne znam!**

Zaista, bogovi su se poigrali sa mnom. Umro sam, ponovo sam živeo i moram da živim i dalje a da nikada ne saznam kraj svoje priče.

Stari persijski pesnik mora da je sanjao o mom čudnom životu dok je

pevao u bašti o svojoj voljenoj Nais-
hapur pre mnogo vekova, jer čitaju-
ći stihove u toj staroj knjizi prona-
šao sam još nekoliko stihova nasta-
lih davno u staroj Persiji. Oni kao
da odjekuju ironijom moje nesrećne
sudbine. Stihovi su značajni za me-
ne, jedinog od svih ljudi koji je na-
pustio prašinu Zemlje.

Poslao sam svoju dušu u nepoz-
nato

odgovor da mi donese iza života i
kada se moja duša vratila

reče: »ja jesam pakao i raj«.

Tim rečima završavam ovo kazi-
vanje.

Prevod s engleskog
VESNA ŠLJUKIĆ I
MILAN ŠOLAJA

K R A J

GOSTI SA UAZE

1

Moj otac je radio u Institutu za vreme. Iako se na bilo koju tačku Zemljine kugle, makar i najudaljeniju, moglo stići za nekoliko minuta, otac je ipak više voleo da živi pored svog instituta, u staroj kući sagrađenoj još krajem dvadesetog veka. Ja sam se, kao i sva savremena deca, rano rastao od roditelja i živio u internatu koji se nalazio u brdima kraj bistrog jezera, u dečjem gradiću Šumski Eho.

Na zimskim i letnjim raspustima dolazio sam u roditeljsku kuću na kraće vreme. Otac je bio zauzet i razgovarao je sa mnom retko. Ponekad mi je postavljao poneko pitanje koje me je skoro uvek iznenađivalo svojom neočekivanošću i paradoksalnošću. Sećam se kako me je jednom priveo svojoj geološkoj kolekciji, uzeo duguljasti kamen i zaokružio kažiprstom oko njega kao da ocrtava njegov oblik.

— U čemu je suština ove forme?

— upitao me je.

— To još nismo učili.

— Ali promisli... Promisli i odgovori.

Dugo nisam odgovorio, ali kada već više nisam mogao da ćutim, nerado sam priznao:

— Ne znam.

— Oblik je granica — rekao je otac. — Ona ide onuda gde se dodiruju postojanje i nepostojanje predmeta... Imaš petnaest godina, a nisi znao da odgovoriš na ovako prosto pitanje!

Otac je postajao nezadovoljan ne samo mnome, nego i mojim nastavnicima. Jednom sam nehotice čuo reči koje nije trebalo da čujem. Otac je govorio majci:

— Pasivno prepotopsko vaspitanje u duhu zaostalog antropocentrizma. Njihovi metodi zaostaju iza savremenosti skoro za dvadeset godina. Ali ja ću postupiti po svome!

— Ne čini to, Aleksandre — nagovala ga je mama. — Ne može se eksperimentisati svojim sopstvenim sinom.

— Učiniću ono o čemu govorim. Neću da moj sin bude zaostao čovek, pasivni i žalosni antropocentrist!

Znao sam da je reč »antropocentrist« u očevom rečniku bila simbol svega najgoreg i najzaostalijeg.

Oni su razgovor nastavili tiše i ja, ma koliko da sam prisluškiavao, nisam više mogao čuti ni reči.

Posle ovog razgovora otac mi više nije postavljao nikakva pitanja. A u materinim očima, koje su me dugo i nežno gledale, primetio sam izraz tuge, kao pred dugim rastankom. Zbog nečega sam pomislio da otac namerava da me odvede iz Šumskog Eha, gde sam živio i učio, i da me uputi negde na Mars ili Veneru, gde su takođe postojale škole. Možda je otac smatrao da se u zemaljskim školama jače osećaju ostaci njemu morskog antropocentrizma.

Već sam rekao da je moj otac radio u Naučnoistraživačkom institutu za vreme. To je bio naučni grad kraj Pulkovskih uzvišica: mnoštvo

zgrada, laboratorija i opservatorija. U institutu su radili ljudi svih specijalnosti koje su imale veze sa izučavanjem prirode vremena: matematičari, fizičari, hemičari, astronomi, paleontolozi, geolozi, psiholozi, psihijatri, genetičari, kibernetičari, arheolozi, istoričari i, naravno, filozofi.

Svaki budući saradnik, stupajući u Institut, morao je položiti konkursni ispit, dokazati svoju sposobnost za teorijsko ili eksperimentalno mišljenje. Ispitivali su poznati naučnici, među njima i moj otac, a on je umeo da postavlja pitanja. Ali zato su u Institutu svi saradnici, ma u kojoj uskoj i specijalnoj oblasti radili, bili sposobni da svojim razumom obuhvate celinu, da duboko proniknu u najsloženije probleme nauke i mišljenja. Očividno je otac računao na to da ja, završivši učenje, takođe stupim u Institut i unapred se brižno hoću li moći da položim konkursni ispit.

Istinu govoreći, mene je malo zanimala suština vremena. Ja sam osećao »breme« vremena samo onda kada sam se dosađivao ili kasnio nekud. Uopšte uzevši, ja sam slabo poznavao život i nisam mogao da shvatim ljude kao što je moj otac, koji je više od svega na svetu voleo da rešava vanredno teške zadatke.

Ali sam zato, kao i mnogi moji vršnjaci, poznavao istoriju osvajanja kosmosa, počevši od slavnih istraživača Gagarina, Titova, Nikolajeva i Popovića i završavajući Vitalijem Dalua, čuvenim Dalua, prvim čovekom sa Zemlje koji je uhvatio signale visoko razvijenih bića, naše braće po duhu i misli, stanovnika daleke planete Uaze.

Mi đaci, stanovnici Šumskog Eha, oduševljavali smo se podvizima Vitalija Dalua i zavideli mu. Rudolf

Arbatov je čuvao optičko—prostorni portret Vitalija Dalua, koji je čuveni kosmonaut poklonio njegovim roditeljima još onda kada su roditelji i čuveni kosmonaut išli u školu i tek maštali o podvizima.

Rudolf je iz velikog džepa vadio kovertu i iz nje uzimao tanku ploču. Ona kao da bi oživela i u istom trenutku pred nama je iskršavalo odvažno lice budućeg heroja, koje nam se smešilo kroz vreme.

2

Vreme i prostranstvo! To su omiljene reči moga oca. Ali između nas, zemaljskih ljudi i stanovnika planete Uaze, bilo je toliko prostranstva i toliko vremena da ih ne bi mogli savladati ne samo život jednog čoveka, nego ni životi svih pokolenja od paleolita do naših dana. Međutim, misao je na kraju krajeva to savladala — ne misao jednog čoveka, nego misao mudre mašine — Velikog analitičkog mozga, koji su stvorili kibernetičari, matematičari i fiziolozi Instituta pod rukovodstvom moga oca.

Veliki analitički mozak je uspeo da dešifruje neke od signala koji su uhvaćeni aparatom na kosmičkom brodu »Barguzin«, na onom istom brodu kojim je upravljao Vitalij Dalua daleko van predela Sunčevog sistema.

Mi, mali stanovnici Šumskog Eha, u svojim razgovorima mnogo puta smo se vraćali tom gigantskom veštačkom mozgu, raspravljali o njegovim praktično bezgraničnim intelektualnim mogućnostima.

3

Sećam se književne večeri u školskog gradiću Šumski Eho. Stihove

su čitali učenici starijih razreda. A na kraju večeri nastupio je Alik, veštački mehanički liričar, biće stvoreno u jednoj od kibernetičkih laboratorija moga oca. Otac je Aliku poklonio školi. Direktor škole nazvao je našeg liričara veštačkim slavljenikom kineskog imperatora iz stare Andersenove bajke. On nije voleo Aliku i metalni liričar je zato skupljao prašinu zajedno sa raznom starudijom u školskom skladištu.

Zašto su te večeri izveli Aliku? Ne znam. Niko od učenika to nije znao. Možda ga je direktor namerno izveo pretpostavljajući da će se Alik obrukati i dokazati svima prisutnima, među njima i budućim kibernetičarima, da lirika ne može biti delo mehaničkog uma, da se ona rađa kao pesma slavuja u šumi, kao sjajni zvižduk vuge, kao eho, kao otkucaji ljudskog srca koje predoseća iznenadnu radost ili nesreću.

Alik je na scenu izašao automatizovanim korakom. Kibernetičari koji su ga stvorili, očividno se nisu trudili da mu daju lepu spoljašnjost. Imao je nepomično lice starinskog pajaca: dugački, nezgrapni nos, velika usta i zbunjene oči zverčice uhvaćene u klopku. Njegova pojava izazvala je smeh među prisutnima.

Ali malo kasnije postideli smo se. On je počeo da govori stihove. Njegov glas, živ i neiskazivo iskren, bio je adekvatan onome što je govorio. Kroz stihove i reči probijalo se osećanje, otvoreno i mudro osećanje, otkrivajući nam nas same, ono duboko i skriveno u našim dušama što nismo primećivali u časovima svakidašnjice.

Gledao sam u Aliku. Njegovo lice ostalalo je isto onako nepokretno i drveno. I od nesklada lica onoga koji je govorio i onoga što je govorio stvaralo se čudno i deprimirajuće

osećanje dvojnosti. Bezdušnost oblika i duboka duševnost glasa, tona i misli, stvarali su utisak koga sam se kasnije sećao mnogo puta.

4

Evo me opet kod roditelja, u staroj kući sagrađenoj od betona i stakla.

Raspitivao sam se kod oca o Aliku. On se smeškao:

— Alik je drangulija. Sitnica. Ne uobražavaj da su Alikove mogućnosti neiscrpne. On ipak zavisi od programa.

Onda je otac odlazio. Zvali su ga poslovi. Vraćao se iz Instituta uzbuđen, pošto je provodio mnogo zanimljivih i napornih časova kraj Velikog mozga, zauzetog dešifrovanjem signala primljenih sa Uaze. Rad se odvijao sporo, isuviše sporo čak i za tako strpljivog i upornog čoveka kakav je moj otac. Prolazile su bukvalno nedelje a ponekad i meseci dok oznaka nekog predmeta ili pojave sa Uaze nije otkrivala svoj smisao, čudan, tajanstven, paradoksalan smisao, koji je nagoveštavao ljudima da postojanje razumnih bića na Uazi nema baš mnogo zajedničkog sa zemaljskim životom. Otac je o tome pričao u opširnim crtama. Ja nisam mogao da razumem sve od onoga što je on govorio svojim prijateljima. On je pričao da je zemaljski čovek — govoreći metaforično — evolucija koja je postala svesna sebe. Na Uazi je tempo procesa, očividno, bio brži, i evolucija je postala svesna sebe mnogo ranije nego na Zemlji. Mišljenje na Uazi je, verovatno, dostiglo neobičan razvoj. Apsolutno znanje? Znanje ne može biti apsolutno. Recimo obazrivije: duboko znanje. Ali čudno je nešto drugo, u čemu Veliki mozak sve do sada uopšte ne može da se sna-

de. Tamo, na Uazi, očevidno, postoji sredina koja nema ništa zajedničko sa onim što je kod nas na Zemlji. Kakva je to sredina? Za sada je nejasno. I baš ova okolnost komplikuje i otežava dešifrovanje.

Prijatelji moga oca, saradnici Instituta, vatreno su i dugo polemisali o ovom problemu.

— Možda je kod njih sve obratno — govorila je Marina Verbova. — Predmeti dišu, smeju se i plaču, razmišljaju, a ljudi su »stvari u sebi«, pogruženi u hladnokrvno spokojstvo sanjivog postojanja. Ja se, naravno šalim. Ali šta mi možemo reći o tome svetu o kome za sada znamo tako ništavno malo?

— Da li ćemo ikada znati više, draga Marina? — reče skeptički raspoloženi Jevgenij Sirotkin. — Sumnjam.

Otac se ljutio:

— A jesmo li odavno počeli sa dešifrovanjem? Strpljenja, Sirotkine! Za godinu ili dve mi ćemo proniknuti u tajnu njihovog mišljenja i odgovoriti im na njihovom jeziku.

Raspust se bližio kraju. Ali na majčinom licu već više nisam primećivao brigu. Očevidno, otac se odrekao svoje zamisli da me uzme iz Šumskog Eha i uputi onamo gde je manje ostataka naivnog antropocentrizma. Sada sam se kod kuće osećao mirnije, ali čudno, sav sam se predao očevim mislima, mislima u vezi sa izučavanjem daleke Uaze.

Veliki mozak dolazio mi je u san. Sasvim detinje, ja sam ga zbog nečega zamišljao kao lepotana i heroja, kao antičkog boga sa pravilnim crtama dugog, uskog lica. Jednom sam to rekao ocu. On se nasmejao:

— A šta će mu ljudska spoljašnjost, utoliko pre božanska? On je i bez toga lepši i pametniji od bilo

kog božanstva. On ni lice nema, ni telo.

— A dušu? — otelo mi se.

— On ima intelekt. Logiku. Sposobnost da pronikne u suštinu naj-složenijih pojava. Zar ti je to malo?

— Otac me pogleda podsmešljivo.

— Kod vas, u vašem Šumskom Ehu, isuviše veliki značaj pridaju spoljašnjosti, formi. Sudeći po onome što znamo o Uazi i Uazanima, tamo je visokorazvijeni mozak opstao bez. . .

Otac nije uspeo da završi rečenicu. Hitno su ga pozvali u Institut.

Nedovršena rečenica veoma me je zainteresovala. »Visokorazvijeni mozak opstao je bez. . .« Bez čega je opstao? Ne valjda bez tela? Čim otac dođe, moraću ga pitati. Ali on je u Institutu proveo pet dana ne izlazeći iz laboratorije i skoro ne sklapajući oka.

Tek posle pola godine majka i ja smo saznali zašto otac pet dana nije izlazio iz laboratorije. Baš u toku tih pet dana malo se odškrinula jedna od tajni uaskog mišljenja i svet je o Uazi saznao delić više nego što je znao do tada. Kako je uspeo da razjasni moj otac, naravno, uz pomoć Velikog mozga, u mišljenju Uazana skoro da i nije bilo jezičkih znakova, to jest reči, za označavanje neživih predmeta. Moglo se pomisliti da se na toj čudesnoj planeti sve sastoji samo od živih bića. Ali to je bilo neverovatno, podsećalo je na ostatke drevnog vitalizma, protivrećilo je logici, hiljadugodišnjem iskustvu i, konačno, zdravom smislu.

Moj otac se i radovao i nije svome otkriću. Kako sam već rekao, moj otac je bio nepomirljivi i principijelni protivnik antropocentrizma, smatrajući da dalji razvoj dijalektičke logike vodi sve dalje od naivnih i banalnih načina viđenja sveta. I odjednom ova Uaza sa njenim čud-

nim, arhaičnim mišljenjem! Ko li tamo živi, na toj paradoksalnoj planeti: pesnici, umetnici, ili prvobitni ljudi, koji u mislima oživljuju sve predmete preobraćajući sve viđeno u grandioznu i poetsku metaforu, kao naši daleki paleolitski preci? Glupost! Kako bi oni onda mogli da stvore kvant-telegraf, da iskoriste dinamiku supersavremene fizike za vezu sa ljudima na Zemlji?

Ove probleme razmatrali su naučnici, filozofi, novinari, pa čak i mi, đaci u Šumskom Ehu. Jednom smo upitali našu mladu nastavnicu književnosti Alisu Kozlovsku šta ona misli o Uazi i tajanstvenom uaskom mišljenju. Ali Alisa Kozlovska se užasno zbunila i iskreno nam priznala da što više misli o Uazi, to joj zagonetnija izgleda ta čudna, himerična planeta. Kada o njoj ne bi govorili naučnici, ona bi bila uverena da su je izmislili fantasti i pesnici.

Boris Zamjotnov mi se često obraćao jednim istim pitanjem:

— Šta misliš, Mikelandelo, znači da je cela Uaza jedan kompaktan živi organizam?

Mikelandelo — to je moje ime, što sam, izgleda, zaboravio da kažem. Ali prezime mi je veoma jednostavno: Petrov. Mikelandelo Petrov je zvučalo unekoliko kitnjasto, ali sam ja navikao, a navikli su i drugi. Moj otac se od svoje mladosti divi gigantskoj snazi velikog italijanskog umetnika i dao mi je to ime ne misleći toliko na mene i moju budućnost, koliko na svog ljubimca.

— No, Mika, zašto ćutiš?

— Ti, razume se, hoćeš da znaš ne moje, nego mišljenje moga oca. Otac smatra da je misao o tome da je planeta Uaza živo biće — apsurdna.

— A zašto onda u jeziku Uazana

nema reči koje označavaju predmete?

— Otac to smatra zagonetkom koja će se razjasniti kad o tome upitamo same Uazane.

— A hoće li to biti skoro, Mika?

— Ne, neće biti skoro. Rastojanje je isuviše veliko čak i za kvante.

Ali sat kasnije zaboravio sam sve ove razgovore — na šumskoj stazi sreo sam Tanju.

— Tanja! — viknuo sam je.

— A to si ti, Petrov?

— Da, ja sam. Ako se sećaš, zovem se Mikelandelo.

— Petrov zvuči jednostavnije. prirodnije. Tvoje prezime više liči na tebe nego ime. Mikelandelo? Svečano i smešno. No ne ljuti se na mene, Petrov. Nisi ti kriv što su ti dali takvo ime.

— Nisam.

— Kuda ćeš? Na jezero? Hajdemo zajedno.

— Hajdemo.

— Tako si nesnalažljiv, Petrov. Ponavljaš sve kao automat, kao aparat za pamćenje. A reci mi, molim te, je li istina da je tvoj Alik plagijator? Govore da je on pozajmio svoje stihove od jednog savremenog pesnika.

— I istina je i nije. On je pesnik dvojnik, njegov model. To što ti govoriš ne može se nazvati pozajmljivanjem.

— Siguran si u to?

— Siguran.

— A tvoj čuveni otac?

— Takođe siguran.

Tanja se nasmeja.

— »Takođe«? »Takođe« ti ili »takođe« tvoj otac? Ili vi obojica »takođe«? Ne mršti se, molim te. Umeš li da zviždiš? Ja umem. — Ona strpa dva prsta u usta i jako zviznu. Lice joj postade kao u dečaka. — Slušaj, Petrov, je li istina da tamo na Uazi

žive ljudi koji su zbunjeni i tužni, a stvari su vesele i veoma pametne?

— Možda — da — odgovornih neodređeno — a možda i — ne.

— Ali Veliki mozak to verovatno zna?

— Pitaj njega. Zašto pitaš mene?

— A ako on odgovori onako kako si ti odgovorio »možda da, a možda i ne« — taj tvoj Veliki, ozbiljni i veoma dosadni mozak?

— Nisu svi tako veseli kao ti.

— Dobro! Ostavimo na miru Veliki mozak. Slušaj, ispričaj mi nešto o Mikelandelu, o njegovom životu.

— On je takođe bio veseo, taj veliki italijanski umetnik i vajar.

— Ne pitam te o njemu, nego o tebi. O velikom vajararu mogu saznati iz knjiga.

Pocrveneo sam i počeo da tražim reči da joj odgovorim, ali ništa mi nije dolazilo u glavu, kao pred tablom kada ne znaš lekciju.

— Ti se uvek smeješ, uvek se šališ.

— Ali ne. Ne uvek. Samo kada razgovaram s tobom, Petrov.

— A zašto?

Nije odgovorila na moje pitanje. Počutavši malo, odgovorila je:

— Meni su govorili da je Mikelandelo previše samouveren i neskroman...

— Nije istina... Ja...

— Ne pitam za tebe. Pitam za pravog Mikelandela. Za onog što je imao prezime Buonaroti.

— Onda pitaj njega, toga Buonarotija.

— Ali njega nema. Nema čak ni njegove unutrašnje kopije, modela. U tom dalekom veku, kada je on živio, naučnici još nisu znali da modeliraju rad mozga. Kako je dosadno s tobom, Petrov. Sada ću se izgubiti.

— Otrčaćeš? Skrenućeš sa staze u šumu?

— Ne. Prosto ću nestati. Dosadio si mi. Probaj ove naočare. Možda će učiniti da bolje primećuješ.

Izvadila je iz torbice koja joj je visila o boku nekakvu poluprovodnu stvar, koja je stvarno nečim ličila na naočare, i natakla mi je na nos. Nasmejala se i nestala.

Čuo sam smeh. Neko se smejao pored mene. Ali taj ko se smejao nije imao materijalni oblik — ni lica, ni stasa.

Na kraju, zasativši se smeha, ona reče:

— To mi je dao stariji brat. Dopa-da li ti se? Ali kako si rasejan! Pa što stojiš? Hvataj me!

Pojurio sam, ali sam uhvatio prazninu. Nevidljiva Tanja bila je pored mene. Onda sam skinuo naočare i iz praznine iskrсну njeno lice, nasmejana usta.

5

Šumski Eho postao je prošlost. Završio sam školu, položio težak ispit i stupio na rad i učenje u Institut za vreme, u odeljenje matematičke lingvistike. Kasnije sam prešao u drugu laboratoriju kod čuvenog kibernetičara Jevgenija Sirotkina, gde sam se suočio sa daleko složenijim problemima.

Institut za vreme bio je jedan od najstarijih naučnoistraživačkih centara Zemlje, sagrađen još na kraju dvadesetog veka. Tada su ne samo fiziolozi nego i naučnici mnogih drugih specijalnosti počeli da izučavaju ljudsko pamćenje u svim aspektima. Do kraja dvadesetog veka pamćenju nisu pridavali pažnju koju je zasluživalo i ono je bilo relativno slabo izučeno. Pojačano teorijsko interesovanje za probleme pamćenja izraslo je u vezi sa razvojem kibernetike, a takođe i sa izučava-

njem zadivljujućih svojstava nukleinskih kiselina, čuvara i prenosilaca naslednih informacija za hemijske procese koji se odigravaju u organizmu. Naučnici su shvatili grandiozni značaj svih vidova informacija i pamćenja u evolucionom procesu, u nastajanju čoveka i razvitku ljudskog mišljenja.

Naučnike je u njihovim teorijskim istraživanjima i eksperimentisanjima stimulisala jedna važna okolnost. Osvajanje kosmosa, naročito van predela Sunčevog sistema, zahtevalo je neobično moćnu informisanost i sve vidove pamćenja. Kao pomoć istraživačima onih oblasti svemira u kojima je fizičko-hemijska sredina bila opasna čak i za život, bili su potrebni novi načini osvajanja nepoznatog. Takvo sredstvo moglo je biti veštački stvoreno biće, koje bi raspolagalo ne samo gigantskim pamćenjem, nego i emocionalnim primanjem stvarnosti da bi čovečanstvu i nauci predalo punu informaciju o onom delu kosmosa u kome nije mogao boraviti čovek. Na taj način čovečanstvo bi moglo poslati umesto svojih živih predstavnika »razum« i »osećanja« smeštene u aparate novog tipa — veštačko psihičko polje.

Nauporedivo skromnije zadatke imala je laboratorija matematičke lingvistike, u kojoj sam ja počeo da radim. Šef odeljenja mašinskog prevodenja lingvist Rin poklanjao mi je mnogo pažnje upoznavajući me sa naukom o jeziku i kibernetičkom tehnikom. Znajući mnoštvo drevnih i zaboravljenih jezika, on je, međutim, veoma voleo savremenost i pratio je sve novo i interesantno što se pojavljivalo u životu društva, u nauci, tehnici i umetnosti.

Rukovodilac laboratorije Rin vo-

leo je da ponavlja reči istaknutog lingviste Vilhelma Humbolta:

— Čovek se okružuje svetom zvukova zato da bi primio i preradio u sebi svet predmeta. Svaki narod omeđen je krugom svoga jezika.

Od svih mašina u laboratoriji najviše sam voleo fonetske mašine. Ali jednom, uveče, ušavši u salu za fonetiku, zastao sam zahvaćen snažnim osećanjem. Začuo sam čudne i neobične zvuke nezemaljskog jezika. Oni su nailazili i udaljavali se stvarajući čudesan zapisani zvuk nepoznatih fonetskih formi. Mašine su reprodukovale zvuke približavajući me nečemu nepoznatom, što sam strasno želeo da saznam, da saznam što pre. Činilo se da se sama Uaza obraća meni uz pomoć ovih mašina, ali ja nisam u stanju da je razumem.

Začuse se koraci. Okrenuh se. Ušao je lingvist Rin sa umornim i zabrinutim licem.

— Na našu nesreću — reče on — uaska poruka sadrži isuviše malo reči. O, kada bi ona bila onako podrobna kao »Ilijada« ili »Rat i mir«! Tada našim mašinskim logičarima i semantičarima ne bi bilo teško da utvrde i uporede gramatičke oblike.

Tih dana ja sam mnogo mislio o jeziku u kome nije bilo znakova za obeležavanje neživih predmeta. Pokušavao sam da zamislim svet u kome je sve živelo, disalo, čak i stene, kao u drevnoj bajci ili u velikim Homerovim epovima.

Moj otac je ostario, pogurio se. Naprezao je sve svoje duhovne i fizičke sile u dvoboju sa zagonetkom koja je vukla za nos njega i sve njegove pomoćnike koji su programirali rad veštačkog analitičara, matematičara i lingviste.

Logičari, filozofi i nestrpljivi novinari već su počeli da izražavaju

sumnje, aludirajući na to da Institut za vreme ide pogrešnim putem. »Svet bez predmeta« — tako su nazivali Uazu. I zamerali su ocu da njegove hipoteze i domišljanja protivreče zakonima prirode. Otac se pojavljivao sa strpljivim smeškom na omršavelom licu. Šta mu je preostajalo? Da čuti. Zasad da čuti i smeška se. On će još reći svoju reč, on i Veliki mozak. U uskom krugu svojih pomoćnika, učenika i prijatelja, saradnika Instituta za vreme, moj otac je izrekao hipotezu — još jednu posle prethodno izrečenih. On je rekao zamišljeno i tiho, kao da pita sam sebe i svoje istomišljenike:

— Zar ne možemo dopustiti da je civilizacija Uaze pretekla civilizaciju Zemlje za mnogo miliona godina? Možemo. A ako je to tačno, zašto ne bismo mogli dozvoliti sledeću mogućnost: izvanredan razvitak kibernetike omogućio je Uazanima da stvore drugu sredinu oko sebe, sredinu ispunjenu pamćenjem, intelektom, omogućio im je da oduhove skoro ceo svet koji ih okružuje. Da li je to moguće? Ja pitam ne samo sebe, nego i vas. . .

— Sumnjivo je. . . — odgovarali su očevi prijatelji i učenici. — U svakom slučaju, malo verovatno.

— Ali shvatite me — žestio se otac. — Ja lomim glavu nad tom zagonetkom. Izgovorio sam ovu pretpostavku da ne bih mislio da su se Uazani našalili i odlučili da nas nasamare, stvorivši specijalno za tu nameru jezik koji označava samo živi svet.

6

Brzo sam se navikao na Institut za vreme i na sva njegova čudesa. Ali možda bi bolje bilo da sa nekima od

njih uopšte nisam sklapao poznanstvo.

Jedno od najvećih čudesa bio je Kumbi, Julijan Kumbi, Kumbi Drugi.

Postojao je i Kumbi Prvi, o kome ću pričati kasnije, ali Kumbi Prvi je bio čovek, iako je imao zaista nadljudsko pamćenje.

Ko je bio Kumbi Drugi, tačnije, šta je bio? Ne navodeći njegovo ime, ja sam ga već uzgred spomenuo kada sam govorio o problemima čijim se izučavanjima bavila Sirotkinova laboratorija. Zbog Kumbija su Sirotkinu baš i prebacivali filozofi i novinari, tvrdeći da on, Sirotkin, ne ide pravim putem u pokušajima da stvori psihičko polje sposobno da zameni čovekov mozak prilikom osvajanja novootkrivenih planeta na kojima fizičko-hemijska sredina sprečava postojanje života.

Sam Sirotkin uopšte nije pridavao veliki značaj Kumbiju, ali je smatrao da će njegovo stvaranje pomoći daljem napredovanju. On nije generalna linija istraživanja polja »psi«, nego sporedna, ali zato ne manje potrebna. Kumbi Drugi imao je veštačke emocije, pamćenje, čak i fantaziju. To je bio pokušaj još nečuve-nog modeliranja ljudskog »ja« — eksperiment izuzetno značajan za dalji razvoj kibernetike.

Saradnik laboratorije Nikolaj Večin dugo mi je objašnjavao šta je to Kumbi. Ali ne mogu reći da su njegova objašnjenja bila strogo logična i jasna.

— O Kumbiju se ne može govoriti jasno i prosto. On je ceo sastavljen iz protivrečnosti. Ali njegovi tvorci su ga tako zamislili. Jer njega je inženjer Sirotkin stvorio u koautorstvu sa piscem Ueslijem Drugim. Precizna misao inženjera konstruktora i kapriciozna mašta Ueslija

Drugog, poznavaooca ljudskog karaktera. . . — On načini kratku pauzu i reče familijarno-šaljivim tonom: — Hoćeš da te povežem?

— Da me povežeš? S kim? — nisam razumeo. — I zašto?

— Zašto? To ćeš saznati kasnije. S kim? Pa s tim stalno spominjanim subjektom-objektom.

— Sa Kumbijem?

— Da.

— Poveži se s njim sam. . . Verovatno si se povezivao više puta!

— Dešavalo se.

— Pa kako je?

— Zanimljivo. Isto kao da pročitaš uzbudljiv avanturistički roman. Ali dok čitaš, neprestano znaš da se ti često opasni događaji nisu dešavali tebi. A ovde je, brate, nešto drugo. Sasvim drugo. Ovde se ne možeš odvojiti od njega. . .

— Od koga?

— Pa, na primer, od Kumbija. I njegove greške moraš ti ispaštati. Ne samo greške, nego i zadovoljstva. A to već nije tako loše.

— Ne razumem. Hoću li se pretvoriti u njega kao u drevnoj bajci?

— I tako je, i nije tako. Ali čemu raspitivanja? Pokušaj.

7

I došao je dan kada sam uspeo da saznam šta je to tuđe »ja«, da slijem svoju ličnost sa eksperimentalnom ličnošću Kumbija.

Kolja Večin me je ipak nagovorio.

— Odelo ne moraš svlačiti, ostavi ga na sebi — reče on smešeći se. — Ali svoje pamćenje, znači i svu svoju prošlost, daćeš meni na čuvanje. Ne brini se, sve će biti na bezbednom mestu. Pa nisi valjda jednom davao mantil i šešir u garderobu? Ovde ti je skoro isto tako, s tom razlikom što ovde ne daješ mantil i šešir, ne-

go samog sebe. U tvoju smrtnu kožu useliće se druga ličnost, sa drugom prošlošću. Počinješ da se brineš? Suvišno. Uveravam te da je ovo sitnica. Jer kada čitaš knjigu, takođe se spajaš sa ličnošću njenog autora ili junaka.

— Stavi tačku — odgovorio sam. — Spreman sam.

U magnovenju osetio sam se pripojenim tuđoj prošlosti. U meni su počela sećanja, ne moja sopstvena, nego tuđa, koja su me u istom trenutku ponela daleko van Instituta za vreme i moje sopstvene sudbine.

— Kumbi — reče mi devojački glas. — Dosadile su mi tvoje mušice i tvoje navike. Večno se nekuda žuriš. Kakva nemirna priroda! Zašto se sada žuriš na Veneru? Tamo je nenaseljeni svet, sredina koja nije prilagođena čoveku. Sve je to tvoja sujeta, želja da dokažeš da se ničega ne bojiš.

— Ništa ti ne znaš, Marija — odgovorio sam. — Ja se bojim samo jednog — sumnje. Prošle godine proveo sam s tobom cela dva meseca i nisam napisao ni retka. Ti si u mene uselila sumnje, ti i tvoji skeptični, podsmešljivi prijatelji; smatrali ste da je u meni mnogo energije a malo talenta, da su moje reportaže šematizovane i površne, da ne mogu o kosmosu da kažem ništa drugo osim banalnih fraza koje su već svima dosadile. I ako već nisam talentovan nego površan, zašto me onda voliš, Marija?

— Zar se voli za nešto? Voli se nizašta. Zato što si takav kakav si, ti i tvoj osmeh, ti i tvoje čelo, ti i tvoja večito raščupana kosa. . . Zato što si ovde, kraj mene. . .

— Ovde? A da li je to zadugo? Sada sam ovde, a za jedan dan biću već daleko van predela biosfere. Ja i moja kosa pretvorićemo se u seća-

nje. Razume se, za tebe. A ja sam ću veoma dobro osećati svoje prisustvo u sredini bez gravitacije, gde se nemaš na šta osloniti i gde ti misao govori da si, izgubivši težinu, znatan deo sebe ostavio na udobnoj Zemlji.

— Sebe? Zar nećeš misliti na mene?

— Da bih mislio na tebe potrebna mi je tačka oslonca, gravitacija, tvrdo tlo pod nogama. Ali kada visiš ne znajući gde je gore a gde dole, misliš na najobičnije stvari, na to kako bi bilo lepo malo stajati ili sedeti.

— Pa šta te onda vuče tamo?

— Profesija. Naklonosti. Ja sam reporter. Ja opisujem neobično. A da bih opisao, moram videti svojim očima.

Ali evo i Venere. Nije posebno ljubazna planeta. Vruće. Mračno. Zagušljivo. Ali ljudi su navikli. Rade. I vesele se kako ko ume.

Iako me mnogi smatraju skeptikom, ja veoma volim ljude. Stalno me nešto privlači njima, ma gde radili: na dnu Tihog okeana, među bezdušnim visoravnima Meseca, u beskrajnim vakuumima gde su građene nove kosmičke stanice, veštačka ostrva i minijturni kontinenti.

Ja veoma volim ljude i zato, možda, imam mnogo prijatelja i poznanika u celom Sunčevom sistemu.

Tako je i sada, taman sam se pojavio na Veneri, a već čujem:

— A! Kumbi? Zdravo!

Neki mladić, verovatno mesni stanosedilac, sijajući crnačkim zubima, udara me dlanom po ramenu.

— Zdravo — govorim nesigurno. Gde li sam ga video?

— Napisao si lepu reportažu. Momci su bili zadovoljni. Samo si pobrkao ime robota sa kojima sam

popravljao trasu. On se ne zove Dembi, nego Embi.

— Nadam se da se nije naljutio?

— Nikako. On nije uvredljiv. Hoćeš li dugo biti kod nas? Uostalom, ti ne možeš dugo. Čekaju te na mesecu, na Marsu i na još sto mesta.

Momak mi se obradovao. Moja reportaža mu se dopala. Ali nije tako sa svima. Upravnik hotela me juče upitao:

— Kumbi? Novinar? Sećam se, čitao sam. . . — I posle pauze: — Pišete isuviše naturalistički. Poezije je malo, i lepote. Poezija — poučnim tonom je ponavljao ovu reč.

Verovatno zato što u mojim reportažama nije bilo poezije — on mi je dao najdosadniju sobu sa pogledom na pustinju i sa izlapeлим starcem robotom koji mi je, umesto naručene šolje kafe, doneo tanjir živinskog gulaša.

— Naručio sam kafu — rekoh robotu — a ne živinski gulaš.

— Ne, naručili ste gulaš. Ja nisam čovek, nego mašina i nisam mogao pogrešiti.

— Ima i mašina koje su izlapele. Greše, još kako!

— Molim vas da budete korektni — reče robot. — Treba poštovati stvari.

— Izvinite. Nisam bio u pravu.

Robot ode i uskoro se vrati. Ali umesto kafe doneo mi je čaj. Nešto se pokvarilo u njegovom mehanizmu. Nekakav zavrtnanj. Popiću čaj umesto kafe i sesti da pišem reportažu.

Pisanje mi nije išlo od ruke. Ali sam sebe prinudio da radim. Na Veneri su svi mnogo radili.

Nabacivši dve stranice (opis pejzaža na Veneri), zbog nečeg se setih hotelskog robota. Odjednom mi ga postade žao, kao da nije bio stvar, nego stari, umorni i bolesni čovek.

Bog zna zašto su ovim robotima davali ljudski izgled! Konstruktoru i kibernetičaru pomagali su slikari ili vajari i ovi su se trudili iz sve snage. Ali zašto su ovom mehanizmu dali tužan izraz lica?

Celog sledećeg dana jurio sam po Veneri kao lud tražeći zanimljiv materijal za list. Raspoloženje mi se menjalo: čas mi se svaka sitnica činila značajnom, čas su mi se sitničama činili značajni događaji. Imao sam mnogo poznanika. I na Zemlji, pa i na ovako neugodnoj planeti kakva je bila Venera. Ali zemaljske poznanike sam nekako lakše držao u pamćenju. Ne znam zašto. Trebalo bi pitati fiziologe zašto pamćenje na Zemlji radi bolje.

— A, Kumbi, pozdrav! — vikao je neki čovek sa obradovanim licem.

Još ne deleći njegovu radost, ali trudeći se da prikrijem zbunjenost pokušao sam da se setim gde i kada sam video ovog čoveka.

— Kako? Zaboravio si me, Kumbi?

— A gde smo se sreli?

— Gde? Na dnu Atlantskog okeana kada smo otkopavali Atlantidu.

— Sada se sećam. Ti si arheolog?

— Ne, geolog.

— A šta radiš sada ovde? Na ovoj negostoljubivoj planeti? Ovde nema potonulih civilizacija.

— Ali ima korisnih ruda. Hoćeš me posetiti? Zapiši adresu: Astronomska ulica 108.

8

Opet nemam o šta da se oduprem. Bezgravitaciona sredina.

U ovakvim trenucima na pamet padaju put, poljana u šumi, planine, pod u sobi — sve na čemu se može stajati. Da, stajati. Zašto ljudi to ne umeju da cene?

Glas komandanta letilice ponovio je:

— Pažnja! Rupa od udara meteorita. Pažnja!

Srce bije kao da je meteorit napravio rupu ne samo na telu broda, nego i na mom sopstvenom. Istina, u letilici postoje komore obezbeđenja i roboti inženjeri koji umeju brzo da obave popravke. Pa ipak osećam naročitu želju da se oduprem o nešto tvrdo, postojeće, umirujuće, a ne da visim kao što visim.

Astronavigator i njegovi pomoćnici imaju gravitacioni pojas. Za putnike ih još nisu uveli u upotrebu. Taj pojas košta više nego letilica sa svim njenim instrumentima, on je tek nešto jeftiniji od srednje kosmičke stanice. Pojas omogućuje čoveku da pod nogama oseća pod i razlikuje gore i dole. Sada se astronautovi pomoćnici vrte oko zakivanja, pokušavaju da spasu letilicu. A ja nisam u stanju čak ni da im pomognem. Pod nogama nemam oslonac.

»Ne treba se bojati. Ne treba se bojati« — šapućem sebi zaboravivši da mi je pred ustima aparat koji moje reči nosi u odeljenje astronauta.

Marija me je prekorevala da nemam fantazije, da sam previše prizemljen iako sam obleteo sva kosmička prostranstva koja je čovek osvojio. Sada je možda i bolje što nemam previše fantazije. Ako ne poprave rupu, fantazija neće pomoći. Oko nas je beskraj, bezdan, provalija, nezamislivo ogromno ništa. Sutra će Marija saznati za moju smrt. Marija i svet, Marija i ceo Sunčev sistem. Saznaće svi bez izuzetka. Ali bezdan, provalija, beskonačnost, ne mare za to.

Ruke počinju da drhću. Smrzavam se. Padam u vatru. Zašto nisam

za sebe zatražio gravitacioni pojas? Kako bi sad bilo dobro malo postojati, čak deset minuta.

Gledam u zid koji me odvaja od bezdana. On je načinjen od superotpornih materijala.

Astronavigatori i roboti, sigurno, ne gube vreme. Ali ja još ništa neznam. Komandant broda ćuti. On je isuviše zauzet da bi gubio dragoceno vreme uvodeći jedinog putnika u ono što on, verovatno, trenutno hoće da ostavi kao tajnu.

Da, ja sam jedini putnik, ne računajući bele miševе koji lebde u praznom prostoru zajedno sa svojim kavezom. Miševi ne znaju za rupu na brodu. Ali, oni treba da osete nesreću. Oni za to imaju instinkt.

Gledam u kavez. Miševi su vidno uznemireni. Njihov osetljivi instinkt već je dobio informaciju.

Komandant broda i dalje ćuti. Ali ja ne ćutim. Ponavljam u sebi:

— Bezdan neće dobiti žrtve... neće dobiti.

Ponavljam ove reči kao da želim da uvraćam, omađijam stvarnost.

Gledam u miševе. Oni izgledaju kao da u njima nešto radi. To radi probuđeni instinkt koji pokušava da uspostavi kontakt sa pretećom opasnošću, da utvrdi razmere opasnosti.

Mnogo puta sam slušao reči: pacovi beže sa broda koji tone. Čitao sam i slušao da oni beže dok još nema nikakvih znakova katastrofe. Očevидno je da životinje imaju drugo osećanje vremena nego ljudi, za njih se u trenutku kritičnom po život budućnost javlja u većoj meri kao sadašnjost, nego kod nas — ljudi.

Pokušavam da uđem u ovaj problem, da ne bih mislio o tome zašto komandant broda ćuti.

Tišina. Može se pomisliti da je po-

sada broda zaboravila na mene i na ove miševе i napustila brod. Ali u kosmosu je to nemoguće. Ne može se napustiti ostrvce biosfere okruženo sa svih strana beskonačnim vakuumom, beskonačnim ništa.

Tišina. Naročita tišina, kao da se vreme zaustavilo. Čekam. A šta mi drugo preostaje? Čekam. I miševi čekaju. Ali oni ne čekaju pasivno. Oni su napeti. Oni pokušavaju da srede veze sa onim što su nekada nazivali sudbinom. Oni pokušavaju da dobiju informaciju, da saznaju ima li još kakve nade.

I odjednom odjekuje ljudski glas, glas komandanta broda:

— Putniče, kako ste?

— To zavisi — odgovaram — od toga kako ste vi.

Moj odgovor krije u sebi pitanje, i to kakvo pitanje! Na svetu nema pitanja važnijeg od ovog. Ja pitam ne sudbinu kao miševi, nego pravog, živog čoveka, komandanta broda. Ali on ćuti, ne odgovara.

Ja takođe ćutim i čekam. Strpljivo čekam. Ali odgovora nema.

Onda šaljem svoje pitanje onamo, u prostoriju astronavigatora:

— Kako ste?

Odgovora nema. Na brodu svi ćute.

— Kako ste?

Nema odgovora.

— Kako ste? Kako ste? — vičem.

— Kako ste?

Odgovora nema.

9

Otvorio sam oči. Ovoga puta to sam ja, a ne Julijan Kumbi. Oko mene bile su zemaljske stvari i poznati zidovi laboratorije.

— Gde sam? — upitam tiho.

— Tamo gde si i bio. U Institutu za vreme.

Glas Kolje Večina je razgovetno glasan i podsmešljiv.

— Ko sam ja?

Pitanje zvuči glupo. Užasno glupo. Ali reči su već izletele i ne mogu se vratiti.

Glas Kolje Večina postaje još vedriji i podsmešljiviji.

— Ko si? Pa to ti najbolje znaš. Po mom mišljenju, ti si Mikelandelo. Mikelandelo Petrov.

— Ali gde je kosmički brod? Gde su astronavigatori? Gde su, konačno, jadni miševi?

— Kosmonaut je ostao tamo... I navigatori takođe... A miševi? Pogledaj, oni su ovde.

Pogledao sam: stvarno, među zemaljskim stvarima stajao je kavez sa miševima za ogleda.

— Pa — upita me Kolja Večin — kako ti se dopalo tuđe »ja«? Ne moraš mi odmah odgovoriti. Odmah nećeš ni doći sebi. Savetujem ti: sećaj se. Ne Kumbijeve prošlosti, nego svoje. Jer tvoja ličnost, zajedno sa tvojim pamćenjem, čuvana je kao mantil i šešir predati u garderobu dok si ti odsustvovao. A gde si ti bio? U kosmičkom brodu koji je zadesila nesreća.

— A šta je sa Kumbijem i astronavigatorima?

— Ne boj se. Sve je u redu. Previše si počeo da se uživljavaš. Morao sam da se umešam i prekinem operaciju... Ali podigni glavu. Je li moguće da je osedela?

Večin mi pride bliže.

— Da, ti si osedeo, Mika. Ispalo je da si preterano osetljiv. Šta sada da radimo? Izučavanje tuđeg »ja« nalazi se u eksperimentalnoj fazi i kontakt sa Kumbijem zabranjen je svima osim onih koji rade sa Sirotkinom. Udesiće me tvoj otac.

Dok smo se dogovarali kako da

izvedemo stvar, u laboratoriju uđeše otac i Sirotkin.

Sedu kosu pokrio sam natakavši na glavu Koljinu beretku i otišao ustranu. Ali ni otac ni Sirotkin nisu na mene i Kolju obratili ni najmanju pažnju. Oni su obojica bili zbog nečeg zabrinuti. Zbog čega? To smo doznali prisluškujući njihov razgovor.

— Veliki mozak je — reče otac — moćno logičan; maksimalno jasan. Taj elektronski Hegel svojim moćnim razumom, kako mi se činilo još nedavno, može da obuhvati univerzum, beskonačnost.

— Beskonačnost da — odgovori Sirotkin — ali neponovljivu konkretnost — ne.

— U pravu ste. Malo je sama logika da bi se odgonetnula duša Uazana. Potrebna je i fantazija. A Veliki mozak ne voli da fantazira. On je isuviše trezven i logičan. Vaša saradnja sa piscem Ueslijem, sa kojim ste zajedno stvorili Kumbija, nova je pojava u savremenoj tehnici. Vi ste načinili smeli korak i stvorili »ličnost«, »karakter«, ali ne na hartiji nego u trodimenzionalnom prostoru.

— U trodimenzionalnom? — prekide Sirotkin oca. — Niste se izrazili sasvim precizno. Ne u trodimenzionalnom prostoru, nego pre u sažetom, kondenzovanom u spresovanom vremenu.

— I to je tačno — saglasi se otac. — Sada nekoliko reči o vašoj novoj ideji o kojoj ste mi pričali juče. Da bi se odgonetnuo tajanstveni unutrašnji svet Uazana, njihovo racionalno i emotivno mišljenje, njihovo čudno viđenje sveta, vi predlažete da se stvori model polazeći od principa koji ćemo, govoreći uslovno, nazvati principom Kumbi. Ali kako da se modelira pojava čija nam je suština

gotovo nepoznata? To je najranjivije mesto vaše ideje. No ipak sam spreman da vas podržim. Računam na vaš veliki talenat, na vaše tehničko čulo i, konačno, na moć fantazije, koja je sposobna da mnogo nasluti.

— Puno vam hvala — tronuto i šaljivo odgovori Sirotkin.

— A ipak — nastavljao je otac — hoću lično da proverim sposobnost vašeg Kumbija. Povežite me, molim vas, sa tom personom.

Uplašio sam se za oca setivši se svojih napregnutih i tragičnih minuta na brodu zahvaćenom katastrofom. A šta ako ne izdrži njegovo srce? Otac je star.

Strah je bio toliko jak da sam poleteo prema ocu vičući:

— Oče, to je opasno! Ne smeš! Nemoj!

— A otkud ti znaš da je opasno? Odlazi odavde! Ovde ne smeju boraviti strana lica.

— Ja nisam strano lice. Ja sam saradnik Istituta za vreme.

— U ovoj laboratoriji si stranac!

10

Kolja Večin i ja stajali smo u hodniku i čekali završetak eksperimenta kojem se podvrgao moj otac.

Brinuo sam se za njega. On je bio star, iako se i sam pojam starosti njemu činio ostatkom epohe naivnog antropocentrizma. Tokom godina i zdravlje mu se pogoršalo. I, ko zna, možda on sada, spojivši se sa Kumbijem, sedi u kosmičkom brodu koji propada i čeka odgovor koji sam čekao i ja, ali ga nisam dočekao zbog toga što je Kolja požurio da prekine eksperiment.

— Da li je u Kumbijevom životu bilo mnogo tragičnih epizoda? — upitao sam Kolju.

— Da, prilično. Pisac Uesli Drugi, sa kojim je Sirotkin konstruisao aparat, smatra, kako su to smatrali i stari Grci, da je tragedija vrhunac umetnosti. Ali sudeći po tvojoj kosi, on se potrudio preko mere.

— Sada mi nije do šale, Kolja. Otac ima bolesno srce.

— Ali on nije tako osetljiv kao ti. On nije navikao da se štedi. Tvoj otac to čini za nauku. On hoće da se na svom sopstvenom iskustvu uveri u mogućnost modeliranja ličnosti koja će zamenjivati ličnost kosmonauta ili istraživača kosmosa. Osim toga, čuo si, on traži put za saznanje »ja« Uazana, uaske ličnosti, uaskog viđenja sveta.

— Eh, dok mi ovde pričamo, moj otac...

— Pogledaj, on ide.

Brzo sam se okrenuo. Hodnikom je išao moj otac sa Sirotkinom. Činilo mi se da se podmladio. Oči su mu svetlele. Bio je nasmejan. Do mene su doprle njegove reči:

— Odličan aparat, Jevgenije. Doživio sam veliko zadovoljstvo izvršivši ovo putovanje.

Nedelju dana kasnije, po dozvoli svoga strogog oca, prešao sam iz laboratorije za mašinsko prevođenje u laboratoriju Jevgenija Sirotkina. Sada sam mogao u svako doba da se povežem sa Kumbijem, ali nisam to činio: nisam se usuđivao da ponovim riskantni ogled.

11

Dva dana već nalazim se u Šumskom Ehu, ovde gde je proteklo moje detinjstvo.

Otišao sam u šumu da obidem voljena mesta. Ali nisam išao samo zbog toga. Krivudajući između borova, jela, ariša i sibirskih kedrova,

staza me je vodila prema poljani po kojoj je obično šetala Tanja. Nisam je video otkad sam završio skolu i napustio Šumski Eho. Istina, posle toga sam je video mnogo puta vadeći iz džepa ploču iz koje je iskrsavao njen lik. Na mom dlanu i u mojoj svesti pojavljivalo se njeno nasmejanost, živo i treperavo, trenutačno kao sekunda. Svaki put kad sam vadio ploču, osećao sam da sve promiče i juri kraj mene i da se Tanjin lik igra sa mnom žmurke, kao što je volela da čini Tanja.

Išao sam po stazi i kada sam došao do poljane, viknuo sam:

— Tanja-a!

Odgovorio mi je eho.

Trenutak kasnije više sam osetio nego čuo nečije korake:

— To si ti, Buonaroti?

Tanjin vedar glas a zatim i njeno nasmejanost — ovog puta ne na treperavoj ploči, nego u stvarnosti.

Stajala je na samo dva koraka od mene.

— Izmenio si se, Mikelandelo. A ja?

Pogledao sam u njeno lice i figuru tražeći promene, Ali ona je bila ista, kao da je od našeg poslednjeg susreta prošao samo jedan dan a ne dve godine.

— Ne, ostala si ista kao i pre. Čak je i haljina na tebi ista. Ti živiš kao gorska vila među ovim drvećem.

— Da, ja sam šumareva kći. Rodila sam se ovde, u ovoj šumi. Pre nego što se nastanio ovde, moj otac je proživio nekoliko godina na Marsu. Snivao je zemaljske šume, borove i jeline grane. Tugovao je za Zemljom, ali iznad svega za njenim šumama. I kada se vratio na Zemlju, nastanio se ovde zajedno sa mojom majkom, koja se rodila na kosmičkom brodu i odrasla na jednoj od velikih stanica u Sunčevom siste-

mu. Svi su je ovde zvali Marsovkom. Ona nije volela šume, ali je živela ovde zbog oca. A onda je umrla tugujući za Marsom.

— A ti? — upitao sam.

— Ja? Ja ličim i na oca i na majku. Volim šume, ali tugujem za njima, na kome nikada nisam bio?

— Na Marsu? Nisam.

— A na Veneri?

Zbunio sam se i odgovorio neverljivo i ne odmah:

— Na Veneri kao da sam bio.

— Kao da si... Kako si to rekao?

— Ona počne da se smeje. — Da li se to tebi čini?

— I bio sam i nisam bio.

Kad sam rekao ovu glupu frazu, imao sam na umu Kumbija ili, tačnije, ono stanje u kome sam se nalazio.

— Pa onda, jesi li bio ili nisi?

— Nisam bio — rekoh srdito. — Zbunio sam se.

Ona se nasmejala.

— A sećaš li se Alike i njegovih stihova? — upitala me je. — On više nije u školi. Kod nas je. Našla sam ga i donela jer ga je direktor izbacio iz škole. Moj otac se jako začudio kada je on počeo da govori stihove.

Ona malo učuta pa upita:

— Jesi li došao na duže vreme?

— Na dva-tri dana.

— A zašto?

— Da se vidim s tobom. Sve vreme na tebe mislim. Ali Institut je daleko od tvojih šuma. Tek sam sada uspeo da se iščupam i dojurim ovamo.

— Znači, ipak si me se sećao?

— Sećao? To nije prava reč. Sve vreme sam mislio na tebe. A kada sam ostajao sam, vadio sam iz džepa tvoj lik. A ti još pitaš da li sam se sećao.

— Mislim da se nisi sećao ti, nego

veštačka naprava za sećanje. Brat mi je pričao da u vašem institutu naučnici rade na tome da prirodno pamćenje zamene mašinskim. Je li to istina?

— Istina je. Kroz nekoliko godina oni će to uraditi.

— I, znači, kroz nekoliko godina ovih šuma i mene nećeš se sećati?

— Nego ko?

— Mašina kojoj ćeš to poveriti.

— To mašini nikada neću poveriti. Nikada!

Gledao sam u Tanju i upijao svaki trenutak kao da sam hteo da zadržim vreme. Ali došao je trenutak kada je morala da ode ocu.

12

Laboratoriju za probleme pamćenja vodi Marina Verbova. Ona je veoma lepa mlada žena, nalik na grčku boginju. Ali ona nema kad da misli na svoju lepotu. Oblači se jednostavno i ponaša skromno, zaboravljajući na sve osim na svoj posao.

Marina je konstruisala mnoštvo zapaženih mašina i polumašina-poluorganizama. Podsmehljivi ljudi govore da je Marina stvorila i samu sebe iz početka istesavši od mermera figuru boginje, a zatim je ispunivši informacijama svih vrsta na ćelijskom i molekularnom nivou.

Laboratorija koju vodi Marina nalazi se pored naše, u istoj zgradi. Ali svaki put kada ulazim u nju, osećam se malo zbunjenim. Zašto? Ne znam ni sam. Možda zato što Marina Verbova liči na oživelu i nečim razgnevljenu statuu.

Zbunjen sam i sada, premda me Verbova i ne primećuje. Ona razgovara sa meni nepoznatim starcem, odevenim u već odavno demodirano odelo, koji se smeška staromodnim osmehom.

Ja nenamerno slušam njihov razgovor i u nedoumici sam. Čak i u ovom svetu čudesa i paradoksa starčić izgleda pre kao odlomak sna nego kao stvarnost. Čude me Marina pitanja, a još više starčevi odgovori.

Marina (obraćajući se starcu sa strogim izgledom ispitivača):

— Kakav je dan bio 10. jula 2018. godine?

Starac:

— Četvrtak. Bilo je loše vreme. Grmelo je. Lila je kiša. Nevreme me je uhvatilo u čamcu dok sam pecao ribu. Počeo sam da veslam prema obali... Ali dok nisam stigao, pokušao sam do kože.

Marina (i dalje strogo):

— Kako je bilo 23. januara 2012. godine?

Starac (bez ikakvog zastoja):

— Subota. Ujutru je bilo oblačno, ali oko podne se prolepšalo. Zemlja je bila pokrivena snegom. Moju tetku, teta-Jelenu, bolela je glava. Susjedov mališan Voloda hvalio se: otac mu je kupio nove klizaljke.

Marina:

— 15. oktobra 2015. godine?

— Starac:

— Utorak. Bilo je lepo vreme. Bio sam u poseti kod starijeg brata u Sen Kluu. Uoči toga dana igrao sam mice. Jednu partiju sam izgubio. Probudivši se usred noći dugo nisam mogao da zaspim i prevrtao sam se s jedne na drugu stranu.

Marina:

— Šta ste radili 17. avgusta 2023. godine?

Starac:

— Skoro ceo dan proveo sam pripremajući se za ispit. Uveče sam otišao u posetu stricu, gde se sakupilo mnogo poznatih i nepoznatih ljudi. U toku noći spavao sam loše, okrećao se, bio sam previše uzbuđen od

popijenog vina i razgovora stričevih gostiju.

Marina:

— A 14. aprila 2018?

Starac (zbunjeno):

— Celog dana jeo sam sladoled. Samo sladoled.

Marina (opet strogo):

— Zašto?

Starac:

— Toga dana izvadili su mi krajnike.

Marina (nepoverljivo i hladno):

— Da niste pogrešili? Krajnike su vadili u prošlom veku.

Starac (uvređeno):

— Vi ste, čini mi se, juče imali prilike da proverite preciznost moga pamćenja. Ono se pokazalo tačnijim od kalendara. U kalendaru su bile otkrivene štamparske greške. A moje pamćenje je besprekorno. Izvadili su mi krajnike na stari način. I nikada nisam zažalio zbog toga.

Kada je starac otišao, upitao sam Marinu Verbovu:

— Je li on pravi?

— Na šta to mislite?

— Da li ga je rodila mati, ili je stvoren u laboratoriji?

— Običan čovek — odgovori Marina Verbova. — Razume se, običan u svemu ostalom osim pamćenja. Tu je fenomen. Istina, nije prvi koji je poznat nauci. U prethodnom, devetnaestom veku, živeo je isti ovakav fenomen. Neki Mak Kartni iz Pensilvanije. Mak Kartni je mogao da ispriča ceo svoj život, dan po dan. Moj starac mu ne ustupa. On može da se seti ne samo svakog dana u svome životu, nego skoro svakog sata. Cela njegova prošlost čuva se u njemu kao u dobroj arhivi.

— A kako se zove?

— Kumbi. Julijan-Matvej Kumbi.

— Nemoguće!

— Zašto?

— Zato što je Kumbi... Tako se zove veštačka, eksperimentalna stvar u laboratoriji Jevgenija Sirotkina.

— Zbog toga sam se posvadala sa Sirotkinom. On je netaktilno svom modelu dao ime moga starca. Bezobrazluk, zar ne? Moj starac je živ, prepun žive prošlosti, a Sirotkinov Kumbi je biofiziomašina.

Zatražio sam od Marine Verbove dozvolu da prisustvujem njenim razgovorima sa ovim starcem fenomenalnog pamćenja.

— Zbog čega? — upitala me.

Nisam umeo da joj odgovorim. Ona je zato, verovatno, pomislila da me njemu privlači radoznalost. Ali nije bilo tako. Nije me prosta znatiželja privlačila da zavirim u tuđe »ja«, ovoga puta ne veštačkog »ja«, nego »ja« živog, neponovljivo konkretnog, sa staromodnim smeškom.

Činilo se da se starac (ni u mislima čak nisam mogao da ga nazovem Kumbijem) igrao vremenom, demonstrirajući neobičnu moć svoga pamćenja, svoju neobičnu sposobnost da sakrije i sačuva u svoj životnosti sve ono što drugi gube zauvek. Činilo se, takođe, da je on bio gospodar svoga života i da je po svojoj želji mogao da povрати skoro svaki prohujali trenutak.

13

Jednom sam upitao Marinu Verbovu zašto je toliko zanima starac Kumbi, taj fenomen i čudak.

Na moje pitanje Marina je odgovorila iscrpno i jasno:

— Kao što znate, Mikelandelo, ja izučavam ljudsko pamćenje. Pamćenje je, osim svega drugog — istorija ličnosti. Oduzmite čoveku pamćenje i on će se iz ličnosti pretvoriti u mašinu, u mehanizam. Ali to je jednos-

tavno. Predimo na složenije probleme. Prvo što sam upitala sebe i prirodu jeste: zašto ljudski mozak čuva neizmerno više fakata, »zapisanih« nukleinskim kiselinama, nego što ih može iskoristiti mehanizam pamćenja u toku ljudskog života? Ova rezerva kao da govori o tome da su čovekove potencijalne mogućnosti predviđene za znato duži vremenski period nego što je ljudski život. Ja sam se takođe upitala i da li se može iskoristiti ova rezerva, ovaj rezervoar, ovo spremište fakata i događaja koji propadaju bez koristi. Čovek se menja: nekad je on bio domaćin male planete, sad postaje domaćin kosmosa. On bi hteo da pamti znatno više nego što je pamtio u prošlom veku. Kako uticati na mozak da bi sve bogatstvo pamćenja moglo da služi čoveku i da li je to potrebno?

— Zašto da li je potrebno? — upitao sam.

— Zato što sam došla do zaključka da se Kumbijevo bogatstvo za njega samog pretvara u nesreću. U njemu nema saglasnosti u radu dvaju signalnih sistema koje je još u prošlom veku otkrio Pavlov. Činjenice kojih se seća Kumbi žive odvojeno od njegovog emotivnog i intelektualnog života. Tada sam otkrila da nisam u pravu ja koja se trudim da otkrijem skladište, nego priroda, koja krije od čoveka njegova sopstvena bogatstva.

Teško je bilo poreći da je Marina Verbova u pravu. Kumbi se sećao mirno, potpuno bez strasti, kao da je svaki fakt bio numerisan i registrovan. Otkrivajući fakte u pamćenju on nije obnavljao i osvežavao osećanja vezana za doživljaje.

Kumbi, u stvari, nije imao mnogo godina, ali je mislio i osećao kao da

je u naš vek došao iz veoma daleke prošlosti.

14

Vreme! Moj otac je pričao o njemu dok sam ja još bio dete, pa sam radoznalo posmatrao kako se pokreću sekundne i minutne kazaljke na satu koji sam dobio za rođendan. Otac mi je pričao o drevnim ljudima koji su vreme merili pomoću sunčanih, peščanih, vatrenih i vodenih časovnika. On je pričao i o savremenim metodima hvatanja vremena koje večito juri, i o aparatima koji daju mogućnost da se primeti pokretanje kontinenata i izmeri neravnomernost u obrtanju Zemlje — neki hiljaditi delovi sekunde u toku stoleća.

Pričao je o molekularnim časovnicima i o časovnicima atomskim, kojima vreme mere kosmonauti.

Tada je reč bila o vremenu van nas, ljudi, i o fizičko-matematičkom vremenu, nezavisnom od naših osećanja. Ali ubrzo sam od oca i profesora u školi saznao i za drugo vreme — za vreme živo, subjektivno, odraženo saznanjem, o vremenu neodvojivom od ljudskih osećanja, o onom vremenu koje čuva ljudsko pamćenje.

15

U grandioznoj laboratoriji Marine Verbove pamćenje se izučavalo iz svih uglova. Pre deset godina Verbova je, tada još mlada naučna saradnica, načinila jedno od najvećih otkrića veka. Ona je pronikla u biohemijsku i biofizičku suštinu ljudskog pamćenja, otkrila hemijsku tajnu informacija i tajnu njihovog čuvanja, »šifru« ili »kod« evolu-

cijom ugrađene u molekule kiseline, koje mogu da zaustave trenutak i sačuvaju ono što je dinamično i stremlje da iščezne i nestane.

Tih dana, kada su za veliko otkriće znali samo saradnici Instituta za vreme, u laboratoriju su doneli leš nepoznatog čoveka, koji su na obalu izbacili morskog talasa. Niko nije znao ni njegovo ime, ni njegovu tako tragično prekinutu prošlost. Marina Verbova, naoružavši se onim što je nedavno saznala o suštini pamćenja, prinudila je mrtvi mozak da »progovori«.

Molekuli moždanih ćelija izdiktirali su joj sve što je u njima »zapisao« život ovog čoveka. Marina Verbova je uspela da sazna ne samo ime, godine, nacionalnost, mesto rođenja i profesiju umrlog, nego skoro celu njegovu biografiju, i to ne samo spoljašnju biografiju, poznatu njegovim rođacima i prijateljima, nego i unutrašnju biografiju, intimnu, onu koja se čuvala u ćelijama mozga. Sve što je Verbova saznala zapisano je uz pomoć specijalno konstruisanog aparata. Na taj način pronađen je metod čuvanja čovekovog unutrašnjeg sveta, njegove ličnosti, i kada su telo, nervi i osećanja nestali.

Model unutrašnjeg duhovnog sveta ovog čoveka, model psihičkog polja, čuvan je u jednoj od mnogobrojnih soba laboratorije za probleme pamćenja. Ključ je Verbova uvek nosila sa sobom i nikome nije dozvoljavala da opšti sa onim koji kao da je nastavljao da živi među nama istovremeno odsustvujući i gubeći se u beskonačnom. Čoveka nije bilo, ali je postojalo njegovo pamćenje. Radi efektnije iluzije Verbova je rekonstruisala i njegov glas, što, možda, nije trebalo činiti.

Novinari i popularizatori novih

naučnih ideja i otkrića u svoje vreme su mnogo pisali o ovom fenomenu, dok Verbova nije objavila članak u kome je opovrgla sva senzacionalistička preuveličavanja koja su se provukla u štampu, televiziju, radio i kvantne komunikacije.

Sa neobičnom jasnoćom i besprekornom logikom Marina Verbova je izložila suštinu stvari i odvojila istinu od svih drugih naslaga. U tom interesantnom i umnom članku ona je razvila materijalističku osnovu svog teorijskog i eksperimentalnog dela. Dala je oštroumni i iscrpni odgovor na pitanje šta je to pamćenje i kakvu ulogu igraju nukleinske kiseline u »čuvanju« prošlosti. Ispričala je svetu mnoge novosti o slabo izučenoj funkciji tih fenomenalnih kiselina.

Podrobno je ispričala i to kako je »zapisivala« projektovano pamćenje. To nije bio jednostavni elektronski zapis, nego veštački stvoren model, skoro najpreciznija rekonstrukcija rada mozga, preciznog i nepogrešivog rada nukleinskih kiselina.

Marina je zaboravila da spomene samo jedno: zašto je tako precizno rekonstruisala glas poginulog?

Kada sam je o tome upitao, ona se nasmejala i odgovorila mi pitanjem:

- Šta više volite: šemu ili život?
- Život — odgovorio sam.
- Ja takode.

16

Iako sam se sa ocem viđao često (živelimo zajedno), razgovarali smo retko. Zauzet tajanstvenom Ua-zom, sav, bez ostatka utonuo u svoje misli o njoj, on me, činilo se, nije ni primećivao.

Zato sam se veoma začudio kad

me je za doručkom odjednom veoma radoznalo pogledao i, smeškajući se, upitao:

— Pa kako tvoj Julijan-Matvej?

— Dobro je — odgovorio sam. — Peca ribu. Iznosi sećanja.

— A da li bar zapisuješ ono što govori?

— Ponekad zapisujem, ponekad i ne.

— Zapisuj, ne budi len. Jako te molim.

— Ali, on se najčešće seća koječega: ručkova, kiša i snegova. A to nije zanimljivo.

— Zato je zanimljiv on.

— Mislio sam da se za njega interesuje samo Marina u vezi sa zadatkom koji ona rešava.

— I ja se zanimam za toga starca.

— Nadam se da nije u vezi sa dešifrovanjem telegrama sa Uaza.

— Delimično je i s tim u vezi.

— Ne mogu da shvatim. Ne mislim da Uazani liče na toga čudnog starca.

— Ni ja to ne mislim.

— Onda objasni, molim te.

Otac pogleda u sat:

— Potrudiću se da zadovoljim tvoju radoznalost, iako se jako žurim. . . Hipotetični Uazani — za sada su oni još, na žalost, hipotetični — kako ja mislim, prestigli su nas u svome razvoju ako ne za milion godina, onda za mnoge i mnoge milenijume. Njihovo psihičko polje mora biti znatno moćnije nego naše. A pamćenje? Ono takođe mora biti drugačije, opsežnije. Ako su nas već prestigli, oni mora da žive u složenijem svetu. Ako mi moramo nositi u svom pamćenju sve što se desilo sa nama, počinjući od paleolita (ja imam u vidu istoriju, vreme), i pamtiti sve što se dešava na Zemlji i u predelima Sunčevog sistema, svet

koji su oni osvojili znatno je širi od našeg i u vremenu i u prostoru. . .

— Ali ne pamtimo samo mi — prekinuh oca — za nas »pamte« knjige, filmovi, aparati za pamćenje. . .

— Knjige, filmovi i elektronski aparati su samo produžetak našeg pamćenja. Mi znamo i pamtimo neizmerno više nego ljudi minulih godina. Ja sada nemam vremena da dalje razvijam ovu misao. Ona nije tako komplikovana. Primer Kumbija pokazuje da je njegovo pamćenje nekorisno, ono ne obogaćuje nego osiromašava. Nesaglasnost u radu dvaju signalnih sistema. Bolest, zaostalost, slaba razvijenost intelekta. Ali zamisli biće ne samo sa prijemčivim pamćenjem, nego i sa ogromnim intelektom.

U očevim očima pojavi se sjaj. On kao da je postao mladić:

— Često, veoma često zamišljam Uazanina, biće ogromnog intelekta i neobično prostranog pamćenja, pamćenja u kome to biće nosi ogromno bogatstvo. . . Koliko bih želeo da se sretnem s takvim bićem i razgovaram s njim! Mnogo bih dao za to da provedem zajedno s njim makar jedan sat.

— Da li je to moguće?

— Po teoriji verovatnoće, da — odgovori otac. — Ali to se neće skoro desiti. Ti za sada izučavaj pamćenje i češće posećuj starca.

Skoro svakog dana vidao sam se sa Julijanom-Matvejem. Starac se nastanio u institutskom gradiću, nedaleko od kuće u kojoj je živela Marina Verbova.

Proslo je pola godine otkako sam se upoznao sa Julijanom-Matvejem, pola godine otkako je sa mnom iz

dana u dan razgovarala njegova prošlost. Jednog dana Marina mi reče, neočekivano, bez ikakvog prethodnog pripremanja:

— Mikelandelo, hoćete li da uđete u onaj deo laboratorije od koga ključ čuvam ja?

— Hoću li? — odgovorih. — Svi bi to hteli. Ali, tamo, čini mi se, nije bio niko osim vas, Jevgenija Sirotkina i mog oca.

— Pa šta? Doći ćete tamo posle nas, ali pre drugih. Tude ljudsko »ja«, sa kojim ćete se upoznati, dostojno je uvažavanja.

— Julijan-Matvej je takođe čovek.

— Uslovno govoreći — da. Ali u njemu je pamćenje istislo sve ostalo i pretvorilo ga skoro u mehanizam zbog nesaglasnosti u radu signalnih sistema.

Dovela me je do vrata i izvadila ključ.

Skoro sam se izbezumio. Srce mi je tuklo uzbuđeno. Bio sam u stanju u kakvom se biva u snu.

Ušli smo u prostoriju u kojoj je bio samo jedan aparat. To je bilo »pamćenje« poginulog čoveka koje je »zapisala« Marina Verbova.

Ona je uključila aparat i pridružila me životu toga čoveka, koga nikada nisam video, ali sam ga zavoleo. Njega nije bilo među živima, ali njegova misao i osećanja bili su preda mnom.

Njegova priča bila je jedinstvena i prostodušna:

— Rodio sam se u kosmičkom brodu, ali sam saznao šta je to svet već na kosmičkoj stanici u okolini Venere, gde je počelo i trajalo moje detinjstvo. Mala stanica okružena pustoši, veštačka metalna planetica na kojoj nema ni reka, ni jezera, ni drveća, ni oblaka.

Prvi pravi oblak video sam na Zemlji kada sam konačno stigao na

nju. On je plovio po plavom nebu. Nad kosmičkom stanicom nije bilo neba. Ona je visila i vrtela se u vakumu, u pustoši. Da, konačno sam stajao na Zemlji.

Ovde sam čuo žubor prvog potoka, zvižduk i cvrkut prve ptice. Sve mi je izgledalo kao tek stvoreno, kao da je Zemlja sa svojim šumama i vodama tek nastala.

— Voloda — rekao mi je otac — ne smeš tako brzo skinuti masku. Ovde je zbog šume isuviše mnogo kiseonika. On će te opiti, moraš se postepeno privikavati.

Na Zemlju sam se navikao brzo. Stajao sam čvrsto uprevši nogama o nešto veliko, stabilno. Dodirnuo sam rukom drvo i kroz rapavu koru osetio unutarnju toplinu, život i drhtaj. Zagrlio sam drvo kao da je bio čovek. Disao sam. Nikada pre toga disanje mi nije pričinjavalo toliko zadovoljstvo. Zajedno sa kiseonikom udisao sam miris trava i šumskog cveća. Dugo sam posmatrao kako teče reka. Ona je žurila preko kamenja, laka, živa i providna. Sagao sam se i, zahvativši vodu dlanovima, počeo da pijem. Prvi put sam pio vodu iz dlanova. Nje je bilo beskrajno mnogo — vode žive i hladne.

— Voloda — rekao mi je otac — ne pij tako mnogo. Škodiće ti. Treba se postepeno navikavati. Na kosmičkoj stanici smo štedeli vodu.

— Ovde je ona tako dobra. Nikada nisam mislio da voda može biti tako lepa i ukusna. Ona teče, juri po kamenju ko zna kuda i odakle.

— Kazao si glupost. Zna se odakle ide i kuda ide. Pogledaj geografsku kartu i videćeš.

Pogledao sam kartu, ali mi to nije pričinilo nikakvo zadovoljstvo. Koli-ko sam puta gledao u kartu kontinenata i okeana Zemlje živeći dale-

ko od nje, na kosmičkoj stanici, i misleći da imam predstavu o njoj. Ne, Zemlja je ličila na mapu koliko i čovek na odelo.

Devojku o kojoj ću pričati sreo sam u velikom gradu u kome su živeli moji prijatelji. Imala je jednostavno i veoma mило ime — Zoja. Sa njom sam se sretao mnogo puta i mislio da se nikada nećemo rastati kao što se neću rastati od Zemlje. Prvi veliki rastanak došao je posle godinu dana. Zoja je otišla u kosmos. Proboravila je tamo dugo, a ja sam je čekao i dočekao. Opet je bila tu kraj mene i to je bilo čudesno. Mogao sam da pružim ruku i dodirnem je, a još nedavno među nama nalazilo se kosmičko prostranstvo sa svojom većitom hladnoćom, bliskom apsolutnoj nuli.

Ne sećam se o čemu smo razgovarali. Na njenom licu počeo sam s vremena na vreme da primećujem izraz nezadovoljstva i nestrpljenja. Njoj smo bili potrebni ja i ceo svet. Meni je u tim trenucima bila potrebna samo ona, ona jedina.

I jednom nije došla. Mislio sam da se razbolela. Drugog dana saznao sam da nije došla iz drugog razloga. To je bio razlog najmanje podložan razumu zato što pripada onim pojavama sa kojim veze ima ne toliko razum koliko srce. Otišla je drugome.

Nastupi tišina i Marina mi reče:
— Dosta je za danas.

Izašli smo. Ona je vrata zaključala.

18

Uzbudeno sam slušao nastavak Volodine priče:

— Vakuum! Isuviše rano saznao sam šta je to. I tek na bogatoj, dobroj, lepoj Zemlji zaboravio sam na

njega. Ali pošto me je Zoja ostavila, odlučio sam da napustim Zemlju. Po mojoj molbi uputili su me na Mars zajedno se geološkom ekspedicijom. Pomoćnik načelnika ekspedicije brinuo se blagovremeno o svemu. Poneo je ne samo sve neophodne namirnice nego i šum vodonjice, šuštanje brezinih šumarak, pevanje ptica. Poneo je šapat zaljubljenih, dečiji smeh, tutnjavu morskih talasa, razume se ne u prirodnom obliku nego »snimljeno« pomoću elektronsko — optičkih i akustičkih aparata.

Po ceo dan on se prepirao sa komandantom kosmičkog broda.

— A šta ti je to? — upitao ga je komandant gledajući u veliku balu.

— Ono čega nema na Marsu: kukurikanje petla i kreketanje žaba, kokodakanje kokošaka i zvuk mlaža mleka kada u ranu zoru muzu krave.

Kapetan se ljutio:

— Pretovarićeš mi mašinu.

Viseći i ploveći kroz bezgravitacionu sredinu pomoćnik se, zadovoljan, podsećao svega što je poneo sa Zemlje. On nam je nabrajao imena stvari, predmeta, pojava, svega što je letelo zajedno sa nama.

On je sav bio pun, nabijen zemaljskog veselog života, taj nemirni čovek koji je umeo da se vrati i tamo gde je odsustvo zemljine teže, činilo mi se, trebalo da ga podseti da može i da se smiri. Zvao se Sergej Lodočkin. Rodom je bio iz starog i veselog grada Odese. Znao je da pripoveda o mnoštvu zanimljivih događaja koje je takođe nosio na Mars, ali ovoga puta bez ambalaže, ne plašeći se da će te priče izgubiti na putu nešto od svojih svojstava.

Gledajući u Sergeja Lodočkina mislio sam koliko liči na Zemlju, tu veselu, bogatu i malkice lakomisle-

nu planetu! Verovatno su tako mislili i drugi učesnici ekspedicije slušajući smešne priče kraj zida koji nas je odvajao od bezdušne i strahotne provalije, od »ništa«. »Ništa« i ambis takođe su ga osluškivali i bili prinuđeni da računaju sa optimizmom Odešanina ne manje nego sa iskustvom našeg surovog kapetana i sigurnom čvrstinom našeg broda.

Sergej Lodočkin nam je mnogo pomogao da skratimo vreme. On je bio iscrpan i pedantan, pa se nijedna stvar nije izgubila, nego se našla zajedno s nama na Marsu.

Istrčavajući unapred, ispričaću jednu epizodu iz mog života astrogeologa. Jednom u peščanoj, bezvodnoj pustinji bez atmosfere, po kojoj sam lutao tražeći drugove iz grupe, odjednom sam začuo glas kukavice. On me je podsetio ne samo na Lodočkinove toware, nego i na to da osim peščane pustinje postoji i drugi, beskrajno lepši svet. Začuden, ja sam lovio ove zemaljske, šumske jasne zvuke, misleći da je sve halucinacija, da me sluh obmanjuje.

Glas kukavice kao da je do mene dopirao sa Zemlje, iz njenih jelovih i brezovih šuma, savladavši rastojanje od nekoliko stotina miliona kilometara.

Njen glas kao da se poigravao sa mnom. Bio je i ovde i daleko, pored mene i nigde. U tim trenucima zaboravio sam da stojim na mrtvom, hladnom pesku marsovske pustinje, izgubljen u beskraju.

19

Voloda je nastavio:

— Sergej Lodočkin! On je već postao sećanje. Njega više nema među živima. Mars, njegova štura i prema ljud ma surova priroda obračunala

se sa Sergejem ranije nego sa ostalima. Sahranili smo ga u hladnom marsovskom pesku koji ne bi moglo da zagreje čak ni vrelo zemaljsko sunce. Nije se setio da ponese sunca! A i kako da se dopremi sa Zemlje na Mars? Isuviše je veliko i suviše bogato. Novi administrator Karl Šmit, iako nije bio tako bogat kao Lodočkin, takođe je umeo da se nasmeje i našali:

— Opet ste udisali miris metvice i divlje trešnje! Opet ste slušali kukurikanje! Treba štedeti! Dokle će nas to dovesti! To je neplanirani rashod. A Zemlja je daleko. Ne može se brzo nabaviti!

Šalom je hteo da olakša naš, a istovremeno i svoj život.

Na Marsu nam život nije bio lak. Nedostajalo je svega: i vazduha, i toplote, i vode. Vazduh smo nosili sa sobom, zemaljsku biosferu, razume se u količinama koje su bile prema našim mogućnostima. Biosferu u minijaturi. Išli smo tražeći korisne minerale a sa sobom smo nosili sve što je neophodno — vazduh, vodu i hranu.

Razmazio nas je pokojni Sergej Lodočkin. Polazeći na marš — rutu, trudili smo se da ponesemo sa sobom ono što nije neophodno za disanje i želudac.

Jednom sam kazao Karlu Šmitu:

— Dodaj mi i slavujevu pesmu.

— Vidi ti šta on hoće — nasmejao se Karl. — Zviždukanje. A šta će ti to?

— Treba mi. Pričinjava mi zadovoljstvo.

— Od te robe ima više štete nego koristi. Ja sam se konsultovao sa lekarima. Kažu, utiče na nerve, izaziva tugovanje za Zemljom.

— A što da se malo i ne tuguje? Ponekad to postaje čak i neophodno.

Umesto slavujeve pesme, dao mi je na put baru sa kreketanjem žaba. Jedan od mojih mehaničkih pomoćnika, robot Bili, ubacio je to zajedno s namirnicama u vozilo.

U svojoj pratnji imao sam tri robota: Bila, Džeka i Le Roja.

Džek i Bil su bili roboti kao i svaki drugi: tačni, poslušni, disciplinovani. Ali sa Le Rojem nije bilo tako jednostavno. On je izvodio razne nestašluke. Najednom je nestajao u nepoznatom pravcu, izbegavao posao. Konstruktori koji su ga stvorili, verovatno ne bez predumišljaja, uključili su u njegov program i ono što nikako nije išlo uz pojam automata — lenost. Robot-lenčuga — to je nešto nečuveno i nepredviđeno. Lenost je i činila Le Roja ljudskijim nego što je bilo predviđeno. Bil i Džek nisu imali nikakve nedostatke. Možda mi je zato s njima bilo dosadno. A Le Roj me je svojom lenošću ponekad i razonodio. On je voleo da se valja — čudna navika za automat. Ponekad me je i izvodio iz strpljenja. Ali i u tome je bilo nečeg ljudskog.

Njemu sam se radovao kao nekom poklonu. Kako ga je samo propustila komisija koja je odlučivala o stvarima koje treba poneti na Mars!? Na Bila i Džeka nemoguće je bilo ljutiti se. Ali ja isuviše mnogo govorim o stvarima.

Oni nisu imali ni lica, ni obraze, ni uši, ni oči. Ali leđa su im bila potpuno ljudska — danak koji je savremenima tehnika platila staromodnom iluzionizmu. Ponekad sam namerno išao iza njih obmanjujući sebe. Činilo mi se da ispred mene hodaju ljudi, da nisam sam. U svakim ledima ima nešto karakteristično. I oni su takođe imali karakteristična leđa. Ali najkarakterističnija bila su Le Rojeva leđa. Ona su odgovarala

njegovom karakteru. To su bila leđa gotovana koji je uvek spreman da sedne ili legne.

Dopadalo mi se da se obmanjujem. Na kraju krajeva, to i nije tako velika mana ako se uzme u obzir da je reč o marsovskej pustinji, o stvarnosti toliko realnoj i nepoštedno trezvenoj da se može propasti bez iluzija.

Tek sam tada bio sposoban da ocenim obdarenost i dalekovidost pokojnog Lodočkina. Iluzija... Što ih je više, tim bolje.

U kratkom predahu predao sam naređenje — signal pedantnom i ekspeditivnom Bilu da uključi rit. I odjeknu kreketanje žaba. Priznajem da mi ono na Zemlji nije pričinjavalo nikakvo zadovoljstvo, ali ovde — to je nešto sasvim drugo. Žablji glasovi unosili su život u ovaj vakuum... Taj koncert slušao sam skoro sa oduševljenjem. Roboti su stajali tako da sam im video leđa. Izgledalo je da i oni slušaju.

Ovamo na Mars došao sam radi bogate, dobre Zemlje i radi ljudi. Znao sam da ću se ovde susresti sa teškoćama. Ali za sada još nisam zažalio. Radio sam svoj posao a roboti su mi pomagali. Bez njih ne bih mogao da načinim nijedan korak. Oni su nosili ono parče zemaljske biosfere, ono malo ostrvce bez koga ne bih mogao proživeti ovde nijedan trenutak. Potrebni su mi bili kiseonik, voda, hrana, toplota. Tek ovde, na Marsu, a i na kosmičkoj stanici, mogao sam u svoj oštini osetiti snagu determinizma, vezu živog organizma sa sredinom.

Opet nastupi pauza. Marina je ušla i isključila »pamćenje«.

— Ne ljutite se, Mikelandelo — rekla je. — Za danas je dosta. Dajte mi da se odmori, a ujedno se i vi odmorite.

Astrogeolog Voloda je našu planetu nazivao bogatom i dobrom Zemljom. Ali nju je takvom načinio ljudski trud.

Tih dana saznao sam da se ljudi spremaju da i Mars učine dobrim i bogatim. Odlučeno je da se na Marsu stvore atmosfera i biosfera. Proći će decenije a ljudi koji rade na Marsu neće podnositi ona surova lišavanja, koja je osetio astrogeolog Voloda.

Gde god sam se pojavljivao, svugde sam slušao samo o Marsu i o tome kakav će on postati kroz dvadeset-trideset godina. O tome su svi govorili.

I u našem Institutu svi su govorili o toj smeloj odluci, razmatrali su projekat i plan radova. Svi saradnici Instituta želeli su da se aktivno uključe u taj posao. Moj otac i drugi rukovodioci Instituta dobili su zadatak da nastave istraživanja u vezi sa dešifrovanjem poruke sa Uaze, a marsovskim problemom imale su da se bave laboratorije koje su imale za to potrebno iskustvo. Na taj način, Uaza i Uazani i dalje su bili u centru pažnje saradnika naše laboratorije.

Pošto su se gramatičari i logičari susreli sa analognom zagonetkom uaskog mišljenja, naučno rukovodstvo Instituta odabralo je složeni put za rešenje uaske zagonetke. Moj otac je mislio: ono što nije mogla da reši matematička lingvistika, moći će da reši hipotetičko modeliranje čudnog mišljenja i shvatanja Uazana. To je bilo toliko neobično, da se nalazilo na ivici fantastike, a na momente i preko nje.

Sada sam svoga oca često vidao u Sirotkinovoj laboratoriji. Obojica, i

Sirotkin i moj otac, dugo su o nečemu razgovarali.

Laboratorija je radila grozničavo. Svi su bili zauzeti otkrićima. Ponekad se pojavljivao pisac i psiholog-fantasta Uesli Drugi. Moj otac ga je uporno zvao Uesli Mladi ili **prosto Mladi**.

— Pa šta ste nam doneli, Mladi?

— pitao ga je moj otac.

Uesli Drugi je učestvovao u radu na stvaranju ličnosti novog Kumbija, svojevrsnog i nastranog tuđeg „ja“, približnog hipotetičnoj sredini, čudnoj i nevidenoj sredini u kojoj prevladava živo nad neživima.

Povremeno je moj otac prestajao da veruje u tu zamisao.

— Pod stare dane — gundao je on kod kuće — postao sam antropocentrist! Čak i gore od toga — vitalist! Može li sredina biti živa? Apсурd! U tome i jeste suština svake sredine, u nedeljivosti sa kojom živi organizam, što je ona mrtva, inače bi prestala da bude sredina. Istina, postoje u zemaljskoj prirodi organizmi koji žive u organizmima. Njihova sredina je zaista živa. Ali to su paraziti! A ja ne mogu dopustiti da Uazani budu organizmi u organizmima. Dvostruki apsurd!

— Ako je apsurd, zašto onda ti i Sirotkin stvarate to čudno „ja“?

— Zato što bi bilo korisno utvrditi makar samo i to da je apsurd!

Uaza! Ona je svima bila na ustima. O njoj su pisali humorističke stihove, pričali anegdote. I svako ju je zamišljao drukčijom nego što je to činio drugi.

Sećam se kako je Uesli Drugi, taj čudni čovek, koji je od izmišljanja napravio svoju profesiju, pričao o tome kako on zamišlja Uazu. Ali to je više ličilo na bajku nego na trezvenu realnost. Taj pisac, psiholog i fantasta bio je, kako nam je i sam

otvoreno priznao, nemoćan da se otrgne od sopstvene ličnosti, sopstvenih navika, sopstvenih doživljavanja, pa je u mislima samog sebe prenosio na tu čudnu planetu. I njime, Ueslijem Drugim, zemaljskim čovekom, iako je pisao o vanzemaljskom i dalekom, vladao je strah i čak užas od same pomisli da je oko njega sve živo, da su pod njegovim nogama organizmi i da sve oko njega živi, diše, oseća.

On se dugo bavio ekstrapolacijom, dok se nije završilo strpljenje moga oca.

— Pa zar se ne možete odvojiti od sebe, od sopstvenih doživljaja i pogledati na svet Uaze očima hipotetičnog Uazanina?

— Oprostite, ja sam pisac, čovek, stanovnik Zemlje, a ne Uazanin. Ja mogu...

— Ne samo da možete, nego se morate osloboditi subjektivizma. Vi govorite strah, užas! Gluposti. Uazaninu, koji je odrastao na svojoj planeti, ni na pamet neće pasti takve bube — bojati se svoje sopstvene sredine, bila ona živa ili mrtva.

— A emocije?

— Oni imaju, verovatno, drugačije emocije nego mi. Pa ja sam već govorio: tamo je, verovatno, i evolucija bila drugačija nego kod nas. Pred nama iskršava pitanje: postoji li mišljenje stvoreno na drugačijim osnovama, različito od našeg? Baš oko toga se i lomimo. Vi govorite: strah, užas. A možda oni uopšte i nemaju pojma o tome šta je to strah. Možda te reči nema u njihovom rečniku.

— To mogu dopustiti jedino u tom slučaju ako su oni besmrtni — umešao se u polemiku Jevgenij Sirotkin.

— A otkud da znamo jesu li smrtni ili besmrtni? Ako su nas pretekli za milione godina, onda su, ve-

rovatno, našli načina da nasledne informacije sačuvaju od trošenja. Ako su oni ovladali tom tajnom, onda reč strah njima zvuči isto tako kao nama reč tabu ili grupni brak. Time se bave njihovi istoričari prvobitnog mišljenja.

Skoro svi saradnici Instituta pokušavali su da zamisle sredinu u kojoj su živeli hipotetični Uazani a samo sam ja mislio ne toliko na daleku i tajanstvenu Uazu, koliko na čoveka koji živi van vremena i prostora a ipak ostaje čovek. Ja sam često, previše često otvarao vrata čiji je ključ Marina Verbova poveravala samo meni, vrata koja su već prestala da budu tajanstvena.

A ipak sam propustio cela dva dana. Hteo sam da vidim Tanju. Mašina za brzo kretanje otpremila me je u Šumski Eho. Ali ma koliko da sam vikao u šumi, ma koliko da sam zvao Tanju, ona se nije odazivala. Od njenog brata saznao sam da im je otac umro a Tanja napustila Šumski Eho. Otišla je na Mars.

Da li ću je ikada sresti? Sunčev sistem nije veliki i uvek se može naći potrební čovek, ako si i ti njemu potreban. Ali da li sam ja bio potreban Tanji? I zašto me ona, uputivši sa na Mars, nije makar obavestila o tome?

Često sam se budio noću i uključivao optički približivač u nadi da ću spaziti njeno lice na ekranu među mnogim licima iz reportaže o marsovskom životu. Ali ona kao da je stavila čarobne naočari koje su je činile nevidljivom.

Ali jednom, kada sam već počeo da gubim nadu, međuplanetarna optičko—akustička stanica me je izvestila da će u ponoć sa mnom razgovarati Mars. Da, ženski glas mi je baš tako rekao:

— Mikelandelo Petrov? S vama će razgovarati Mars.

Starinski i smešni profesionalni izraz svih vezista: »S vama će razgovarati Mars...« Kao da je stvarno sa mnom nameravala da razgovara planeta.

Do ponoći je bilo još pet časova, ali ja se ni za korak nisam udaljavao od približivača. Ko to hoće da razgovara sa mnom? Tanja? Teško. Najverovatnije neko od mojih drugova iz škole koji radi na Marsu: Boris Zamjotnov ili Rudolf Arbatov.

Srce je kucalo uzbuđeno i radosno. Svaki čas sam nestrpljivo gledao u sat, a kada su kazaljke konačno došle do cifre 12, uključio sam približivač.

Prvo se začula tiha melodija, zvuci violine i flaute. U sledećem trenutku zahvatilo me je osećanje beskonačnosti. Pojavilo se kosmičko prostranstvo i na njemu, kao na pozadini, Tanjino lice. Ona je bila ovde, kraj mene, a istovremeno tamo, na Marsu.

— Mika, jesi li to ti? Odavno te nisam videla. Zašto ćutiš? Vidim te. Samo si se malo izmenio, postao si malkice zreliji. Čuješ li me?

— Čujem te i vidim. Šta radiš na Marsu?

— Radim ovde. Stvaramo na Marsu atmosferu i biosferu, čuješ li me, Mika?

— Kada ćemo se naći?

— Za nekoliko godina, Mika. A šta ti radiš?

— Izučavam pamćenje.

— Dok izučavaš pamćenje nemoj da zaboraviš mene.

To su bile njene poslednje reči koje su došle do mene. Vreme je isteklo i Tanja je iščezla.

Opet me je nešto vuklo Volodi, čoveku koji, u stvari, ne boravi nigde i

veku koji, u stvari, ne boravi nigde i priča svoju istoriju.

Čini mi se da je u prošlom veku bio običaj da se tako iskrena i tragična priča naziva ispovešću. Ali ispovedali su se pred smrt oni koji su verovali u boga. A on je pričao o svom životu nalazeći se s one strane, već posle smrti, iako se ne može govoriti o smrti ako je pamćenje živo. On je pričao dalje:

— Ponovo sam na miloj, bogatoj i dobroj Zemlji. Oko mene je mnogo lica, očiju i osmeha. Svi me gledaju s poštovanjem. Jer ja sam došao s Marsa, iskusivši opasnosti, teškoće i neprijatnosti za čoveka koji preme-rava tuđu planetu sopstvenim nogama koje koračaju tamo gde nema ni puteva ni staza.

Milo i srdačno smejala se i ona. Svi su je zvali Katrin, ali ja sam je zvao jednostavnije Kaća. Uskoro je postala moja žena. U stvari, njome sam se oženio samo zato što je nečim ličila na Zoju. Možda sam postupio lakomisleno i nesmotreno tamo gde je trebalo biti obazriv i promišljen. Ali ja nikada nisam bio metodičan. A osim toga, one dve godine koje sam proveo u društvu sa Le Rojem, Bilom i Džekom isuviše često su se javljale. Bio sam spreman da se oženim prvom devojkom koju sretnem zato što je ona čovek, što ume da se smeje i plače, ljuti se, raduje, tuguje i što ima lice kao u svih ljudi.

Ona nije provela dve godine u društvu sa robotima. Pričao sam joj o Bilu, Džeku i o lenčugi Le Roju — robotu koji je ipak malo više ličio na čoveka nego njegove kolege.

— Ti kao da si se malopre rodio, Voloda. Svaka sitnica dovodi te do oduševljenja.

Možda je, na svoj način, i bila u pravu.

Prekinuo sam kontakt sa Volodom jer me je Marina podsetila na predavanje Jevgenija Sirotkina, koje je trebalo čuti.

Sirotkin se, kao i uvek, pojavio minut pre određenog vremena. Ovog puta je odeven skromnije nego obično i osmehivao se ne onoliko ironično kao obično. Bacio je na nas rasejani pogled i počeo svoj izveštaj.

—Vi znate — počeo je — kado ide posao. Ali ja sada ne želim toliko da govorim o rezultatima, o kojima je govoriti još rano, koliko da vas upoznam sa idejama koje su bile u osnovi našeg novog modela, modela hipotetičnog Uazanina ili, tačnije, unutrašnjeg sveta pretpostavljenog Uazanina. O Uazanima znamo toliko malo da smo morali polaziti ne toliko od konkretnog koliko od naših pretpostavki. Kakav je unutrašnji svet Uazanina? U Sunčevom sistemu to interesuje svakog bez izuzetka. Evo već nekoliko godina on je tema skoro svih rasprava i širokih diskusija. Ali najpre se mora odgovoriti na pitanje kakva sredina okružuje Uazanina.

O toj sredini mi ne znamo ništa ili skoro ništa. Pošli smo od pretpostavke da su stanovnici Uaze na tu planetu došli sa drugog sveta i sami stvorili na njoj biosferu, to jest sredinu. Ta naša pretpostavka nije bila apsolutno proizvoljna i fantastična. Ona se oslanjala na neke podatke koje smo dobili kao rezultat pokušaja Velikog mozga da dešifruje tekst sa Uaze. Ono što je na svim ljudskim jezicima označeno pojmom, »priroda«, na jeziku Uazana ima drugi, potpuni suprotni smisao. U prevodu na zemaljske jezike zvuči veoma čudno: **veštački stvoreno**. Uazani su sami stvorili svoju priro-

du. Oni su stvorili biosferu na planeti lišenoj života. Zašto? To za sada možemo samo nagađati. Možda ih je neka katastrofa primorala da se presele sa sopstvene planete na nenastanjeni i, u suštini, mrtav svet. Zadržimo se zasad na ovoj pretpostavci.

Pozovimo u pomoć istoriju čovečanstva. Čovek se pojavio na Zemlji u epohi kada su fizičko—hemijski uslovi sredine bili veoma pogodni za njegovo biološko postojanje. Ali čovek se neprekidno menja. Menja se i sredina koja ga okružuje. Ona postaje sve više i sve bolje prilagođena njegovim materijalnim i duhovnim potrebama. Taj proces traje počevši od paleolita do naših dana.

Ali čovek je bio sin Zemlje, dete zemaljske biosfere. Drugo su Uazani. Oni su došli u svet bez sredine, bez vazduha i bez reka. Oni su morali da stvaraju biosferu na skoro pustom mestu. Oni su u bukvalnom smislu stvorili svoj svet i sebe. Razume se, oni su bili pripremljeni za to stotinama hiljada a možda i milionima godina svoga razvoja, razvoja svog intelekta, volje, svoje nauke i tehnike, svog društvenog progressa. Polazeći od ove pretpostavke, mi smo pristupili stvaranju modela unutrašnjeg sveta Uazanina.

Pripremajući se za ovaj posao mi smo brižljivo izučili unutrašnji svet čoveka, njegovu istoriju i njegovo neprestano promenljivo jedinstvo sa sredinom. Da li ste se nekada pitali u čemu se razlikuje savremeni čovek od čoveka drevnog Egipta, drevne Grčke, srednjeg veka? Razume se da jeste. Ali, da li ste svaki put posmatrali istorijskog čoveka u jedinstvu sa sredinom, sa objektom, sa sredstvima uzajamnog delovanja i menjanja te sredine? Da li ste se pitali kako bi čovek izgledao kada

bi živeo u sredini koju je u potpunosti stvorio svojim sopstvenim naporima?

Sada se u mislima prenesimo na tajanstvenu Uazu. Veštački stvorena sredina postala je i priroda Uaze, drugu sredinu Uaza nije znala i ne zna je. Ne treba zaboraviti takođe ni da su Uazani u svom intelektualno-duhovnom i materijalnom razvitku ispred nas za stotine hiljada, a možda i za milione godina. Mora se pretpostaviti da su oni, već u vreme kad su se preselili na Uazu i pristupili stvaranju prirode, vladali tajnom fotosinteze i znanjem da stvaraju naslednu molekulu, menjajući postojeće atome i gene u njoj kako su hteli. Oni su mogli da stvaraju rastinje i životinje kakve nikad ne bi stvorila prirodna sredina. Ali ne govorim li previše o sredini?

Sada nas najviše interesuje ne toliko sredina i objekt, koliko subjekt koji u svom saznanju održava tu sredinu. Kakav mora da je način mišljenja Uazanina, koji je nanovo stvorio svoj svet? Moram priznati da je više nego teško odgovoriti na ovo pitanje. Ja mislim da je mišljenje stanovnika Uaze u višem stepenu monumentalno mišljenje, intimno-grandiozno. Vidim po vašim osmesima da vas zbunjuje ovaj ne baš srećan izraz — intimno-grandiozno. Ali, kako drukčije da iskažem svoju misao? Hoću da govorim o mišljenju koje je veličanstveno, grandiozno a koje u isto vreme prodiere u mikrokosmos — i u malo, i u veliko... Mišljenje koje je sposobno da obuhvati bezbrojne galaksije svemira i oseti bol deteta koje plače, da spoji veliko sa malim, ličnost sa objektom. Zamislite ljude koji su nanovo stvorili sav svet koji ih okružuje, koji su pronašli život i prirodu. Za-

mislite za trenutak njihova osećanja, misli, doživljavanja...

— Ne treba zamišljati! — zaori se nečiji snažan glas. — Ne treba! Zašto zamišljati kada postoji mogućnost upoznavanja?

Svi se okrenuše. Ulazio je moj otac. Još nikad ga nisam takvog video. Sada je ličio na hipotetičnog Uazanina, koji je nanovo stvorio svoj svet. Njegovo lice izražavalo je radost, divljenje, gnev, nadu, zadovoljstvo — sva osećanja...

— Tek smo primili — nastavio je on — novo opširno saopštenje sa Uaze. Emitovao ga je lično komandant kosmičkog broda »Barguzin« Vitalije Dalua, koji se, kao što vam je poznato, nalazi daleko izvan prostiranja Sunčevog sistema. Sa svoje strane, Dalua je dodao nešto veoma važno. Saopštenje je primio ne preko aparata, kao prošli put, nego od živih Uazana, koje je sreo u kosmosu. Ova nova poruka ne iziskuje dešifrovanje i prevod. Istovremeno sa njihovim saopštenjem primićemo i tekst već preveden na nekoliko zemaljskih jezika. Odmah ću uključiti emisiju i čućete žive glasove Uazana...

23

Sećam se reči moga pomalo zbunjelog oca, koje je, u te dane kada je Uaza prestala da bude zagonetka, rekao:

— U dvadesetom veku jedan poznati naučnik rekao je, kao da je predvideo sada nastalu situaciju: »Pronašli smo čudan otisak noge na obali Nepoznatog. Stvorili smo jednu za drugom mnogo raznih teorija, da bismo objasnili poreklo pronađenog otiska noge. Na kraju krajeva, uspeali smo da rekonstruišemo

biće kome pripada trag. Ispostavilo se da smo to mi sami».

Svi su bili zapanjeni najviše time što se ispostavilo da su stanovnici Uaze ljudi isti kao i mi, ako se načini korekcija da je njihova civilizacija bila znatno starija od zemaljske i da su oni o svetu i o sebi znali znatno više nego mi.

Oni su posedovali istinski ljudski humor, kao što sa svoje strane ni Vitalije Dalua nije bez humora emitovao sa kosmičkog broda »Barguzin«. Oni su se veselo smejali kad su saznali kakvima smo ih zamišljali.

U uslovnom smislu oni su već bili naši gosti, istina, gosti koji se još nalaze van Sunčevog sistema a ne na Zemlji, ali i na zemaljskom kosmičkom brodu, među zemaljskim ljudima i stvarima.

Sada je već posrednik između njih i nas bio Vitalije Dalua a ne Veliki mozak. Kvant-aparati su skoro neprekidno prenosili informacije o kosmičkom brodu »Barguzin«, na kome su kao gosti bili Uazani, njihovu priču o sebi i o svom dalekom svetu.

Oni su nas nazivali svojim rođacima aludirajući na to da nas ne zbližavaju porodično-životne veze, nego nešto bitnije i postojanije, iako i neizmerivo: kosmos i evolucija života sa njegovom sposobnošću da stvori instrument misli i saznanja. Oni su sa gordošću govorili o tome da su monisti, isti takvi materijalisti i dijalektičari kao i ljudi na Zemlji, i da su zakoni prirode jedinstveni u celom kosmosu.

Da, mi smo monisti, tvrdili su oni, i susret sa ljudima neobično nas raduje i dokazuje da smo bili u pravu kad smo mislili da ćemo sresti sebi slične.

Oni su o kosmosu znali neizmerno više nego mi i možda ih je to i na-

vodilo na intimno-šaljivi ton u iskazivanjima o kosmosu. Da, govorili su oni, prostor je beskonačan, ali isto tako i vreme. Međutim, i beskonačnost, ne razumite nas samo bukvalno i vulgarno, poseduje »znatiželjnost«, i ona želi da sazna o sebi nešto istinito i zanimljivo i zato se žuri da stvori uslove za život na raznim mestima svoje beskrajnosti i neizmerivosti. A život je najsavršeniji način da se spoje konačno i beskonačno.

Pričajući o sebi, oni su nas uverili da su deca prirodnih sila svoje planete i svoje biosfere i, čudeći se sa svoje strane, pitali su nas zašto nam je palo na pamet da ih zamislimo kao došljake u sopstvenoj kući i uobrazimo da su oni morali nanovo da grade svoj svet.

Jevgeniju Sirotkinu i mom ocu tih dana nije bilo prijatno. Oni su se ljutili na ove goste iako to nisu hteli da priznaju ni sebi. Otac jednom reče Sirotkinu:

— Ne nalazite li da su oni isuviše govorljivi za mudrace?

— Govorljivi? — progunda Sirotkin. — Ne govorljivi, nego prosto brbljivi.

A otac je, da bi opravdao sebe i Veliki mozak, spominjao Sirotkinu, a istovremeno i sebi samome, smetnje i neispravnost na kosmičkom brodu »Barguzin«, koji su deformisali prvobitni tekst Uazana.

Otac nije bio kriv, kao ni Veliki mozak, ni Jevgenije Sirotkin, ni svi saradnici našeg Instituta, koji su uložili toliko energije da dešifruju prvu poslanicu Uazana. I nije trebalo da se ljute na šaljive primedbe gostiju sa Uaze.

Uazani su razgovarali sa Zemljom i celim Sunčevim sistemom nalaze-

ći se još daleko van njega. Njih je od stanovnika Zemlje razdvajalo prostranstvo, ogromno prostranstvo, ali ipak ne toliko ogromno da se ne bi moglo ostvariti duhovno opštenje, izmena misli ili, tačnije, razgovor koji je trajao evo već nekoliko dana. I u ljudima se pojavila prirodna želja ne samo da slušaju svoje goste, nego, slušajući ih, da ih istovremeno i vide, makar samo uz pomoć teleoptičke tehnike koja se nalazila na kosmičkom brodu »Barguzin« zajedno sa mnogim drugim dostignućima zemaljske tehnike. No, da li je teleoptička aparatura bila u kvaru, ili su gosti zbog nečega želeli da za sada ostanu nevidljivi, tek, niko na Zemlji nije znao kako oni izgledaju, ni da li je njihov fizički oblik adekvatan duhovnom.

Pojavilo se pitanje: hoće li oni dugo ostati nevidljivi? Kod ponekoga iskrsle su i sumnje: možda ih njihov spoljašnji izgled primorava da se ne žure sa uspostavljanjem konkretnije veze, koju može da uspostavi mrežnjača našeg oka?

Pojavili su se različiti glasovi i glasine. I jedan od saradnika naše laboratorije, poznati šaljivdžija i šeret, izrekao je pretpostavku da je pobjeda nad starošću stajala, očevidno, Uazane skupo, pa su morali platiti prirodi, koja ništa ne daje bzdava, svojom lepotom i fizičkom privlačnošću, svim onim što čovečanstvo toliko ceni od vremena paleolita pa sve do naših dana.

Ali, dosta sa hipotezama! Njih je i bez toga bilo mnogo. Moj otac i Jevgenije Sirotkin samo su ravnodušno slegali ramenima slušajući sa svih strana pitanja o tome zašto naši uvaženi gosti ne požure da nam pokažu svoju spoljašnjost u svem nje-
nom, to treba pretpostaviti, velelep-

nom obliku, nego se još uvek ograđuju samim razgovorom.

— Pokazati? — gundao je moj otac. — Pa oni su nam i ovako otkrili nešto bitno, poklonili nam svoje iskustvo, svoja znanja. A svoju spoljašnjost oni će ionako morati da zadrže za sebe. To se ne daje!

Ali u ovom trenutku moram prekinuti pričanje da bih otišao malo unapred. Baš tih dana ja sam načinio propust zbog koga je najviše stradala laboratorija Marine Verbove, izgubivši svoje najviše dostignuće.

Šta sam to učinio? O tome će biti reči u sledećoj glavi.

25

To je bio moj poslednji razgovor s njim. Razgovor? U stvari, govorio je samo on, tačnije, njegovo pamćenje. A ja sam ćutao i slušao. Slušao sam pazeći da ne propustim nijednu reč. Slušao sam njegov dah i šapat i činilo mi se da je on ovde, kraj mene, a ne samo njegova sećanja koja su stekla večnost zahvaljujući umetnosti Marine Verbove.

— Da — nastavljao je on. — Kaća nije štedela sebe. Opasnost je bila velika jer ona je imala posla sa četvrtim stanjem materije, kada se stvar ne nalazi ni u tvrdom, ni u tečnom, ni u gasovitom stanju, na koja su ljudi navikli. U laboratoriji u kojoj je radila Kaća, naučnici su projektovali stvaranje drugog, dopunskog sunca da bi zagrejali one delove našeg sveta kojima nedostaje toplota. Neprekidno su bili u toku eksperimenti sa plazmom. . . Ali Kaća nije mislila na opasnost. I kada više nisam mogao od nje da sakrijem strepnju, ona mi je govorila: »Mili, pa ni ti nisi izbegavao opasnosti kada si osvajao marsovske

pustinje. « Nisam znao šta da joj odgovorim. Jer neko je ipak morao da rizikuje. A ona to pravo nije htela da ustupi drugome. Nisam odmah otkrio da je suština Kaće i bila u tome da radi samopožrtvovano, čak sa rizikom za svoj život. Bez toga ona ne bi bila Kaća. Ona je sama zamolila da joj daju baš taj posao.

Trudio sam se na svaki način da prikrijem svoju strepnju, u svakom slučaju da učinim sve da ona ne bi primetila kako strahujem za njenu sudbinu.

«Sve će biti u redu» — govorio sam sam sebi. I već je trebalo početi verovati u to. Ali jednom... mene su hitno pozvali u Institut. Odmah sam naslutio... Kaća je isuviše dugo živela pored opasnosti.

Zajedno sa Kaćom poginulo je nekoliko mladih fizičara, koji su, kao i ona, išli na rizik u interesu naučnog progressa.

Bio sam očajan... Otputovao sam u sibirsku tajgu.

Tajga! Nekada su tom rečju označavali nešto prvobitno i divlje, gde su se nalazile uske staze umesto puteva. Sada su od predašnje prvobitnosti ostali samo jeleni i komarci. Komarce nisu sačuvali, razume se, ne zato da ne bi naljutili radoznale entomologe, nego zato što su njima hranili ribe u rekama. Nama komarci nisu smetali. Ultrazvučni aparat ih je odvlačio od nas i oni su dospevali u specijalno »polje« koje ih je uništavalo.

Osetljivi i pametni aparati pomagali su nam u radu. Na raspolaganju smo imali aparate sposobne da nas u bilo kom trenutku dovedu u vezu sa dragim ili potrebnim ljudima, da nas uključe u njihov život. U bilo koje vreme, ako sam samo hteo, mogao sam videti internat i svoju kćer Lizu kako trči za loptom

ili skače po travi, njeno nasmevano dečje lice. Mogao sam da vidim sve, osim Kaće.

Glas je učutao. Pauza je potrajala dugo. Pomislio sam već da se aparat pokvario. Zaista, u njemu je nastao neki zastoј. A kada sam ponovo začuo šapat i disanje, priča se već, očito, približavala kraju.

— Tog leta nisam pošao u ekspediciju. Radio sam na knjizi o Sibiru. Leto je bilo vruće. U slobodne sate odlazio sam na morsku obalu da se kupam. Ležao sam na pesku grejući se na suncu kada sam začuo krik. Neko se davio. Skočio sam. Dečaci mi rekoše da se davi žena. Bacio sam se u vodu i zaplivaо. Do nje je bilo daleko — dvesta ili trista metara. Kad sam je zgrabio, ona je već malaksavala. Ali i moja snaga je takođe bila na izmaku. Plivao sam pridržavajući je. U tim minutima... ne, ne u minutima, nego u tim sekundama, meni se činilo da držim svoju Kaću, da je to ona. To su bila magnovenja, ali su trajala dugo, veoma dugo. Gubio sam snagu, ali nisam ispuštao davljenicu veslajući nogama. Držao sam je i činilo mi se da držim Zemlju, celo čovečanstvo koje se slilo u jedno biće, u biće ove umiruće žene.

Onda sam izgubio svest. To se nije desilo odjednom. Tonući u nebiće, ja sam u mislima video sav svoj život, sažet u jedno neiskazivo, dugotrajno magnovenje.

Njegov šapat je postao jedva čujan, a onda odjednom prede skoro u krik:

— To magnovenje postaje sve duže i duže. Čini mi se da se produžuje beskonačno... Umirući, ja ipak nikako ne mogu da se rastanem od svoje prošlosti... Neprekidno se sećam. Ali ne mogu više! Ne mogu!

Ne znam kakva me je sila podigla

— možda glupo sažaljenje prema tome biću koje se nalazi »nigde«, čiji je unutrašnji svet prebivao »ovde«, tražeći saosećanje, ako ne milosti. Pritrčao sam zidu gde je stajao aparat i u magnovenju učinio neupotrebljivim veliko i tragično delo Marine Verbove.

26

Šta me je gurnulo u taj nerazumljivi postupak?

Nepotpuno shvaćen duševni tok, potok snažnih osećanja koja su nagrnula na mene iz aparata, glas, šapat... Sve me je to nagnalo da zaboravim da sa mnom ne razgovara živ, napaćen čovek, nego samo odraz njegovog psihičkog polja.

Kasnije me je otac ne jednom prekovao izražavajući svoje čuđenje: kako sam mogao dopustiti da me obmane umetnost modeliranja?

— Pa to je model, model! — ponavljao je on. — Samo model!

Model? Da. Ali kakav model! Jer Marina Verbova je »zapisala« i ona osećanja i misli koje je Voloda imao u poslednjem magnovenju, kada se davio.

Osuđivao sam samoga sebe, možda čak i strože nego otac i saradnici laboratorije Marine Verbove i Sirotkina. Ali se našlo ljudi (pisaca i filozofa) koji u mome postupku nisu videli ništa za osudu. Oni su i dalje smatrali da je Marinin opit diskutabilan i da u sebi krije mnogo šta sumnjivo sa etičke tačke gledišta. Nisam im bio zahvalan zato što moj postupak nije bio uslovljen filozofskim osporavanjem otkrića Verbove, nego predavanjem trenutnom i neshvatljivom osećanju.

Saradnici svih laboratorija našeg ogromnog Instituta, među njima i sama Marina Verbova, bili su toliko

delikatni da su se trudili da mi ne spominju moju krivicu. Samo moj otac nije mogao da prikrije svoje nezadovoljstvo.

— Tvoja je sreća — rekao je — što svi sada misle samo na Uazu i Uazane, koji su sa sobom doneli toliko novog.

Stvarno je bilo tako. Uazani su pričali o dostignućima svoje nauke i tehnike, otkrivajući našim, zemaljskim naučnicima i inženjerima gotove odgovore na neka pitanja koja se oni još nisu usudili da rešavaju. Pričajući o pobedama svoga intelekta nad sredinom, oni su ne direktno nego indirektno i u aluzijama iskazali misao koja me je veoma zainteresovala. Reč nije bila ni o čemu drugome nego o jedinstvu subjekta i objekta, »ja« i »sveta«, o jedinstvu znatno dubljem i složenijem od onoga koje je ostvarilo čovečanstvo na Zemlji. Šta su to imali u vidu?

Razvoj matematike, fizike, matematičke logike i kibernetike naročito, govorili su oni, sve više je vodio tome da se, izražavajući se metaforično, intelekt »odvajao« od razumnog bića i postajao neka vrsta samostalnog duhovno—materijalnog suštastva. Razilaženje između misli i onih koji misle predstavljalo je opasnost za ekonomiku, kulturu i za same Uazane, pošto je ono preti- lo suvišnom specijalizacijom i gubitkom one svrsishodnosti i mnogostranosti koju na Zemlji odavno zovu humanizmom. Društvo je shvatilo tu opasnost i počelo da traži sredstva protiv nje.

Kakva je bila ta opasnost? Sitnije, apstrahovanje oblika života i mišljenja — rezultat su uske specijalizacije koja je delila Uazane i otuđivala ih jedne od drugih i od prirode.

Izlaganje Uazana slušao sam sa

napetom pažnjom. Mnoge njihove misli bile su isuviše složene i nisam bio u stanju da ih razumem iz prve, nego sam im se često vraćao kasnije čitajući štampani tekst.

27

Moj otac, očevidno želeći da što jače osetim nepromišljenost svoga postupka, dao mi je poveću gomilu knjiga i zamolio me da ih pročitam. To nisu bili zanimljivi avanturistički romani, već naučni i filozofski radovi, koji su postavljali samo jedno, ali kardinalno pitanje i pokušavali da na njega odgovore. Knjige su bile posvećene pitanju šta je čovek. Čudnovata pojava! Ljudi postoje na Zemlji pedeset hiljada godina, ako se njihovim početkom smatra paleolit, i za sve to vreme oni ne prestaju da pitaju sebe, svoje lično iskustvo i iskustvo generacija nazvano naukom, ko su oni sami, u čemu je njihova suština.

Jedan od autora je tvrdio, ali ne baš jako kategoričnim izrazima, da će čovek sve dotle dok bude problematično biće za svoje sopstveno saznanje — ostati čovek, a čim saznanje ukine tu problematičnost, on će se pretvoriti u mašinu, na opštu radost nekih kibernetičara i inženjera. Ali, na sreću, tvrdio je autor, ovoga puta već kategorično, čoveku ta opasnost ne pretila, njegov unutrašnji sadržaj toliko je bogat pojedinostima kao i svemir koji se ne može iscrpiti.

U slobodnom vremenu mnogo sam razmišljao o tome šta je čovek. I došao sam do uverenja da se ne može iscrpiti beskonačna dubina čovekova otkrivanjem fizičke, hemijske i psihološke suštine pamćenja, njegovog mehanizma. Čovek —

to nije samo pamćenje i, naravno, nije samo mehanizam.

Na ova razmišljanja navodio me je Kumbi. Sretao sam se sa njim često. On me je kao i pre veoma interesovao.

Julijan — Matvej Kumbi je bio živ problem koji govori i hoda na dve noge. Bez obzira na svoju ljudsku, isuviše ljudsku spoljašnjost, on je verovatno, manje ličio na sve ostale ljude nego naši kosmički gosti koji su zasad poželeli da ostanu nevidljivi.

Šta ga je razlikovalo od drugih? Pamćenje. Svi ljudi na Zemlji, imajući dar pamćenja, umeju i da zaboravljaju sve ono što im nije potrebno da pamte. A Kumbi je sa sobom nosio celu svoju prošlost. Da li ga je pritiskao taj ogromni teret, taj bagaž koji je nosio sa sobom, on — večiti putnik koji putuje neznano kuda? Na ovo pitanje od njega još nisam dobio odgovor zato što se nisam usudio da ga pitam.

Da li je priroda postupila pravilno dajući nam sposobnost ne samo da pamtimo, nego i zaboravljamo? A šta će biti sa onom rezervom, »skladištem« koje je htela da otkrije Marina Verbova da bi naoružala čovečanstvo za pobedu nad vremenom i prostranstvom? Da li je ona bila u pravu? Na ovo pitanje, nadamo se, odgovoriće nam naša po duhu starija braća, Uazani. Oni su, verovatno, ovaj problem rešili odavno.

Posmatrajući Kumbija mislio sam: sticanja i gubljenja pogoduju stvaranju toga zadivljujućeg i neponovljivog bića koje je uobičajeno nazivati ljudskom ličnošću. Kumbi, koji ništa nije gubio — u suštini ništa nije ni dobijao. On se samo sećao, a za sve ostalo njemu nije više preostajalo snage.

Bilo mi ga je žao, iako on i nije patio zbog svoje jednostranosti.

Uveče smo često razgovarali.

— Kakvo je vreme bilo 12. jula 2012. godine?

— Sreda. Od ranog jutra plovili su oblaci i lila je kiša. Ali, predveče se razvedrilo. Imali smo goste. Majka je zamolila robota da ispeče pirog.

— A šta je bilo 14. maja 2014. godine?

Kumbi(bez ikakvog zapinjanja) — Utorak. Od ranog jutra je sijalo sunce, ali se vreme pred kraj dana pokvarilo.

— Zahvaljujem vam. Za danas je dosta.

Pogledao sam ga. Ne, on nije imao nikakav kontakt sa onim što je čuvao u sebi. Sećanja u njemu nisu izazivala ni tugu, ni žalost. Ali je on u meni izazivao ta osećanja. Morao sam naći način da mu pomognem. Ali kako?

28

Ličio je na utopljenika — moj prijatelj Julijan—Matvej Kumbi. Davio se u moru sitnih podataka koje je čuvalo njegovo pamćenje.

Dao sam sebi reč da ću sa njega skinuti taj ogromni teret. Počeo sam od toga što sam prestao da ga ispitujem o njegovoj prošlosti. Pravio sam se kao da te prošlosti uopšte nije ni bilo.

On se ljutio. Govorio mi je uvređen:

— Prošle godine na ovaj dan, bio je ponedeljak, ja sam...

I počeo da nabraja iz minuta u minut sve događaje toga dana, sve šta je jeo i koga je sreo.

Slušao sam ga ćutke, strpljivo, ne prekidajući ga.

Onda sam mu se obratio s mol-

bom da se seti još jedne činjenice koju zbog nečega nije spomenuo.

— Koje činjenice? Pobrojao sam sve.

— Sve? Ne, dragi moj, niste sve.

— A šta to nisam rekao?

— Zaboravili ste da spomenete devojkicu, onu slikarku koja je toga dana sedela na stolici na rasklapanje prekoputa vaše kuće, u bašti, i slikala pejzaž. Tada ste još i zavirili preko njenog ramena da vidite šta slika.

Starac me pogleda zbunjeno:

— Devojka? A kako je izgledala?

— To sam baš i hteo da vas pitam. Vi imate neiscrpno pamćenje, a ne ja.

Ne, nije mogao da se seti te devojke. Ponovo je počeo da odmotava izgubljeno vreme, da uspostavlja činjenicu za činjenicom toga dana koji je kanuo u večnost, ali devojke se nije mogao setiti.

Ja sam se smeškao sa nepoverenjem i klimao glavom.

— Ne, Julijane—Matveje, ne mogu verovati da ste je zaboravili. Devojke ne sede svakog dana prekoputa naših kuća slikajući pejzaže.

O toj devojci nije mogao da kaže ništa. Baš ništa nije pomogla ni čista stranica knjige. Činjenica se izgubila, nestala je u beskrajnom moru prošlosti.

Onda sam ja počeo da »rekonstruišem« tu devojkicu, crtajući po crtici. Opisao sam njen izgled, oči, usta, usredsređeni izraz lica umetnice koja slika pejzaž. Opisao sam i njenu sliku: duga mrka stabla klenova i borova i smaragdno—zelenu travu.

Kumbi me je gledao kao da sam mu ukrao retki i neobični dar, njegovu sposobnost da sa sobom nosi svoju prošlost.

Tek posle nedelju dana priznao

sam mu da nije bilo nikakve slikarke, da devojka i pejzaž nisu bili stvar moga pamćenja nego mašte.

Kumbi, sposoban da upamti sve dane svoga života, nije bio sposoban da bilo šta mašta. Trudio sam se da u njemu probudim tu usnulu sposobnost. Ni o čemu drugom nisam razgovarao sa njim, osim o toj devojci koja nikada nije postojala. Zajedno sa Kumbijem izmislio sam joj ime. Nazvali smo je Arijadna. Samo to ime joj je pristajalo. To i nikakvo drugo.

Kumbi je počeo da mi pomaže da joj stvorimo život. To mu je išlo teško. Ali izmislivši ime Arijadna, morali smo to ime ispuniti životom.

Pitao sam ga:

— Šta sad radi Arijadna?

— Pst! — pretio mi je prstom, kao da je Arijadna bila negde blizu nas. — Ona spava.

Dva sata kasnije opet sam ga pitao:

— A sada? Šta sada radi?

— Sada slika... Na čistoj beloj hartiji pojavljuju se usne, oči. — Kumbi se osmehnuo kao da je taj list hartije on ispunio životom. — Oči gledaju. Usta se smeju.

Od trenutka kada je naučio da zamišlja, on je postao drugi čovek. Više nije nosio teški teret. I korak mu je postao lak. Podmladio se. Otkrio je pravu sadašnjost i budućnost.

29

Naši gosti iz kosmosa postali su vidljivi! To se desilo najednom, iznenadno.

Javili su se meni. Uostalom, reč »javili« trebalo bi staviti pod znak navoda. Njihova pojava bila je neobična. Sa čime da je poredim? Ne znam. Ni u mom ličnom iskustvu, ni u iskustvu svih ljudskih pokolenja

koja su živela pre mene nije bilo nečeg sa čime bi se mogla uporediti ova čudnovata pojava.

Sedeo sam za stolom i doručkovao. Doručak je bio kratak, iako se nikud nisam žurio.

Robot je taman pokupio sa stola posude. Ustao sam i u isti mah osetio prisustvo stranih ljudi, kao da mi je šesto čulo došapnulo da se u prostoriji neko nalazi. Okrenuo sam se i spazio ih.

Bilo ih je petoro. Smejali su se ljubazno. Nisam odmah obratio pažnju na to da se soba izmenila, postala šira, a jedan od zidova kao da je nestao. Umesto zida zjapila je beskonačnost. Bilo mi je strašno i trudio sam se da ne gledam na stranu gde je umesto zida bila praznina, vakuum, »ništa«.

Bilo ih je petoro. A sve je podsećalo na scenu starinskog pozorišta, koju sam video snimljenu u kinoteci. Oni, ova petorica, izgledali su isuviše koloritni i sjajni, kao da su sišli sa platna slikara Delakroa, koji je živio u prvoj polovini devetnaestog veka.

U istom trenutku začuo sam čudne i neobične zvuke nezemaljskog govora, veoma slične onima koje sam slušao jednom ušavši u salu gde su fonetske mašine rekonstruisale hipotetični jezik daleke i tajanstvene planete.

Bili su prekrasni, puni harmonije. Zahvatilo me snažno osećanje i ja sam stajao i slušao. Harmonija ovih zvukova i muzika tog neobičnog jezika uvukli su me u svoj krug.

— Ko ste vi? — konačno sam upitao iako sam pretpostavljao ko su.

Jedan od njih odgovorio mi je tihim i melodičnim glasom:

— Stanovnici planete Uaze.

— Ali kako ste prešli ovoliko rastojanje? Isuviše je daleko od kos-

mičkog broda Vitalija Dalua do Zemlje!

— Rastojanje nismo savladali mi nego naši likovi.

— Ali zašto vas onda ne vidim na ekranu približivača? Vi se slobodno krećete po sobi... ja ne razumem kako je to moguće ako se nalazite na kosmičkom brodu »Barguzin« daleko van granica Sunčevog sistema.

— Takvim približivačem mi smo se koristili pre nekoliko milenijuma. Ali za toliko vremena tehnika je otišla daleko napred. Uostalom, vaši specijalisti već su se upoznali sa za vas novim principom savladavanja vrmena i prostranstva. Uskoro će i kod vas nestati svi ekrani.

Uazanin je nastavio:

— Nama nije bio potreban ekran da bismo vas posetili. Istinu govoreći, on bi nas stesnio. A mi ne volimo teskobu, mi smo zaljubljeni u prostor... Osim toga, ne zaboravite da se i vaš lik sada nalazi u onoj tački kosmosa gde se nalazi kosmički brod »Barguzin«, naša privremena i gostoljubiva baza. Inače bismo govorili samo mi nemajući mogućnosti da vas čujemo. Ali sada smo jedni kraj drugih, zajedno, zar ne? Naši likovi su kod vas, a vaš je kod nas... Na žalost, nemamo više vremena.

— Čekajte! — otelo mi se nehotice. — Pričekajte! Nisam uspeo ni da porazgovaram s vama.

— Ni mi nismo uspeli. Ali moramo da žurimo. Moramo stići i do vašeg poštovanog oca, do Verbove, do Sirotkina, do mnogih saradnika vašeg Instituta. Zemljina lopta nije tako mala. A osim nje postoje i Mars, Venera i mnoštvo kosmičkih stanica. Mi ne možemo istovremeno biti svugde gde nas čekaju. Do viđenja, Mikelandelo!

Na mestu malopredašnje prazni-

ne ponovo je stajao zid, svakidašnji, običan zid sa ormanom za knjige. Ma kako bilo čudno, ja se uopšte nisam obradovao tome što se zid vratio na svoje mesto. Dodirnuo sam ga uopšte ne verujući da je on ovde. Da, ovde je. Ali sada bih dao pola života da umesto njega zjapi praznina a u mojoj sobi borave gosti sa Uaze. Svaki trenutak njihovog boravka kod mene nije se mogao uporediti ni sa čim. U moje saznanje se kao muzika uvlačilo neobično biće druge, nepoznate planete, zvuci njihovog jezika, njihova sjajna odela koja su se prelivala u svim nijansama, i njihova lica. Neobična blagost svetlela je u njihovim očima koje kao da su lučile na mene neizмерно iskustvo drevne civilizacije i dobrotu, interesovanje, saosećanje. Po izrazu tih očiju videlo se da su Uazani mene znali i, možda, već uspeli da me zavole iako su u mojoj sobi boravili samo nekoliko minuta.

I ja sam njih takođe zavoleo. Baš sada, kada sam znao ne samo njihove misli, nego video njihova lica i slušao zvuke njihovog nezemaljskog jezika.

30

Moj otac, iako je živio u istoj kući u kojoj i ja, nikada nije ni saznao da su Uazani bili kod mene pre nego što će posetiti njega. Ja sam to od njega sakrio iz potpuno razumljivih razloga. Ali zaista, zašto su oni došli kod mene pre nego kod njega, kod Verbove ili kod Jevgenija Sirotkina? To je za mene ostalo tajna. Ja sam bio običan saradnik čuvenog Instituta za vreme. Možda tamo na dalekoj Uazi, sa njenom drevnom civilizacijom, nije običaj da posete počinjnu od čuvenih lica.

Toga dana Uazani su posetili

mnoge. Oni sebe nisu štedeli i pojavljivali su se u kućama pojedinih lica, na društvenim mestima, na ulicama, u parkovima.

Da li su kod moga oca bili duže? Ne, ne naročito dugo. Ali je on ipak stigao da se sa njima prepire. Držao se, kako mi je mati kasnije pričala, sa osećanjem sopstvenog dostojanstva. Ne, on nije bio od onih koji bi bez bola u srcu mogli priznati da su Uazani pretekli nas, Zemljane, za mnogo hiljada godina. A priznavši to (bilo bi čudnovato da nije priznao), on ničim nije hteo da pokaže da mi za njima zaostajemo u nečemu... Kada sam ga upitao o tome kakav su utisak na njega ostavili gosti, on je odgovorio:

— Kako da ti kažem? Srdačni, dobri, divni. A ipak, nešto im nedostaje.

— Šta? — upitao sam.

— Mislim, jednostavnosti. Isuviše su teatralni u tim svojim odelima koja titraju u svim nijansama. Malo su snobovi i glumci. Ne mogu reći da mi se u potpunosti dopala njihova predstava.

— Predstava?

— Ne hvataj me za reč. Hteo sam da kažem da oni izgledaju isuviše dekorativno. Zamisli, aludirao sam im na to. Održali su mi celo predavanje iz istorije odevanja. Nalaze da se mi odevamo isuviše prozaično i obično. Prepirali smo se iako se o ukusima ne može prepirati. A kakav su utisak ostavili na tebe?

— Najbolji.

Otac je oćutao. Možda su se u njemu u tom trenutku borila dva načela: osećanje divljenja prema Uazanima i snažni, samoljubivi karakter, koji nije hteo da prigine glavu čak ni pred neobičnim.

Sa svojom uzdržanošću otac je ovoga puta ostao usamljen. Na sve,

ne isključujući ni podsmešljivost Sirotkina, Uazani su ostavili snažan utisak. Svi su ih zavoleli osetivši njihovu srdačnost i ljupkost.

31

Prošla je godina dana. Za to vreme kosmički brod »Barguzin« sa gostima sa Uaze približio se za mnogo miliona kilometara Suncu, Zemlji, svakome od nas. A ipak je bio još daleko, još uvek van predela Sunčevog sistema. Rastojanje nije smetalo stalnom opštenju Uazana sa stanovnicima Zemlje. I desilo se nešto čudno i neobično: mnogi ljudi navikli su na Uazane i sada im se više nisu divili svi. Našlo se ljudi koji su ponavljali iste one reči koje je kazao i moj otac:

— Srdačni, dobri, divni. A ipak im nešto nedostaje.

Slušajući ovu stereotipnu frazu ja sam se ljutio.

— Šta im nedostaje? — pitao sam.

Odgovarali su mi skoro isto onako kako je na to pitanje odgovorio i moj otac.

— Nešto im nedostaje! Možda jednostavnost. Isuviše je sve obojeno i sjajno. Čaroban prizor!

Na Uazane su se navikli mnogi. Oni su prestali da se dive njihovim znanjima, njihovom pamćenju, njihovom umu, njihovom produbljenom osećanju. I jednom moj otac reče pola u šali, pola u zbilji, da bi njima, Uazanima, bolje bilo, možda, da se nisu pojavljivali u ovako određenom i konkretnom vidu u kome sve postaje poznato, nego da su ostali nevidljivi. Ali ja se nisam slagao sa ocem. I dalje sam se divio Uazanima i ushićavao se njihovom srdačnošću i njihovim znanjima. I nisam bio sam. Bilo je mnogo ljudi

koji su mislili isto kao i ja. Oni nisu hteli da se naviknu na prekrasno.

Uazani su se među nama pojavljivali često. Uostalom, ako želim da budem precizan, moram reći da se zapravo nisu pojavljivali oni, nego njihovi likovi. Mnogi su iz početka mislili da je to nešto kao usavršena televizija. Ali nije bilo sasvim tako, jer i naši likovi pojavljivali su se jednovremeno tamo gde su boravili naši gosti.

Na koji su način ostvarivani ovi susreti? Ja nisam mogao da shvatim optički princip ove pojave, njeu matematičku i fizičku suštinu. Jedan od Uazana, najmlađi, čije se ime sastojalo samo od samoglasnika (i zvučalo približno ovako: laeo), pokušao je da mi objasni ovaj princip ispoljivši mnogo strpljenja i utrošivši mnogo truda. Ali moja matematička znanja i navike mišljenja nisu mi davali mogućnost da shvatim isuviše složenu i protivrečnu suštinu ovoga otkrića Uazana. Ja sam se nalazio u otprilike isto tako nezavidnom položaju u kome se nalazio Homerov savremenik, kome bi strpljivi i delikatni Ajnštajn počeo da objašnjava suštinu teorije relativiteta. Uopšte, ponašao sam se veoma nedostojno, kao đak, i veoma sam se obradovao kada je laeo, završivši svoja objašnjenja, počeo razgovor o pristupačnijim temama. On me je pitao kako provodim vreme posle rada, da li se bavim sportom.

Odgovorio sam mu da se bavim i sa svoje strane upitao:

- Mi smo, verovatno, vršnjaci?
- Teško. Koliko imate godina?
- Dvadeset jednu.
- Koliko? — upita ponovo mladi Uazanin.
- Dvadeset jednu. A vi?
- Dvesta dvadeset i dve.
- Koliko?

— Dvesta dvadeset i dve.

— Znači, stariji ste od mene dvesta jednu godinu?

— Da. Ali i uaska civilizacija je znatno starija od ljudske. Znači, u poređenju sa vama ja sam zaista starac.

— A ja sam mislio da smo vršnjaci.

— Zamislite, ja to nisam mislio.

— A kako vam je uspelo da se tako sačuvate?

Pocrveneo sam osetivši svu netaktičnost svoga pitanja. Ali laeo se ni najmanje nije naljutio na moje pitanje i odgovorio mi je:

— To dugujem ćelijama i molekulama. One su sebe isuviše dobro »upamtile« i nijednom nisu pogrešile ponavljajući se u vremenu. Govoreći jednostavnije, mi smo našli način da sačuvamo nasledno-informativni aparat od trošenja. To je sve.

Ponovo sam pogledao u laeoa, u njegovo mlado lice, koje mi se smešilo. Dvesta godina! On je savremenik Laplasa, čuvenog Lamarka, vršnjak Puškinov.

— I vi, laeo, pamtite sve što ste doživeli za više od dvesta godina?

— Sve? Razume se ne sve, nego samo ono što je najvažnije. Naročito dečinstvo. Ono je trajalo, po vašim zemaljskim razmerama prilično dugo. Nije mi žao zbog toga. Prekrasno doba kada svet otkriva dečaku svoje tajne, kada titraju sve boje. Uostalom, i mladost je prekrasna. Što se tiče zrelosti, o njoj mi je još rano da sudim. Još je nisam dostigao. O zrelosti vam mnogo šta interesantno mogu reći moji saputnici i prijatelji.

— Ne mogu to da shvatim i zamislim — prekinuo sam ga. — A šta će biti sa istorijskim razvojem, s tempom društvenog progressa? Ja ranije nisam mislio o tome, ali mi se čini

da prirodna smena generacija pogoduje ubrzavanju procesa razvoja. Da je Isak Njutn živeo nekoliko stoleća teško da bi se pretvorio u Ajnštajna. U protivnom bi mnogo šta morao da razmostri nanovo. A i kako bi mogao da zapamti toliku količinu fakata, događaja, lica?

— Pamćenje? Kada su naši naučnici pre nekoliko hiljada godina pronašli način borbe protiv starenja organizma, pojavilo se pitanje: a šta će biti sa pamćenjem? Jer mogućnosti našeg pamćenja, kao i ljudskog, činilo se, bile su predviđene za onaj rok koji je Uazaninu ili čoveku dala priroda. Počeli su opiti slični onima koji su na Zemlji proslavili Marinu Verbovu. Ali rezultat je bio daleko jednostavniji nego što se moglo očekivati. Pamćenje je počelo brzo da se menja zajedno sa Uazaninom, zajedno sa društvom na Uazi, zajedno sa sredinom. One rezerve koje je čuvala priroda stupile su u akciju. »Rezervoar« ili »spremište«, da upotrebimo terminologiju Marine Varbove, otvorili su se i više se nisu zatvarali. Istovremeno sa pamćenjem razvijala su se i usavršavala oba signalna sistema. Pamćenje je istorija ličnosti. Ličnost Uazanina koji bi doživeo makar i do mojih godina, raspala bi se da se pamćenje nije razvilo toliko da postane sposobno da obuhvati sve ono što je doživelo i upoznalo moje lično i društveno »ja«.

Pogledao sam ga. Poslednji put!

Svaki Uazanin bio je velikan, razume se duhovni, intelektualni velikan, koji se fizički malo razlikovao od zemaljskog čoveka. Iaeo je bio iste visine kao i ja i dok sam razgovarao s njim, nisam morao da podižem pogled i gledam odozdo na gore, naša lica bila su na istoj visini. A

naše misli? Sumnjam da su bile »na istoj visini«.

Sa Iaeom sam razgovarao ne samo o ozbiljnim stvarima. Često se moj prijatelj šalio, smejaio, isto kao i ja. On je ipak bio mladić, iako je proživeo dvesta dvadeset i dve godine. Mudrost i bogato iskustvo uskladili su se u njemu sa mladićkom živahnošću i radoznalošću. On je bio odličan plivač i maštao je o tome da zapliva u zemaljskim morima, jezerima i rekama. Zasad je samo maštao jer na Zemlji se nije nalazio on nego samo njegov lik i, naravno, njegov intelekt, ali fizički on je još boravio u predelima van Sunčevog sistema.

Ova moja priča približava se kraju, ali njen kraj se može smatrati samo početkom onih grandioznih događaja u istoriji Zemlje i zemaljskog čovečanstva čiji sam svedok i učesnik bio i ja.

— Mikelandelo!

Neko me je viknuo. Okrenuo sam se i nisam poverovao svojim očima. Preda mnom je stajala Tanja. Ovo ga puta nije me zovnula sa ekrana približivača. Ona se nalazila ovde, u aleji velikog institutskog parka.

— Zar je to Mars postao bliži Zemlji — upitao sam je — ili se Zemlja približila Marsu?

— Ni jedno ni drugo — odgovorila je ona. — Svet je ostao na istom mestu, Zemlja takođe. U euklidovskom prostoru svoj položaj sam izmenila samo ja. Ovoga puta sam se našla u istoj tački u kojoj i ti, Mika.

— Na dugo?

— Zavisno od okolnosti. Ali ovaj dan, ako to hoćeš, provešćemo zajedno.

— Samo dan? S tobom bih hteo da provedem ceo život!

— Kakav život? Zemaljski, obični ili mnoga stoleća?

— O stolicima je još rano govoriti. Ali kad nam Uazani otkriju svoju tajnu...

— Ne govori mi o Uazanima. Svugde slušam samo o njima.

— I ti takode nalaziš da im nešto nedostaje?

— Naprotiv, ja nalazim da oni svega imaju previše. Ali na Zemlju sam došla ne zato da bi se videla sa njima, nego s tobom.

— Na duže?

— To si me već pitao. Na ceo mesec dana.

— A onda?

— A onda ću morati da odletim natrag, na Mars. Na Zemlju ću se vratiti kada tamo stvorimo atmosferu i biosferu. Pošto su nam svojim savetima počeli da pomažu Uazani, stvar je krenula brže. Uazani imaju veliko iskustvo.

Sada smo bili zajedno. Ono što sam joj ja pričao o Zemlji i Uazanima, ona je meni pričala o Marsu i o sebi.

Otišli smo u fonetsku salu, u svet zvukova i svih ljudskih dijalekata koji postoje sada ili su postojali nekada na Zemlji.

I kada smo ušli, ne znam da li slučajno ili ne, začuli smo muziku jezika daleke Uaze. Snažno osećanje zahvatilo je Tanju i mene. Ovi zvuci kao da su nas preneli u druge dimenzije, gde je vreme teklo drukčije nego na Zemlji, gde su svetleli drugo Sunce i druge zvezde.

Zvuci su nas sa neobičnom munjevitošću uvlačili u prostranstvo, u beskonačni prostor vasiona. Činilo nam se da su ti zvuci neobičnog jezika, jezika velikana koji su pobedili vreme, donosili do nas duhovno bogatstvo, svu moć i širinu daleke i prekrasne civilizacije.

Tanja i ja smo stajali u svetu čudesnih osećanja i misli odevenih u zvuke i osluškivali ritam svemira.

A taj divni trenutak neprestano je trajao i činilo nam se da će uvek trajati

Preveo M. Fundurulja

SUMNJA

Bilo je sunčano popodne, vrelo kao i uvek. Zvezda je sa neba pružala svoje užarene pipke koji su doticali gotovo sva mesta na otvorenom prostoru, sunce crveno i ogromnih razmera na nebu Zemlje. Tri dečaka potražiše malo hlada u unutrašnjosti zgrade. Predoše na prostranu terasu, oivičenu zaštitnim filterima. Vreli vazduh je ovde bio za nijansu svežiji nego li na otvorenom, ali njima samo sunce nije zadavalo mnogo briga.

Najmanji od svih zvao se Nili. Imao je gustu, tamnozelenu kosu koju je nasledio od majke, zelene obrve koje su se spajale nad njegovim izuzetno velikim i prodornim očima, Nili je odlično video i u mraku, kada bi se crveni div povlačio iza zapadnog obzorja a blede zvezde pojavljivale na crnom nebu. Mesece više nije bilo, niti ga se iko sećao. Čuo je odlično, mada nije imao ušnih školjki, Kao najmlađi bio je i najdosadniji, ali trpeli su ga jer boljeg nisu imali za društvo. Dečaka je ionako bilo malo. Ponekad je Nili umeo da bude koristan i to je nadoknađivalo ostalo.

Do njega je stajao drugi iz terceta, Deklini i bio je najstariji među njima. Kosa mu je kovrdžavo padala na ramena, ljubičasta i duga. Neobično je svetlucala u mraku, ponekad i danju,

kada bi se Deklini suviše uzbuđio ili mu misli proključale. Pigmentacija u koži lako se odupirala pogubnom zračenju zvezde, što je nasledio genima od svojih predaka. Isticao je neprestano svoj uzrast i snagu, vodivši pri tome glavnu reč.

Treći je imao tamnu kožu, pomalo svetliju sa unutrašnje strane ruku. Nije imao kosu, obrve, trepavice i nokte, ali nije nimalo bio zabrinut zbog toga. Zvali su ga Olvit, Olvit tri oka. To treće, na potiljku, omogućavalo im je da na vreme opaze da li ih neko iz sveta Starijih uhodi ili motri na njih.

Olvit je prvi prekinuo ćutanje.

— Hoćemo li i danas u istraživanje Tunela?

— Ja ne bih danas — Nilijeva misao zazvoni im u glavama. — Prazni su.

Nikada nisu postupali po njegovom mišljenju. Tako je bilo i sada.

— Ko tebe pita! — preseče ga Deklini, sa nesumnjivim autoritetom najstarijeg. — I prekini da nenajavljen upadaš starijima u misli, razumeš? Možda bi baš danas trebalo da idemo...

Olvit se nasmeši, pokazavši dva reda sitnih tirkiznih, zuba. — Baš tako, Deklini. Samo... Tuneli su skoro svuda zatrpani. Zagušljivo je i ima mnogo pacova. Naša oprema... pa, imamo samo dve lampe, zar ne?

— Meni ona i ne treba — ose-
tiše Nilijevu misao. Ovoga puta
nije nametao. — A i otac mi je
zabranio da se spuštam duboko
u unutrašnjost betonskih pijavi-
ca bez Tragača. Poslednjeg su
mi pacovi oglodali do kostiju,
kada je skrenuo na pogrešnu
stranu.

— Ti si opet sve ispričao svoji-
ma. I gde se krećemo, i šta radi-
mo — preseče ga strogo Deklini.

Reči i pogled pogodiše Nilija
koji saže glavu.

— Ja ... on ... me samo po-
gleda i sve pročita iz mene. Ni-
sam kriv, zaista.

— Ma, pusti ga, Deklini —
huknu Olvit. — Njegovi su svi te-
lepati, znaš ...

— Pa da — nastavio je Nili da
raspreda svoju misao. — Otac je
strogo naložio majci da me
mentalno kontroliše, ali ja znam
trik da joj pobegnem. Umrtnim
se i ona pomisli da spavam, a
zatim zbrišem ... Ona se pove-
že sa ostalim mentosima i zabo-
ravi na mene ... Ali, čuo sam od
nje da su Tuneli još uvek neis-
traženi.

— I? Šta si ovoga puta slušao?
Bajke o droidima? — naruga
mu se Olvit. — Kueri neće biti
oduševljen time.

Pri pomenu tog imena, Nili je
sav pretrnuo. To bi moglo znači-
ti proterivanje iz grupe, jer je
Kueri, njihov neprikosnoveni
voda, bio veoma strog kada su
tajne u pitanju. Dvostruko stariji
od Deklinija koji se prsi i brekće
a ništa ne zna, predstavljao je
uzor za sve njih. S vremena na
vreme obilazio ih je, tražeći da
mu učine neku uslugu ili mu do-
nesu nešto iz dubina betonskih
Tunela. Zauzvrat, dopuštao je

da mu dosađuju pitanjima. Kue-
ri se bavio čudnim i tajanstve-
nim poslovima, što mu je silno
povećavalo ugled u njihovim
očima.

Nili počeo da ih zatrpava svo-
jim smušenim odlomcima misli.
— Ne ... Ja to ne želim, ali ...
otac jednostavno uđe ... To me
boli, jer ne mogu da se odup-
rem ... Iz mene sve može da
pročita ... — Hajde, ne cmizdri
— reče Deklini. — Potrebno je
da već jednom odrasteš.

Nili utihnu misli, dok Deklini i
Olvit nastaviše svoju diskusiju.

— Doduše, i ja sam čuo od
svojih da se po dubinama Tune-
la, negde oko središta planete
možda još kriju odbegli droidi.
Kažu da su Tuneli svuda oko
Zemlje i da su droidi svuda ima-
li svoja legla ... baze, htedoh da
kažem ...

— Uh, ne verujem — odgovori
Deklini, odmahujući sa svojih
šest prstiju na ruci. — Uostalom,
ljudi su ih odavno istrebili.

— Kako su izgledali droidi? —
odjeknu Nilijeva misao u njho-
vim glavama.

— Mnogo si glup, mali! — od-
vratila ljutito Olvit. — Pa to su bili
monstrumi. Nisu imali ništa po
čemu bi ih svrstao u ljudska bi-
ća. Pravljeni su, shvataš?

— U redu, Olvit — reče Dekli-
ni. — On je još nedorastao, ne
može to sasvim da osmisli. Ja
sam jednom slušao trake koje je
moj otac puštao ... Naravno, od-
stranio me je iz prostorije, ali ja
sam sve prisluškivao. Čuo sam
mnogo toga interesantnog.

— Pa šta čekaš? Pričaj — upa-
de Olvit.

— Dobro. Dakle, trake su go-
vorile da su droidi bili dosta na-

lik na nas, ljude. Zajedno su leteli sa njima i do zvezda, daleko, vrlo daleko . . . Spominjao je vreme kada je naša zvezda bila sasvim drugačija, manja i druge boje . . . O, da. Svašta sam čuo.

— A droidi?

— Uglavnom, nešto je u prošlosti puklo. Nastala je velika pobuna droida, želeli su da zauzmu mesto koje je ljudima pripadalo . . . Kao, bili su savršeniji. Zamislite — napraviš ga, a posle droid ispadne bolji! Smešno, zar ne?

— Meni su otac i majka jednom rekli da su droidi krivci što je sve ovako. Zato se svako od nas razlikuje.

— Jasno — odgovori Deklini.

— A ko bi drugi? Skoro da su uništili Zemlju i zvezde. Sunce je poludelo i sada nema više ničeg sem peska i vatre.

— Znači, zato je zabranjeno misliti o droidima — upade Nili.

— Zato ja ne mogu da govorim kao vas dvojica.

— I ovako si dosadan — reče Olvit. — Da imaš jezik i glas, bilo bi nepodnošljivo.

— Hej! — viknu Deklini, poskočivši u mestu. — Ono je sigurno Kueri!

Pred zgradom se zaustavilo čudno vozilo na tri točka, zastakljene kupole za vozača. Iz čudne mašine izašao je dečak u zaštitnom kombinezonu, veoma mršav i nezgrapnog hoda. Mahnuo im je rukom i pridružio im se u unutrašnjosti zgrade. Skinuo je svoje zaštitno odelo i zadovoljno odhuknuo. Približavao se šesnaestoj godini i svoju kosu boje peska češljao je po sredini glave. Nije imao tri oka, nije mogao da komunicira mislima, bio

je jednostavno, potpuno različit od trojice ostalih. Kueri nije bio mutant. I nije podnosio vrelinu sunca.

Deklini tamnije oboji zaštitne filtere.

— Šta ti je ono u vozilu? — osmeli se Olvit da pita.

Kueri se nasmeši. Imao je dva reda belih zuba.

— Ah, to. Iznenadenje za vas, momci, iznenadenje. Nešto sam uspeo da napravim i možda ću vam pokazati. Stajalo me je truda, vremena i naprezanja. Ali, uspeo sam da dokažem jednu svoju teoriju.

— Teoriju? — upita Deklini.

— Da. Teoriju o ljudima i droidima. Stvari nisu onakve kako vi mislite da jesu. U stvari su obrnute. Hajde, donesite one sanduke iz kola.

To je bilo brzo učinjeno. Kueri je otvarao jedan po jedan sanduk, slagao čudne delove na pod i vešto ih sastavljao, na kraju ih sklopivši u celinu. Dečaci su zbunjeno buljili u to što je stajalo pred njima. Bili su nemi i zapanjeni.

— Dakle? — nasmejao se Kueri. — Ovo je najveća tajna o kojoj niste mogli ni da sanjate. Pred vama je droid! Da, baš to, pravi droid!

— Ali. . . — Deklini je izgledao jako zbunjen. — Ne izgleda kao monstrum. Više je nalik. . . tebi, Kueri.

— Pa tako i mora da bude. Svi ljudi su ranije bili nalik na mene. Nije bilo telesnih deformacija ni složenih mutacija, kojima je ljudska rasa bila izložena. Droidi su predstavljali evolucioni napredak u svakom pogledu. Ovaj pred vama je nesavršen, sa

malo bioničkih komponenti. Ali, boljeg nisam mogao da konstruisem, od onih delova koje ste mi donosili iz Tunela.

— Mi?

— Da, vi. Vidite, u prošlosti je sve bilo drugačije. Trebalo je mnogo proizvoditi, raditi, a ljudske moći nisu bile adekvatne. . . hm, odgovarajuće potrebama, shvatate? Neki pametan čovek je vršio eksperimente i najzad uspeo da sintetizuje veštački organski molekul, koji je mogao da se crpi iz neorganskih komponenti. Pogledajte njegovo telesno tkivo — veštačko je, ali sasvim nalik na ljudsko. Mozak ovog je primitivan, može da radi najosnovnije radnje, ali droidi iz prošlosti su bili savršeni biološki aparati. Spoj ljudskog i mašinskog. Moglo ih se proizvoditi na hiljade. Ljudski život je time sačuvan od opasnosti. Ali, droidi su usavršavali sami sebe i neminovno je došlo do sukoba.

— Droidi su krivi za sve ovo — reče Olvit.

— Ne, ne — preseče ga Kueri.

— Ne, nikako. Ljudi nisu želeli da prihvate realnost. Pridavali su droidima važnost čovekolikih mislećih mašina i gušili su svaku njihovu autonomnost. Polarizacija je trajala desetinama godina. . .

— I šta se onda dogodilo?

— Rat. Surov, uništavajući. Vrsta protiv vrste. Oni koji su bili mudriji odleteli su u svemir daleko od svega. Preostali su se međusobno uništavali. Ljudi su saterali droide duboko pod zemlju, a ovi su nuklearnim eksplozijama i drugim oružijem promenili orbitu planete, uticali na sunce i podstakli procese u jez-

gru. Nastupile su snažne i brze promene. Zato ste vi takvi kakvi jeste, promenjeni, bez nade u ispravku.

Nastala je tišina. Dečaci su se posmatrali međusobno. Nešto je strujalo između njih. Kueri je bio zagledan u čovekolikog droida pred njima. Nije ništa opazio, ili ga nije interesovala tišina u prostoriji.

— Ti — otpočeo je Olvit — ti nisi kao i mi?

Kueri se nasmeja.

— Nisam, tačno. Ja sam klon svoga oca, koji je to učinio da bi izbegao sve promene i mutacije koje su pogodile vaše pretke. Kloniranje se kod nas vrši generacijama.

Pogled dečaka naglo otvrdnu. Kueri je bio različit i to je isticao. Iznenadna mržnja zamenila je dosadašnje poverenje. Mrko su ga merili, prateći svaki njegov pokret. Klon. . . monstruoznost. . . droidi. . .

— Zašto ne postaneš kao i mi? — upita Deklini.

Kueri odmahnu rukom. — Sa tri oka? Sa šest, sedam prstiju, šašavom bojom kose i bez jezika ili glasnih žica? Ne, to je nemoguće. Ja sam radije klon, stari pripadnik ljudske rase. Još kada bih uspeo sa droidima. . . Ipak, programiranje mozga je jako komplikovana stvar. . .

Mrmljao je i zagledao droida, ne obraćajući pažnju na dečake. Čudan sjaj zaiskri u Deklinijevim očima, a kosa mu zasvetluca. Olvit i Nili stadoše uz njega i približiše se sasvim Kueriju. Pre nego što je mogao da reaguje, Kueri bi bačen na pod i po njemu su pljuštali nemilosrdni udarci.

— Držim ga, držim ga! — vrištao je Nili. — Paralisao sam mu nerve u glavi. . . Ubij ga, Deklini, ubij ga, Olvit!

Kueri je mogao samo sa užasnom nepokretnošću da posmatra kako ga izvlače izvan zgrade i ostavljaju na strašnoj vrelini. Nije mogao da urla, da traži pomoć koja niotkuda nije mogla da dođe, nije mogao ništa da učini. . .

*

Januarsko sunce je i dalje nemilosrdno pržilo, iako je podne odavno prošlo. Ali, mutirana koža trojice dečaka dobro je podnosila zračenje. Ovo im je bio prvi susret posle doživljaja sa Kuerijem.

Olvit prvi prekide tišinu:

— Čuo sam juče od svojih da je Kuerijev otac pronađen.

— Au! — zahukta u mislima Nili. — Udesili su ga, zar ne?

— Pa, svakako — reče Deklini. — Usudio se da menja svoje telo i izbegava ozakonjene promene. Nije želeo da se meša sa nama, zamisli. Kao da je Kueri nešto bolji. Klon, ha! Ta ružnoća ljudi iz prošlosti je zastrašujuća!

— Kažu da su ga dehidrirali i ozračili.

— Oduvek sam sumnjao u Kuerija — naglasi Deklini. — čim je bio tako različit od svih nas. I još nam je pričao svakojače gluposti. . . Konstruisao je droida, najvećeg neprijatelja ljudske rase! I mislio je da ćemo da mu poveru-

— Skvarenjak — osmisli Nili. — Nije mogao da govori mislima, koža mu je bila bleđa, a imao je i pet prstiju! I niko ga nije rodio. Moja majka je bila užasnuta kada je to čula.

— Tvoja majka ima ljubičastu kožu, zar ne?

— Da — osmisli Nili radosno. — Otac misli da će ovoga puta biti dvojke. I moći će odmah da misle kao i ja. Divno, nije li tako?

— Da, da — saglasi se Olvit. — I onako nam jedan fali za igru.

— Dabome — reče Deklini. — Umalo da nas Kueri zarazi svojim pričama o ljudima i droidima. On je bio na strani prokletih droida. I jeste li zapazili da se on oduvek klonio sunca?

Ostala dvojica klimnuše glavama. Te stvari su sada dobijale svoje pravo značenje. Spominjanje sunca izazva kod sve trojice uzbuđenje i oni izjuriše napolje, i nastaviše da trče sve dalje, obasjani zracima ogromnog, crvenog diva.

B

**ROTO
BIBLIOTEKA
X-100**

**NA PUTU
ODMORU
U PLANINI
NA MORU**

RAZONODIČE VAS

ROMANI

X-100

★ **WESTERN**

★ **KRIMI PRIČE**

★ **SVAKE NEDELJE NOVA SVESKA**

Dragi čitaoci,

U prodaji je 23. broj SF serije popularne **Roto-biblioteke X – 100**. Sa zadovoljstvom možemo konstatovati da je ona naišla na vaše prihvatanje, već i samom činjenicom što je okupila dvadesetak hiljada stalnih čitalaca. To je tiraž koji je, doduše, na granici rentabilnosti, ali kako je tek nešto više od godinu dana od pokretanja edicije, uvereni smo da će krug njenih stalnih poklonika početi da se širi. Utoliko pre što smo već u prilici da najavimo da će se u njenom izdavačkom planu za 1987. godinu naći dela mnogih velikih majstora SF. Uz nove naslove iz serije **„Zvezdane staze“**, zatražili smo dela **Rogera Zelaznića, Tomasa Diša, braće Strugackih, Olge Larionove, Ilje Erenburga, Pjera Bula, Džeka Vansa, Džordža Martina i Lize Tatl, Alekseja Panšina** i mnogih drugih, tako da ćemo moći da vam obezbedimo vrhunsko SF štivo.

Mnogi od vas su, međutim, naknadno uočili na kioscima ovu našu seriju, pa pismima traže informacije o dosad objavljenim naslovima, kako bi propuštene brojeve naručili pouzećem. Da bismo vam omogućili lakše snalaženje prilikom naručivanja ovih brojeva, prilažemo spisak i cene svih dosad objavljenih naslova.

1. Ch. A. Bell RAT ZA ANDROMEDU 17	100 dinara
2. Ch. A. Bell PLANETA OPĆINJENIH	100 dinara
3. S. Tyrkley UJED KOBRE	100 dinara
4. Ch. A. Bell GALAKTIČKA STAZA	100 dinara
5. Ch. A. Bell LOV NA PLANETI GABON	100 dinara
6. S. Tyrkley ZVEZDANI KONKVISTADORI	100 dinara
7. Ch. A. Bell POVRATAK KIBORGA	100 dinara
8. M. L. Arnaud POSLEDNJI FENIKS	150 dinara
9. Ch. A. Bell OBRAČUN KOD CRNE JAME	150 dinara
10. S. Tyrkley DIVLJI LOVAC ZVEZDA	150 dinara
11. J. G. Vandel ZLODUH NAUKE	150 dinara
12. A. Osborne SMRT NA NEPTUNU	150 dinara
13. R. E. Vardeman KLINGONŠKI GAMBIT	200 dinara
14. R. Angelakis GALAKTIČKI TUNEL	200 dinara
15. Ch. A. Bell DUHOVI KAUS MEDIJUSA	200 dinara
16. S. Tyrkley ČOVEK VAN VREMENA	200 dinara
17. H. Vajnshtajn ZAVEŠTANA KRUNA	200 dinara

18. D. T. Blrd
ZELENE ZVEZDE	200 dinara
19. Liberti Borom
GOSPODAR KEDROVE ŠUME	350 dinara
20. S. Tyrkley
GOSPODARI KRUGA	350 dinara
21. S. Maršak – M. Kalbret
OPERACIJA PROMETEJ	350 dinara
22. A i B. Strugacki
STAŽERI	350 dinara
23. Ch. A. Bell
POVRATAK ATLANTIDE	350 dinara

Poznato vam je takode da smo pokrenuli i posebnu ediciju »Supernova«, u kojoj su dosad objavljene 4 knjige:

1. Dželms Bliš
SPOK MORA DA UMRE	400 dinara
2. Artur Klark
KA SPUŠTANJU NOĆI	400 dinara
3. Kliford Simak
NEVOLJE SA TIHOOM	400 dinara
4. F. Pol i Dž. Vilijamson
PODMORSKO TRAGANJE	600 dinara

Svaku od pobrojanih knjiga najjednostavnije možete obezbediti ako ispunite priloženu narudžbenicu.

NIŠRO »DNEVNIK«, OUR IZDAVAČKA DELATNOST
21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra, br. 31

NARUDŽBENICA

Ovim naručujem da mi se pouzećem pošalju sledeći brojevi

1) SF Serije Roto-biblioteke X – 100 _____

(upisati broj ispred naslova)

2) Biblioteke »Supernova« _____

Poručilac _____

Broj pošte, mesto: _____

Adresa stana: _____

U _____ 1986. godine

Potpis

SLEDEĆA SVESKA

SCIENCE FICTION

Soni Kuper

CRNA VATRA

Od unutrašnje eksplozije, Enterprajz je skrenuo sa kursa, leteći u spirali, punom brzinom. Oglasio se znak za uzbunu i stanje pripravnosti za uslove prave katastrofe.

Trebalo je izvršiti potpunu evakuaciju, što je brže moguće.

Među ranjenima je i Vulkanac Spok, koji se opire brizi lekara.

– Moram da ustanem i obavestim komandanta da izvrši proveru osoblja. Neki uljez je mogao da promakne obezbeđenju...

U tom trenutku počinje da se zapliće radnja ovog napetog štiva u kome se SF manir stapa sa avanturističkim i kriminalističkim. Do, tako reći, poslednje stranice, čitalac ostaje u nedoumici zbog Spokovog ponašanja, prijatno strepeći zbog Vulkančeve neizvesne sudbine...